

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK DOKTORA
PROGRAMI**

DOKTORA TEZİ

**ERGENLERDE KİŞİLER ARASI PROBLEM
ÇÖZME VE ERGEN BOYUN EĞİCİLİĞİ
ARASINDAKİ İLİŞKİ: ANNE BABA GÜVENLİ ÜS
ARACI ROLÜ**

**AHMET SELÇUK YILMAZ
15736006**

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MEHMET ENGİN DENİZ**

**İSTANBUL
2020**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK DOKTORA
PROGRAMI**

DOKTORA TEZİ

**ERGENLERDE KİŞİLER ARASI PROBLEM
ÇÖZME VE ERGEN BOYUN EĞİCİLİĞİ
ARASINDAKİ İLİŞKİ: ANNE BABA GÜVENLİ ÜS
ARACI ROLÜ**

**AHMET SELÇUK YILMAZ
15736006**

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MEHMET ENGİN DENİZ**

**İSTANBUL
2020**

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
DOKTORA PROGRAMI

DOKTORA TEZİ


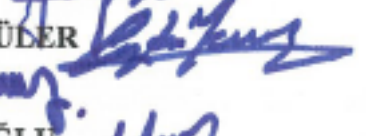



**ERGENLERDE KİŞİLER ARASI PROBLEM
ÇÖZME VE ERGEN BOYUN EĞİCİLİĞİ
ARASINDAKİ İLİŞKİ: ANNE BABA
GÜVENLİ ÜS ARACI ROLÜ**

AHMET SELÇUK YILMAZ
15736006

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:

Tezin Savunulduğu Tarih: 24.02.2020

Tez Oy Birliği ile Başarılı Bulunmuştur

	Unvan Ad Soyad	İmza
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Mehmet Engin DENİZ	
Jüri Üyeleri	: Prof. Dr. Fulya Yüksel ŞAHİN	
Jüri Üyeleri	: Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem YAVUZ GÜLER	
Jüri Üyeleri	: Prof. Dr. Ali ERYILMAZ	
Jüri Üyeleri	: Doç.Dr. Serhat Armağan KÖSEOĞLU	

İSTANBUL
ŞUBAT 2020

ÖZ

ERGENLERDE KİŞİLER ARASI PROBLEM ÇÖZME VE ERGEN BOYUN EĞİCİLİĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: ANNE BABA GÜVENLİ ÜS ARACI ROLÜ

Ahmet Selçuk Yılmaz

Şubat 2020

Bu araştırmada iki temel problem sorusuna cevap aranmıştır. Araştırmanın birinci probleminde ergenlerin boyun eğicilik davranışlarının bazı değişkenlere (cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, yaş, kardeş sayısı ve kardeş sıralaması) göre incelenmiştir. Araştırmanın ikinci temel probleminde ise ergenlerde kişiler arası problem çözme ile ergen boyun eğiciliği arasındaki ilişkide anne ve baba güvenli üs algılarının aracı rolü incelenmiştir. Araştırmaya yaşları 14 ile 18 arasında değişen, 6 farklı lise türünden toplamda 958 gönüllü öğrenci katılmıştır. Araştırmada gerekli verileri elde etmek için geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış olan “Kişiler Arası Problem Çözme Envanteri”, “Ergen Boyun Eğiciliği Ölçeği”, “Güvenli Üs olarak Aile Ölçeği Anne ve Baba Formu” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Verilerin analizinde, araştırmanın birinci basamağında Bağımsız Gruplarda t Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi, ikinci basamağında ise veriler regresyon temelli bootstrapping tekniğiyle analiz edilmiştir. Araştırmanın birinci temel probleminin incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular şöyledir: Cinsiyet değişkenine göre ergenlerde boyun eğicilik puanları kız ve erkek öğrencilerde farklılaşmadığı; sınıf düzeyine göre boyun eğicilik puanlarının farklılaştığını ve bu farklılaşmanın 12. ve 9. sınıf öğrencilerinden kaynaklandığı görülmüştür. Okul türüne göre ergenlerde boyun eğicilik davranışı değerlendirildiğinde ise okul türüne göre ergen boyun eğiciliğinin farklılaşmadığı; yaş ve doğum sırasına göre ergenlerde boyun eğiciliğinin farklılaştığı son olarak ise kardeş sayısına göre ergenlerde boyun eğiciliğin farklılaşmadığı bulgularına ulaşılmıştır. Araştırmanın ikinci basamağı ve asıl konusunu teşkil eden; ergenlerin kişiler arası problem çözme düzeyleri ile ergen boyun eğiciliği arasındaki ilişkide anne ve baba güvenli üsün aracılık rolü test edilmiştir. Veriler regresyon temelli bootstrapping tekniğiyle analiz edilmiştir. Bootstrapping tekniği sonucunda anne ve baba güvenli üsün kişiler arası problem çözmenin bütün alt boyutları ile (probleme olumsuz yaklaşım, yapıcı problem çözme, kendine güvensizlik, sorumluluk almama ve ısrarcı-sebatkar yaklaşım) anlamlı bir şekilde kısmi aracılık yaptıkları görülmüştür. Çalışma I ve Çalışma II’de elde edilen bulgular ilgili alanyazın doğrultusunda tartışılmış ve gelecek araştırmalara önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik, Anne Güvenli Üs, Baba Güvenli Üs, Ergen Boyun Eğiciliği, Kişiler Arası Problem Çözme.

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN ADOLESCENTS' INTERPERSONAL PROBLEM SOLVING AND ADOLESCENT OBEDIENCE: INTERMEDIARY ROLE OF PARENTS AS A SECURE BASE

Ahmet Selçuk Yılmaz

February 2020

This research has sought answers to two fundamental problems. The research analyzed the adolescence obedience in terms of different variables (gender, grade level, school type, age, number of siblings and order of siblings) for seeking an answer to the first problem. The intermediary role of parents as secure base perception in the relationship between interpersonal problem solving and obedience of adolescents was scrutinized for the second fundamental problem of the research. 958 volunteer students between the ages of 14 to 18 from 6 different types of high schools participated in the study. To obtain the necessary data, "Interpersonal Problem Solving Inventory", "Adolescent Obedience Scale", "Family as Secure Base Scale Parent Form" and "Personal Information Form", the reliability and validity studies of which were performed, were employed. The data were analyzed with t-test for Independent Groups and One-Way Variance Analysis in the first part of the research and the data in the second part were analyzed with regression-based bootstrapping technique. The findings obtained as a result of the analysis of the first fundamental problem are as follows: It was found that obedience scores in adolescents did not differ in male and female students, but those scores varied in terms of grade level, and this difference stemmed from the 12th and 9th-grade students. Adolescent obedience did not differ according to school types, but it differed according to age and birth order. Finally, it was found that adolescent obedience did not differ according to the number of siblings. The intermediary role of parents as a secure base was tested in the relationship between interpersonal problem-solving levels of adolescents and adolescent obedience, which was the second part and the main subject of the research. The data were analyzed through the regression-based bootstrapping technique. As a result of the bootstrapping technique, it was observed that parents as a secure base significantly and partially mediated all the subdimensions of interpersonal problem solving (negative approach to a problem, constructive problem solving, self-distrust, lack of responsibility and persistent-patient approach). The findings obtained in Part I and Part II were discussed in the light of the related literature and suggestions were made.

Keywords: Adolescence, Mother Secure Base, Father Secure Base, Adolescent Obedience, Interpersonal Problem Solving.

ÖN SÖZ

Bu araştırma ergenlerde kişiler arası problem çözme ve boyun eğizilik arasındaki ilişkide anne ve baba güvenli üssün aracılık rölünü incelemeyi amaçlamıştır.

Lisans eğitimimden başlayarak her zaman yanımda olan ve bana kattıkları ile hayatımda yeni pencereler açmamı sağlayan, hiçbir zaman desteğini benden esirgemeyerek benim için akademisyenden çok daha fazlası olan akıl hocam Prof. Dr. Mehmet Engin Deniz' e teşekkürü borç bilirim.

Doktora eğitimim ders aşamasında ve daha sonra tez izleme komitelerindeki katkılarından dolayı aynı zamanda psikolojik danışman olarak meslek hayatıma önemli katkılarından dolayı değerli hocam Prof. Dr. Fulya Yüksel Şahin'e çok teşekkür ederim.

Tez izleme komitelerinde verdiği geribildirimler ile tezimin şekillenmesinde büyük katkıları olan aynı zamanda tez sürecinde beni cesaretlendiren ve her zaman destekleyen Dr. Öğrt. Üyesi Çiğdem Yavuz Güler'e teşekkür ediyorum. Tez jürisinde yer alan, Prof. Dr. Ali ERYILMAZ'a ve Doç. Dr. Serhat Armağan KÖSEOĞLU'na araştırma ile ilgili verdikleri geribildirimleri için teşekkür ediyorum.

Doktora ders aşamasında akademik ve mesleki anlamda gelişmeye yardımcı olan Doç. Dr. Ş. Gonca Zeren ve Dr. Öğretim Üyesi Nermin Çiftçi Arıdağ'a çok teşekkür ederim.

Bu araştırmanın istatistiksel analizlerindeki desteği için Doç. Dr. Seydi Ahmet Satıcı'ya teşekkür ediyorum.

Hayatımın her noktasında benim için bir itici güç olan ve doktora sürecimin tamamında bana olan inançları ile kendime olan güvenimin artmasına sebep olan sevgili eşim Ferdane YILMAZ ve doktora programına kabulüm ile aynı tarihte hayatımıza katılan bir tanecik kızım Masal YILMAZ'a çok teşekkür ederim.

İstanbul; Şubat, 2020

Ahmet Selçuk YILMAZ

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Amaç	6
1.2. Araştırmanın Önemi	8
1.3. Sayıtlar	9
1.4. Sınırlılıklar	9
1.5. Tanımlar	9
2. KURAMSAL TEMELLER	11
2.1. Kişiler Arası Problem Çözme ile İlgili Alanyazın	11
2.1.1. Problemin Tanımı.....	11
2.1.2. Kişiler Arası Problem Çözme	12
2.1.3. Kişiler Arası Problemlerin Sebepleri	14
2.1.4. Problem Çözme Basamakları	16
2.1.5. Problem Çözme Stilleri	21
2.1.6. Ergenlerde Problem Çözme	24
2.1.7. Kişiler Arası Problem Çözmeye Yönelik Türkiye’ de Yapılan Çalışmalar	25
2.1.8. Kişiler Arası Problem Çözmeye Yönelik Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	27
2.2. Boyun Eğicilik ile İlgili Alanyazın	29
2.2.1. Boyun Eğicilik.....	29
2.2.2. Boyun Eğici Davranışa Kuramsal Yaklaşımlar	31
2.2.2.1. Sosyal Sıralama Teorisi	31
2.2.2.2. Otoriteryen Kişilik Kuramı.....	32
2.2.3. Boyun Eğici Davranış Sergileyen Bireylerin Kişilik Özellikleri.....	34

2.2.4. Bireyleri Boyun Eğici Davranış Sergilemeye İten Nedenler	35
2.2.5. Boyun Eğici Davranışta Ailenin Rolü.....	38
2.2.6. Boyun Eğici Davranışlar ile İlgili Türkiye’ de Yapılan Araştırmalar.....	40
2.2.7. Boyun Eğici Davranışlar ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar...	43
2.3. Ergenlerde Güvenli Üsse İlişkin Alanyazın	45
2.3.1. Bağlanma Teorisi	45
2.3.2. Güvenli Üs.....	47
2.3.3. Güvenli Üs Modeli	49
2.3.3.1. Hazır Bulunuşluluk (Availability)	49
2.3.3.2. Duyarlılık (Sensitivity)	51
2.3.3.3. Kabul etme (Acceptance).....	53
2.3.3.4. İş birliği (Co-operation).....	55
2.3.3.5. Aile Üyeliği (Family Membership)	56
2.3.4. Güvenli Üs Senaryoları	56
2.3.5. Ergenlerde Güvenli Üssün Gelişimi.....	60
2.3.6. Güvenli Üs ile İlgili Gerçekleştirilen Çalışmalar.....	62
3. YÖNTEM	64
3.1. Araştırmanın Modeli	64
3.2. Çalışma Grubu.....	64
3.3. Veri Toplama Araçları.....	65
3.3.1. Kişiler arası Problem Çözme Envanteri (KPÇE)	66
3.3.2. Ergen Boyun Eğiciliği Ölçeği	66
3.3.3. Güvenli Üs Olarak Aile (Anne-Baba Formu)	67
3.3.4. Kişisel Bilgi Formu	67
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi	67
4. BULGULAR	69
4.1. Ön Analizler	69
4.2. Ergen Boyun Eğiciliğine Ait Bulgular	70
4.2.1. Ergen boyun eğiciliğinin Sosyo- Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi	70
4.3. Hipotetik Modele Ait Bulgular	76
4.3.1. Betimsel İstatistikler ve Değişkenler Arasındaki İlişkiler.....	76
4.3.2. Ergen Boyun Eğiciliğine İlişkin Aracılık Modeline Yönelik Bulgular...	77
5. TARTIŞMA	87
5.1. Ergen Boyun Eğiciliğine Yönelik Tartışma	87

5.2. Doğrudan Etkilere İlişkin Tartışma.....	92
5.3. Dolaylı etkilere ilişkin tartışma.....	100
6. GENEL SONUÇ	104
7. ÖNERİLER.....	106
KAYNAKÇA	108
EKLER.....	131
Ek 1. Kişiler Arası Problem Çözme Envanteri Örnek Maddeleri.....	131
Ek 2. Anne Güvenli Üs Ölçeği Örnek Maddeleri	132
Ek 3. Baba Güvenli Üs Ölçeği Örnek Maddeleri.....	133
Ek 4. Ergen Boyun Eğiciliği Ölçeği Örnek Maddeleri	134
Ek. 5 Kişisel Bilgi Formu.....	135
ÖZ GEÇMİŞ.....	136

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1: Örneklem Grubunun Demografik Özellikleri.....	65
Tablo 2: Değişkenlere Ait Normallik Değerleri.....	69
Tablo 3: Ergenlerde Ergen Boyun Eğiciliğinin Cinsiyet Değişkeni Açısından Analizinden Elde Edilen Bulgular	70
Tablo 4: Sınıf Değişkeni Açısından Ergen Boyun Eğiciliğine İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	71
Tablo 5: Lise Türü Değişkeni Açısından Ergen Boyun Eğiciliğine İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	72
Tablo 6: Yaş Değişkeni Açısından Ergen Boyun Eğiciliğine İlişkin Açısından Varyans Analizi Tablosu	73
Tablo 7: Kardeş Sayısı Değişkeni Açısından Ergen Boyun Eğiciliğine İlişkin Varyans Analizi Tablosu	74
Tablo 8: Kardeş Sırası Değişkeni Açısından Ergen Boyun Eğiciliğine İlişkin Varyans Analizi Tablosu	75
Tablo 9: Değişkenlere Ait İlişkiler.....	76
Tablo 10: Probleme Olumsuz Yaklaşma İle Ergen Boyun Eğiciliği Arasında Baba Ve Anne Güvenli Üssün Aracılıklarına Ait Bootstrapping Bulgular ...	78
Tablo 11: Yapıcı Problem Çözme İle Ergen Boyun Eğiciliği Arasında Baba Ve Anne Güvenli Üssün Aracılıklarına Ait Bootstrapping Bulgular.....	80
Tablo 12: Kendine Güvensizlik İle Ergen Boyun Eğiciliği Arasında Baba Ve Anne Güvenli Üssün Aracılıklarına Ait Bootstrapping Bulgular.....	82
Tablo 13: Sorumluluk Almama İle Ergen Boyun Eğiciliği Arasında Baba Ve Anne Güvenli Üssün Aracılıklarına Ait Bootstrapping Bulgular.....	84
Tablo 14: Israrcı-Sebatkar Yaklaşım İle Ergen Boyun Eğiciliği Arasında Baba Ve Anne Güvenli Üssün Aracılıklarına Ait Bootstrapping Bulgular.....	86

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 1. Ergen Boyun Eğitiliğine İlişkin Hipotetik Model.....	7
Şekil 2: Güvenli Üs Modeli	49
Şekil 3: Isaksen ve Arkadaşlarının Yaratıcı Problem Çözme Şeması	18
Şekil 4: D'Zurilla ve arkadaşlarının 5 boyutlu modelini temel alan sosyal problem çözme sürecinin şematik gösterimi.	22
Şekil 5: Probleme Olumsuz Yaklaşma İle Ergen Boyun Eğitiliği Arasında Baba – Anne Güvenli Üssün Aracılığı	77
Şekil 6: Yapıcı Problem ile Ergen Boyun Eğitiliği Arasında Baba – Anne Güvenli Üssün Aracılığı.....	79
Şekil 7: Kendine Güvensizlik İle Ergen Boyun Eğitiliği Arasında Baba – Anne Güvenli Üssün Aracılığı.....	81
Şekil 8: Sorumluluk Almama İle Ergen Boyun Eğitiliği Arasında Baba – Anne Güvenli Üssün Aracılığı.....	83
Şekil 9: Israrcı-Sebatkar Yaklaşım İle Ergen Boyun Eğitiliği Arasında Baba – Anne Güvenli Üssün Aracılığı	85

KISALTMALAR LİSTESİ

KPÇE	: Kişiler arası problem çözme envanteri
POY	: Probleme olumsuz yaklaşma
YPÇ	: Yapıcı Problem Çözme'
KG	: Kendine Güvensizlik
SA	: Sorumluluk Almama
ISY	: Israrcı-Sebatkar Yaklaşım
ASBS	: Adolescence secure base scala
EBEÖ	: Ergen boyun eğiciliği ölçeği
GÜOA	: Güvenli üs olarak aile ölçeği
AGÜ	: Anne güvenli üs
BGÜ	: Baba güvenli üs
PDR	: Psikolojik danışmanlık ve rehberlik
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
ARK	: Arkadaşları

1. GİRİŞ

Ergenlik, insanın gelişim dönemi içerisinde çocukluk çağının bitmesiyle beraber yetişkinlik döneminin başlangıcına kadar süren bir gelişim dönemidir (Koç, 2004). Aynı zamanda bu dönem bebeklikten sonra en hızlı şekilde gelişimin gözlendiği bir gelişim evresidir. Ergenlik dönemi ile birlikte, fiziksel gelişimde hızlanma, akran ilişkilerine daha fazla odaklanma, çevreden daha fazla etkilenme, aileden uzaklaşma ve kimlik gelişiminde özerklik çabaları baş gösterir (Akboy, İkiz, 2007).

Aile, çocuğun ruhen ve bedenen korunmasına yardımcı olan, fiziksel ve zihinsel gelişimini destekleyen, sevgi dolu ortamı sağlayan en temel kurumdur. Çocuğun korunması, gerekli ilgi ve desteğin sağlanması konusunda anahtar rol olmasına rağmen, bazı aileler zaman zaman bu fonksiyonlarını yerine getirmeyi başaramazlar (Polat, 2001).

Öztürk-Kılıç ve diğ. (1994)'nın gerçekleştirdikleri çalışmada, ergenlik döneminde ergenlerin aileleri ve arkadaşları tarafından hissettikleri sosyal desteğin yaşa, cinsiyete, çalışan olma veya olmama durumuna bağlı olarak farklılaştığını ortaya koymuşlardır. Aileler ergenler için, sorunun bir parçası olmak yerine olumlu ailevi yaşantılar ile bir güç unsuru olmak zorundadırlar. Çünkü ergenin kişilik gelişimi için aile, kendilerini bir birey olarak geliştirmelerine destek verecek özgürlük alanları tanıdığına, ergenin içerisinde bulunduğu gelişim dönemini daha sağlıklı şekilde geçirmesine olanak sağlayacaktır. Diğer taraftan ebeveynler, çocuklarındaki değişikliklere ayak uyduramıyor ve özerklik ihtiyaçlarını görmezden geliyor iseler, bu tutumları ergenlerin içerisinde buldukları gelişim dönemini sağlıklı şekilde tamamlamalarına engel olabilecektir (Palmonari, Kirchler, Pombeni, 1991). Ergenlerin sosyalleşme ihtiyacına paralel olarak oluşturdukları arkadaş çevresi, yaşadıkları toplumun bir parçası olmaları ve kalıtsal etkenler de ergenlerin gelişimi ve sosyalleşmesi açısından büyük öneme sahiptir. Bu bağlamda ergenin gelişimsel süreci; kısmen ailenin içinde bulunduğu toplumsal değerler sistemi ve beklentilerine, kısmen de ergenin bireysel özellikleri ve çevresine bağlıdır (Özbay, Öztürk, 1992).

Ergenlik döneminde bağlanma davranışı bebeklik yaşantılarına göre daha seyrek şekilde gözlemlenmektedir. Bağlanma davranışı bebeklikte hayatta kalmak ya da tehlikeden korunmak ile belirlenir iken, ergenlik döneminde, ergenin ihtiyacı olduğunda, bağlanma figürü ile kaygılarına, korkularına ve duygularının paylaşılması ile ortaya çıkan etkileşimlere duyulan ihtiyaç şeklinde ortaya çıkmaktadır (Damarlı, 2006; Allen, Manning, 2007).

Özellikle bağlanma kapsamında ergenlik dönemi değerlendirildiğinde, bir geçiş dönemi olduğu söylenebilir. Ergenlik dönemine bağlanma, ergenin yeni durumlarla baş etmesinde temel rol oynar ve ergen birey ilk bağlanma figürü olan bakıcısına daha az bağımlı olmak için büyük çaba harcar (Cassidy, Shaver, 2016). Bu sebeple ergenler stres durumlarında duygusal destek almak için genellikle arkadaşlarına yönelirler (Furham ve diğ., 1992). Bu durum ergenlerin ebeveynlerine duydukları ihtiyacın ortadan kalktığı manasına gelmemektedir. Yapılan bazı çalışmalar ergenlerin, anne babaları ile olan bağlanma şekillerinin değiştiğini ancak sonlanmadığını ve ergenlerin anne babalarını bazı bağlanma ihtiyaçlarını gidermeleri adına genç erişkinliğe kadar ergenlerde ki bağlanmanın onların psikolojik iyi oluşlarını yordadığını göstermiştir (Larson ve diğ., 1996).

Raja ve diğ. (1991)'nin, gerçekleştirmiş olduğu çalışmada, ergenlerin akranlarına bağlılıklarının ve algılanan bağlanmalarının, ebeveynlerine karşı olan düşük bağlanmalarını telafi ettiği görülmüştür. Bu sonuçlara göre anne-babaya ve arkadaşlara bağlanma birbiriyle zıt biçimde ilişkilidir. Aynı zamanda ergenler için aile ve arkadaşlar iki farklı dünya olarak ortaya çıkmıştır. Bu durum ebeveyne karşı olan bağlanma arkadaşlara olan bağlanmanın birbirinden bağımsız değerlendirilebileceği ve bu iki dünyanın ergenin kendisini değerlendirmesi ile alakalı olduğunu göstermektedir.

Laible (2007)'nin yaptığı araştırmada ebeveyne ve arkadaşlara bağlanma ile sosyal-duygusal beceriler arasındaki ilişkileri incelemiştir. Çalışmanın sonuçları değerlendirildiğinde hem ebeveynlerle hem de akranlarıyla güvenli bağlanan ergenlerin, duygusal ve sosyal yeterlilik yönlerinin bağlanma sistemleri ile önemli ölçüde ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda akranları ile güvenli bağlanma sistemine sahip ergenlerin sosyal-duygusal beceriler arasında daha yüksek korelasyon tespit edilmiştir. Bu sonuçlar değerlendirildiğinde, ergenlik ile birlikte arkadaşlık ilişkilerinin ebeveyn ilişkisinden daha önemli bir pozisyona geldiği ve

arkadaşlık ilişkilerinin ergenlere sosyal duygusal becerilerini geliştirmeleri için farklı ortamlar sağladığıdır. Bunlara ek olarak yapılan çalışmadan her ne kadar ergenlikle beraber akranlarla kurulan bağlanmanın önemi fazlalaşsa dahi ebeveyne olan bağlanma ihtiyacının da tamamen ortadan kalktığını söylemenin mümkün olmamasıdır.

Aynı zamanda ergenlik dönemindeki bireyler, kimlik ve kişilik yapılarında ki gelişimi sağlamak adına keşfetme davranışı ortaya koymak zorundalardır. Keşfetme davranışının ortaya konmasında bir ergen için en büyük destek ise bakım vericisine karşı kurduğu güvenli üs algısıdır. Güvenli üs kavramı ergenlerin keşif ve araştırma ihtiyaçlarını giderme açısından büyük bir öneme sahiptir. Bağlanma kuramına göre destekleyici ve tutarlı davranışlar ortaya koyan bakıcılar çocuk için güvenli üs oluştururlar. (Ainsworth, 1989). Benzer şekilde kimlik gelişimi sürecinde de seçeneklerin arttırılması ve etkin bir biçimde araştırılmasına destek olunması ergenin güvenli bir bağlanma sistemi içerisinde olmasına bağlıdır (Raja ve diğ., 1991).

Güvenli üs yapısı, bağlanma teorisinin temel bir yönüdür ve Bowlby'ye (1988) göre bağlanma teorisinin ebeveyn-çocuk ilişkileri ve çocuk gelişimi konusundaki anlayışa en önemli katkılarından birini temsil eder. Ergenlerde güvenli bağlanma, akran popülaritesinden yüksek benlik saygısına ve sonuçta depresyondan suçluluğa kadar değişen sonuçlarla pozitif yönde bağlantılı olmuştur (Allen ve diğ., 1998; Kobak ve diğ., 1991; VanIjzendoorn, Bakermans-Kranenburg, 1996).

Güvenli üs terimi, genellikle ebeveyn-çocuk ilişkilerinde (çoğunlukla anne-çocuk ilişkileri) incelenmiş ve aile bağlamında güvenli üs terimi ve kullanımı büyük oranda göz ardı edilmiştir (Waters, Cummings, 2000). Dahası güvenli üs konusunda ki araştırmaların çoğu çocuklar üzerinde yapılarak, ergenlerin güvenli üs ihtiyaçlarına daha az değinilmiştir (Dykas ve diğ., 2006; Markiewicz, Lawford, Doyle, Haggert, 2006).

Birey içinde bulunduğu toplumu etkilediği gibi yaşanılan sosyal çevre de bireyi etkilemektedir (Ersanlı, 2005). Sosyal bir birey olan insanın kurduğu ilişkileri sürdürme çabası ile gösterdiği bir diğer davranış ise boyun eğici davranıştır. Boyun eğici davranışlar, başkalarını incitmemeye çaba sarf eden, yardımsever olmaya eğilimli olan, sosyal çevresinde bulunan kişileri sürekli olarak memnun etmeye çalışan, kendi haklarını savunmayan, hoşuna gitmeyen davranışlara itiraz etmekte ve

duygularını belli etme konusunda zorlanan ve buna benzer davranışlar sergileyen kişilik özellikleri topluluğudur (Gilbert, Allan, 1994).

Olumsuz anne-baba tutumları çocukların boyun eğici davranışlar sergilemesinde etkilidir. Ebeveynler çocuklarının küçüklüğünden itibaren; içinde buldukları yaş dönemine, cinsiyetine ya da becerisine uygun ödev ve sorumluluk vermezlerse, güven duygusu pekiştirilmemiş olur. Bu durumda çocuk karar alma süreçlerinde başarısız, dışa bağımlı ve beceriksiz bir birey olma yolunda ilerler. Çocuğun özgüveninin gelişmemesi sonucunda boyun eğici davranışlar sergileyebilir (Yavuzer, 2000). Farklı şekilde, çocuğa karşı boyun eğici davranışlar sergileyen ebeveynlerin çocuk üzerinde gerekli durumlarda disiplin sağlamaları mümkün olmaz. Başka bir ifadeyle, çocuğun doğumundan itibaren geliştirdiği ben merkezci tavrı, ebeveynlerin sergilediği aşırı boyun eğici davranışlar sonucunda daha da güçlenir (Yavuzer, 2000).

Ebeveyn tutumları içerisinde, çocukların içerisinde buldukları gelişim döneminin özelliklerini göz ardı ederek ve buna göre davranmayan, çocuklarının psikolojik ihtiyaçlarını gideremeyen ve yasaklayıcı-engelleyici davranışlarda bulunan aileler çocuklarının boyun eğici davranışlar ortaya koymalarına sebep olmaktadır (Mackinnon, Henderson, Andrewese, 1992). Çocukların maruz kaldıkları sürekli şiddet, duygu ve düşüncelerin ifadesinin engellenmesi çocukların yeteneklerinin dışa vurumunu olumsuz etkilemekte, buna bağlı olarak aile yapısının ve ailedeki yaşça büyük bireylerin çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini tahmin ederek, bu durumun boyun eğici davranışların ortaya çıkmasına zemin oluşturduğu ve ailedeki sorunu derinleştirerek boyun eğiciliği arttırdığı söylenebilir (Kaya ve diğ., 2004).

Ailenin yanı sıra ergenlerin içinde buldukları sosyal çevrelerde kabul görmeleri adına, yaşlılarıyla benzer ve kabul gören davranış kalıpları içerisine girmeleri beklenir. Akranların baskısı, davranış ve düşüncelerin biçimlenmesine sebep olurken aynı zamanda boyun eğici davranışların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Ergenlerin arkadaşlarıyla rekabet içerisinde olduklarında ve hayata dair benzer durumları yaşadıklarında akran baskısı ortaya çıkabilmekte, bu durumun bir sonucu olarak da içerisinde buldukları duruma uyum sağlama adına boyun eğici davranış geliştirebilmektedirler (Atıcı, 2011). Bütün bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda ergenler sürekli olarak yaşlıları ve yetişkinler ile kendilerinden ve çevrelerinden kaynaklanan problemlerle yüzleşmek zorunda kaldıkları söylenebilir. Bu tarz problemler ergenlerdeki uyma davranışında bazı sorunlar ortaya çıkmasına

sebebe olabilir. Morgan (1991) problemi tanımlarken temelde, bireyin bir hedefe ulaşmada engellenme ile karşılaştığı bir çatışma durumu olarak ortaya koymuştur. Heppner ve Krauskopf'a (1987) göre ise problem, kişinin içsel ve dışsal taleplerine tepki verme durumu olarak tanımlanmışken, kişilerarası problem çözme, sosyal problem çözme olarak nitelendirilmektedir (Çam, Tümkaya, 2008). Sosyal problem çözme "bir kişinin günlük yaşamda karşılaşılan problemleri tanımlanması ya da etkili çözüm yollarını bulması veya uyum sağlamasında, kendi kendini yöneten bilişsel ve davranışsal süreçler" olarak tanımlanmaktadır.

Söz konusu dönemde ergenlerin karşılaştıkları dezavantajları etkili bir biçimde atlatmak ve problemleri işe yarar bir yöntemle çözüme kavuşturmak ise olumlu bir kişilerarası problem çözme becerisine sahip olmayı zorunlu kılmaktadır (Andrews ve diğ., 2004).

Ergenlik döneminde, ergenin henüz belli olmayan bir statüsü olması ve olgunlaşmamış kişilik yapısından kaynaklanan, çevresindeki bireyler ile sürekli sorun yaşıyor olmasından ve birçok problemle yüzleşmek zorunda kalmasından ötürü kişilerarası problem çözme sürecinin önemi gittikçe artmaktadır. Ergen bir taraftan belki de ilk defa karşılaştığı problemlerle baş etmeye çalışmakta, diğer taraftan psikolojik, sosyal ve biyolojik değişimlere uyum sağlayarak toplum içerisinde yer edinmeye çabalamaktadır. Ergenin karşılaştığı bu problemleri çözümedeki başarısı onun sağlıklı bir yaşam sürdürmesinde ve toplum içerisinde yer edinmesinde önemli role sahiptir (Danışık, 2005; Çekici, 2009). Bununla beraber ergenlik dönemi ergen, akran ve yetişkinlerle olan etkileşiminde içsel ve dışsal etkenlerden kaynaklanan çeşitli sorunlar yaşamakta ve sosyal yaşamla ilgili çözmek zorunda kalacağı küçük veya büyük birçok problemle karşılaşmaktadır. Kişilerarası ilişkilerde yaşanan bu problemler ergenleri derinden etkileyerek çağımızın en temel problemlerinden biri olarak hayattaki yerini alır. Benzer problemi birçok ergen farklı şekillerde çözme girişiminde bulunurken kimileri başarılı kimileri de başarısız olur (Yıldırım, Hacıhasanoğlu, Karakurt, 2009; (Kneeland, 2001), 2002). Arslan ve diğ. (2012) güvenli bağlanma becerisine sahip bireylerin problemlerine olumsuz yönelmelerini engellediğini belirtmişlerdir. Kendisini problem çözme konusunda etkili olarak algılayan bireylerin kaygı düzeylerinin düşük, sosyal becerilerinin ise daha iyi olduğu gözlenmiştir (Heppner ve diğ., 1984).

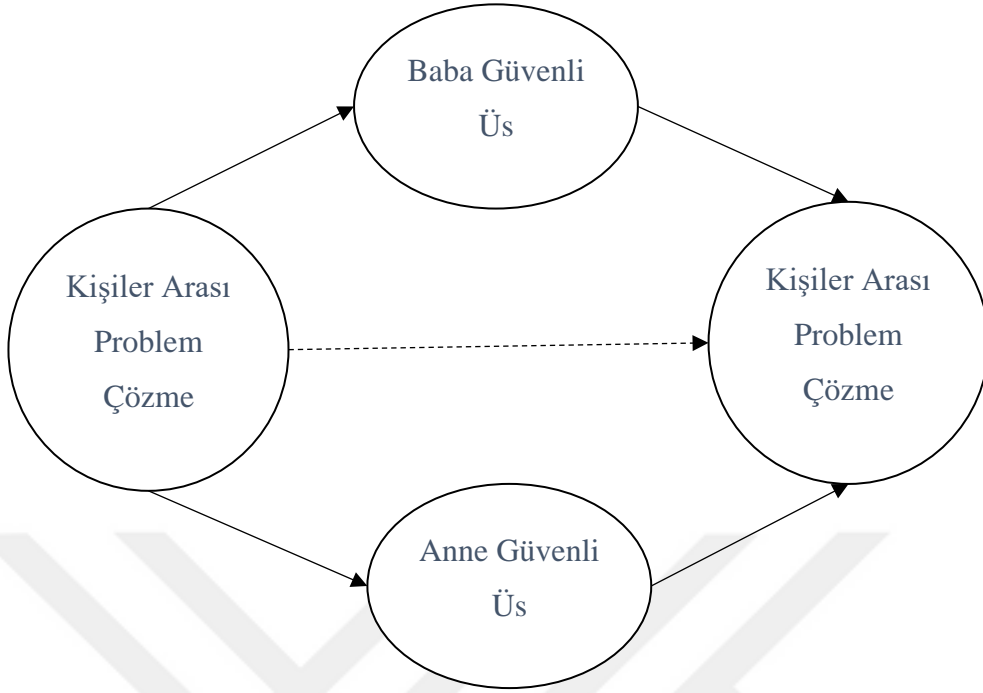
1.1. Amaç

Bu araştırmada öncelikle lise öğrenimi gören ergenlerde, cinsiyet, sınıf düzeyi okul türü, yaş, kardeş sayısı ve kardeş sıralaması durumlarının ergenlerin boyun eğicilikleri ile ilişkisinin ortaya konulması, daha sonra araştırmanın asıl konusunu oluşturan, ergenlerde kişiler arası problem çözme ve ergen boyun eğiciliği arasındaki ilişki ve bu etkide anne ve baba güvenli üs aracılık rolünün belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, araştırmanın ilk basamağında aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır.

1. Cinsiyete göre ergenlerde boyun eğicilik anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
2. Sınıf düzeyi göre ergenlerde boyun eğicilik anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
3. Okul türüne göre ergenlerde boyun eğicilik arasında anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
4. Yaş değişkenine göre ergenlerde boyun eğicilik anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
5. Kardeş sayısına göre ergenlerde boyun eğicilik anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
6. Kardeş sıralamasına göre ergenlerde boyun eğicilik arasında anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Araştırmanın ikinci basamağında ise, öncelikle lise öğrenimi gören ergenlerde, kişiler arası problem çözme ve ergen boyun eğiciliği arasındaki ilişki ve bu etkide anne baba güvenli üs aracılık rolünün belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, araştırmanın ikinci basamağında aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır.

MODEL



Şekil 1. Ergen Boyun Eğiciliğine İlişkin Hipotetik Model

Şekil 1’de öne sürülen ve Çalışma II kapsamında ele alınacak olan aracılık modelini incelemek amacıyla aşağıda yer alan hipotezler test edilecektir.

1. Problem çözme yaklaşımlarının alt boyutları (Probleme Olumsuz Yaklaşım, Yapıcı Problem Çözme, Kendine Güvensizlik, Sorumluluk Almama, Israrcı-Sebatkar Yaklaşım) ergen boyun eğiciliği anlamlı şekilde doğrudan yordar.
2. Problem çözme yaklaşımlarının alt boyutları (Probleme Olumsuz Yaklaşım, Yapıcı Problem Çözme, Kendine Güvensizlik, Sorumluluk Almama, Israrcı-Sebatkar Yaklaşım) anne-baba güvenli üssü anlamlı şekilde doğrudan yordar.
3. Ergen boyun eğiciliği anne-baba güvenli üssü doğrudan yordar.
4. Ergenlerde probleme olumsuz yaklaşma ergen boyun eğiciliğini anne-baba güvenli üs aracılığıyla anlamlı bir şekilde yordar.
5. Ergenlerde yapıcı problem çözme ergen boyun eğiciliğini anne-baba güvenli üs aracılığıyla anlamlı bir şekilde yordar.
6. Ergenlerde kendine güvensiz problem çözme ergen boyun eğiciliğini anne-baba güvenli üs aracılığıyla anlamlı bir şekilde yordar.
7. Ergenlerde problem çözümede sorumluluk almama ergen boyun eğiciliğini anne-baba güvenli üs aracılığıyla anlamlı bir şekilde yordar.

8. Ergenlerde probleme Israrcı-sebatkar yaklaşım ergen boyun eğiciliğini anne-baba güvenli üs aracılığıyla anlamlı bir şekilde yordar.

1.2. Araştırmanın Önemi

Ergenlik dönemi üzerinde bugüne kadar pek çok araştırma yapılmış olmasına karşılık, günümüzde de ergenliği konu alan çalışmalar sürmektedir. Bunun en önemli sebeplerinden bir tanesi, ergenliğin insan yaşamında en kompleks dönemlerden biri olmasıdır. Bu dönem pek çok fizyolojik, sosyal ve psikolojik değişimin yaşandığı bir dönemdir. Aynı zamanda çocukluk dönemi ile yetişkinlik arasında bir geçiş dönemi olması konunun gündemden düşmemesinin sebepleri arasındadır (Smith, Cowie, Blades, 2003). Yaşamın geri kalan tüm dönemlerini etkileyecek olan bir kimliğin ve toplumsal rollerinin kazanıldığı, akran ilişkilerinin ve sosyalleşmenin ön plana çıktığı, biyolojik, bilişsel, sosyal ve psikolojik gelişmeler ile birlikte aile içi ilişkilerinde değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Özellikle Anne-babaları ile sağlıklı ilişkiler kurabilen ergenlerin, bunu başaramayan ergenlere kıyasla daha az antisosyal davranışlar sergiledikleri ve daha sağlıklı bir gelişim çizgisine sahip oldukları bilinmektedir (Ma, Shek, Ping, Lam, 2000)

Ergenlik döneminde yaşanması olası sorunların zamanında çözüme kavuşturulmasında ve yetişkinliğe uzanan sağlıklı bir gelişim trendinin yakalanmasında sosyal desteğin çok önemli bir yeri vardır. Sosyal destek söz konusu olunca da akran ve ebeveyn desteğinin en önemli iki destek odağı olacağı tartışma götürmez bir gerçektir. Ebeveynleriyle yakın, güven veren, sıcak ilişkiler kurabilen, diğer bir ifade ile ailelerine güvenli bağlanan ergenler; kendilerini daha az yalnız hissetmekte (Demir, 1990), sorunlarını daha sağlıklı stratejiler kullanarak çözebilmekte, yetişkinlik dönemine daha güçlü hazırlanabilmekte, sosyal açıdan daha yeterli ve yetkin olmaktadır. (Carlivati, 2001; Günaydın, Yöndem, 2007).

Ergenlik döneminde arkadaş grubuna kabul edilmek, akranlarının beğenisini kazanmak, sosyal ilişkiler okul yaşantısının önemli bir parçası olup ergen gelişimi için öncelikli ihtiyaçlardır. Bu durum ergenin kendine yönelik olumlu benlik bilinci geliştirmesi, ahlaki, sosyal ve kişilik gelişimlerini olumlu yönde sürdürmesi için gereklidir. Boyun eğici davranışların korku temelli olduğu ve ergenlerde atılganlığı ve girişkenliği engellediğine yönelik çalışmaların yanı sıra, boyun eğici davranışların depresyonu tetikleyerek ergenlerde mutsuzluğu arttırdığına yönelik çalışmalar

mevcuttur (Gilbert ve diğ., 2003; O'Connor ve diğ., 2002; Gilbert, Allan,1994; Gilbert, 2000; Odacı, 2007).

Literatürde kişiler arası problem çözme ile ilgili çalışmalar ergenlik döneminde yoğunlaşmaktadır. Bağlanma stili, psikopatoloji için genel bir risk faktörüdür. Kanıtlar çocuklukta güvenli bağlanma stillerine sahip kişilerin, yaşam boyu güvenilirmez bağlanma stiline sahip kişilerle karşılaştırıldığında daha az psiko-patoloji belirtisi ve daha yüksek psikososyal işlevselliğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Cassidy, Mohr, 2001; Sroufe, 2005).

Bu araştırma, ergenlerde kişiler arası problem çözme ve ergen boyun eğiciliği arasındaki ilişki: anne baba güvenli üs aracı rolünü incelemek amacı ile yapılmıştır. Konu ile ilgili araştırmanın olmaması araştırma ihtiyacını oluşturmuştur. Bu açıdan bakıldığında, bu araştırmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, araştırmanın ergenler üzerinde yürütülecek olması, ergen psikolojisi ve okul psikolojik danışmanlığı alanında araştırmalar yapan araştırmacılar için katkı getirebilecektir.

1.3. Sayıtlar

Araştırmaya katılan bireylerin ölçme araçlarını içten ve yansız biçimde yanıtladıkları kabul edilmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

- Bu araştırmanın çalışma grubu Konya ilinde farklı okul türünden 9, 10 ve 11. Ve 12. Sınıf kademesinde öğreniminde devam eden ergenler ile sınırlıdır.
- Çalışmada ele alınan değişkenler, öz-bildirime dayalı ölçme araçlarının ölçümleriyle sınırlıdır.
- Bu araştırmaya katılan bireylere ilişkin bilgiler, araştırmacının hazırladığı “Kişisel Bilgi Formunda” ki sorularla sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Araştırmanın temel kavramları aşağıda tanımlanmıştır.

Kişiler Arası Problem Çözme: Mevcut durumla ulaşılacak istenen hedef arasındaki boşluğun algılandığı ve bunun sebep olduğu gerginliği ortadan kaldırmaya yönelik çabaları içeren bilişsel ve davranışsal bir süreçtir (Öğülmüş, 2006).

Güvenli Üs: Bağlanma figürünün güvenle keşfedilebileceği ve rahatlık veya bağlantı için geri dönebileceği güvenli bir temel olarak, bağlanma teorisinde merkezi bir düşüncedir (Bowlby, 1988).

Ergen Boyun Eğilimi: İnsanları incitmemeye ve kırmamaya aşırı özen gösteren, hayır demekten çekinen, çevresindekileri memnun etmeye çalışan ve iyiliksever olmaya eğilimli olup hoşlanmadığı durumlarda kendisini ifade edemeyen, öfkesini göstermekte zorlanan, sürekli olarak onaylanma gereksinimi duyan, düşüncelerini ve haklarını savunmakta zorluk çeken ve benzeri davranışlarla gözlenebilen bir kişilik özelliği kümesi olarak tanımlanmaktadır (Gilbert, Allan, 1994).

2. KURAMSAL TEMELLER

Bu bölümde, araştırma probleminin bağımsız ve bağımlı değişkenleri ile ilgili kavramlara ve bu konuda yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Bu çerçevede sırasıyla kişiler arası problem çözme, ergen boyun eğiciliği ve bağlanma temelli güvenli üs kavramı ve ele alınmıştır.

2.1. Kişiler Arası Problem Çözme ile İlgili Alanyazın

Bu bölümde problemin tanımı, kişiler arası problem çözme kavramı, kişiler arası problemin sebepleri, problem çözme basamakları, problem çözme stilleri, ergenlerde problem çözme ve kişiler arası problem çözme ile ilgili yurt içi ve dışında gerçekleştirilmiş çalışmalara değinilmiştir.

2.1.1. Problemin Tanımı

Literatür incelendiğinde problem kavramının birçok tanımı olduğu görülmektedir. Adair (2000) problemi; bireyin önüne çıkan ve onu engelleyen bir durum olarak tanımlarken, Zembat ve Unutkan (2005) problemi, bireyler için yeni ortaya çıkan ve belirsizliklerle dolu olan bir güçlük ile karşılaşma durumu ve öğrenme yaşantısı içerisinde yer alan bir durum olarak tanımlamışlardır. Morgan (2013) ise problemi, hedefe ulaşma içerisinde bireyin engellenmesi ile ortaya çıkan çatışma olarak tanımlamıştır. Stevens (1998), bir çevreden veya durumdan daha fazla istenen bir başka çevre veya duruma geçiş aşamasında önümüze çıkan engeller, zorluklar olarak tanımlamıştır. Kneeland (2001) ise problemi, olan ile olması gereken arasındaki fark olarak tanımlamıştır

Problem, günlük yaşam döngüsü içerisinde karşımıza çıkan durumlar veya görevler ile baş ederken işlevsel bir sonuç elde etmek için bireyin tepki vermesini gerektiren bir durumu ifade eder ancak bir veya birden fazla engelin varlığı, etkili bir problem çözme davranışı geliştirmeye engel olabilir. Bu engeller birey kaynaklı olabilirken çevresel faktörlerden de kaynaklanabilmektedir. Genellikle bireylerin karşılaştıkları engeller; problem oluşturan durumun, yeniliği, belirsizliği, tahmin edilemezliği, problem

oluşturan durumla çatışan bireyin; uyarıcı istekleri, beceri eksiklikleri ya da kaynak eksikliği şeklinde ortaya çıkabilir (D'Zurilla ve diğ., 2004).

Gerçekleştirilen problem tanımları değerlendirildiğinde, bir durumun problem olarak nitelendirilebilmesi için öncelikle olması gereken ile olan arasındaki farkın ortaya konması, oluşan bu farkın algılanması algılanan durumun kaygıya yol açması ve kaygının ortadan kalkması adına girişimlerde bulunulması gerekmektedir (Öğülmüş, 2006).

Bütün bu durumlar değerlendirildiğinde problemin altında yatan en büyük etmen dengenin bozulmasıdır. Bununla birlikte problem, bireyin kendisi veya grup ile çözmesi gereken bir zorluk ile bilişsel potansiyelini kullanarak, yaratıcılığı, azmi ortaya çıkartarak oluşan olumsuz durumu bir fırsata çevirme ve farklı şekilde değerlendirme şansında sunmaktadır (Sonmaz, 2002).

2.1.2. Kişiler Arası Problem Çözme

Problem-çözme, bir birey, çift ya da grubun, bir problem karşısında etkili çözümler tanımlamasını ve bu çözümlerden uygun olanı seçmesini kapsayan bilişsel ve davranışsal süreçtir. Daha detaylı bir tanım yapıldığında, bu bilişsel-davranışsal süreç, (a) belirli bir problem için, etkili olma potansiyeline sahip çeşitli çözümler sunar ve (b) bu çözümler içerisinde en etkili olanı seçme olasılığını artırır. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi, sosyal problem çözme, bilinçli, rasyonel, çaba gerektiren ve amaçlı bir etkinlik olarak düşünülür. Problem çözme amaçlarına bağlı olarak, bu süreç, sorunlu durumu iyileştirmeyi, bu sorunlu durumun ürettiği duygusal sıkıntıyı azaltmayı veya her ikisini birden hedefleyebilir. (D'Zurilla ve diğ., 2004).

Problem çözme terimi, bireyin stresli günlük durumlara karşı başvurduğu problemi tanımlamak ve araştırmak veya başa çıkma yaklaşımı olarak tanımlanabilir (Nezu ve diğ. 1989). Arslan (2001) 'e göre problem çözme problemin kaynağını, alternatif bir çözümü bulma becerisini ve kendine ve çevresine uyum sağlamak için karar vermeyi tanımlamaktadır.

Isaksen ve Aerts (2011) problem çözmeyi, genellikle soruları cevaplayan, bireyin sahip oldukları ile arzu ettikleri arasındaki boşluğu kapatmayı gerektiren, zorluk arz eden buna karşılık yeni fırsatlar sunan ve bazı endişe verici bir durumla karşılaşılması durumunda tatmin edici yolları tasarlamayı içeren bir süreç olarak tanımlamışlardır. Çoğu zaman, sorunun alanı net bir şekilde tanımlanmış ve çözüm için yöntemlerle

tanımlanmamış olsa dahi, bir problem aynı zamanda bir fırsat olarak, etkili ve hatta doğru cevaplar için net sınırlar, öncelikler, roller ve yollar da sunabilir. D'Zurilla ve Goldfried (1971) tarafından formüle edilen ve daha sonra D'Zurilla ve Nezu (1982) tarafından geliştirilen ilk yaklaşımda, problem çözme konseptleri davranış değişikliği ilkelerinin bir uzantısı olarak ifade edilmiştir. Bu çalışmalarda davranış değişikliği sürecinde problem çözme adına birtakım aşamalar ortaya koymuştur.

Literatürde kişiler arası problem çözme kavramı, sosyal problem çözme kavramı olarak da ifade edilmektedir (Çam, Tümkaya, 2008). Kişiler arası problem çözmenin, sosyal problem çözme olarak adlandırılmasının sebebi değerlendirildiğinde D'Zurilla ve Goldfried (1971)' de geliştirilen sosyal problem çözme kuramına dayanıyor olmasıdır. Sosyal problem çözme "bir kişinin günlük yaşamda karşılaştığı problemleri tanımlanması, etkili çözüm yollarını oluşturması veya probleme uyum sağlamasında, kendini yönetebilen bilişsel ve davranışsal süreçler" olarak tanımlanmaktadır (D'Zurilla, Nezu, 1990). Sosyal problem çözümedeki "sosyal" sıfatı probleme "gerçek dünyadaki yani problemle karşılaşıldığında gerçekleşen problem çözme sürecini ifade etmektedir (Maydeu-Olivares, D'zurilla, 1996).

Kişilerarası problem, birden fazla insanın ilişkisinde oluşan davranışsal isteklerin veya beklentilerin engellenmesi durumunda ortaya çıkan bir çelişki olarak tanımlanmıştır. Bu bakımdan, kişilerarası problem çözme, durum ile ilgili tüm kişiler için kabul edilebilir veya tatmin edici olan çözümünü tanımlamayı, çatışmanın ortadan kalkmasını sağlayan ve keşfetmeyi amaçlayan bilişsel bir kişilerarası süreç olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla, bu görüşe göre kişiler arası problem çözme, "kazan-kaybet" yaklaşımından ziyade çatışmaları veya anlaşmazlıkların çözümünde "kazan-kazan" yaklaşımını benimsemektedir (D'Zurilla ve diğ., 2004).

Sosyal problem çözme yaklaşımı kapsamında değerlendirilen başka bir çalışmada (Çam, Tümkaya, 2007) kişilerarası problem çözmeyi;

1. Probleme olumsuz yönelme,
2. Yapıcı problem çözme,
3. Kendine güvensizlik,
4. Sorumluluk almama
5. Israrcı-sebatkar yaklaşım olarak boyutlandırılmıştır.

Probleme olumsuz yaklaşım, kişilerarası bir problemle karşı karşıya kalındığında yaşanan çaresizlik, karamsarlık ve hissedilen üzüntü gibi ağır olumsuz duygu ve düşüncelerle ilgilidir.

Yapıcı problem çözme, kişilerarası bir sorun yaşandığında kişilerin etkili ve yapıcı biçimde problemi çözmesine katkı sunan duygu, düşünce ve davranışlarla ilişkilidir.

Israrlı-sebatkâr yaklaşım, kişinin kişilerarası ilişkilerinde problem çözümü için ısrarlı bir şekilde çaba harcamayı ortaya koymaktadır.

Kendine güvensiz yaklaşım, herhangi bir problemi çözebilme konusunda kişinin sahip olduğu güven eksikliğini ifade ederken, sorumluluk almama ise; problem çözme konusundaki sorumluluk almamayı ifade etmektedir (Çam, Tümkaya, 2007).

Yukarıdaki tanımlarda da anlaşılacağı gibi, kişiler arası problemin sebeplerini ortaya koyabilen bir birey var olan durum ile ulaşılması amaçlanan sebep olduğu gerginliğin ortadan kalkması adına çeşitli yollara başvurur. Var olan durumla amaçlanan arasında oluşan boşluğun algılandığı ve bu durumun yol açtığı olumsuzlukları sonlandırmaya yönelik çabaları içeren zihinsel ve davranışsal süreçte kişiler arası sorun çözme süreci denir (Öğülmüş, 2001).

2.1.3. Kişiler Arası Problemlerin Sebepleri

Kişilerarası problemlerin sebepleri pek çok başlık altında sayılabilir. Sebeplerin çok sayıda olması onların gruplandırılması zorunluluğunu doğurmuştur. Kişiler arası problemlerin başlangıç sebeplerinin kişiden kişiye ve duruma göre değişken olması, farklı bilişsel yapılara göre anlam kazanması; algı, duygu, bilinçdışı ihtiyaçlar, iletişim becerileri gibi kişisel faktörlerden etkilenen esnek bir yapıya sahip olmasının yanında kültürel faktörlerin, rol farklılıklarının, sosyal ve fiziksel çevrenin de tanımlama ve sınıflama üzerinde etkili olması kaçınılmazdır. Tüm bunların yanında kişiler arası problemler büyük ölçüde iletişim sürecinde verilen mesajın niteliğinden de kaynaklanabilmektedir. Kişiler arası problemlerin sebeplerinin sınıflandırılması konusunda ülkemizde en çok kabul gören yaklaşım Dökmen (1993)'ün önerdiği sınıflamadır. Yapılan bu çalışmada da bu sınıflama esas alınmıştır. Dökmen (1993)'in sınıflaması ana hatlarıyla aşağıda özetlenmiştir.

1. *İletişim Becerileri*: *Kişiler arası ilişkilerde* iletişim becerisi özel ve önemli bir yere sahiptir. Etkili iletişim becerilerinin kurallarının farkında olmak sorun

çözmeye katkı sağlayabilmektedir. Sağlıklı şekilde iletişim kurabilen bireylerin duygusal olarak sağlıklı oldukları, olayları ve sağlıklı şekilde yorumlayabildikleri ve ilişkileri bu temelde oluşturdukları bilinmektedir (Landry ve diğ.,2006).

2. *Kaynakların Azlığı*: İnsanların temel gereksinimlerini karşılamak adına oluşturdukları kaynaklardaki azalma veya grup içerisinde eşit şekilde kaynakların kullanılmaması kişiler arası sorunların ortaya çıkmasında etken durumlardan birine dönüşebilmektedir. Tarafların kaynakları ortak kullanma e arttırma çabasına girmesi kişiler arası problemi azaltacaktır (Öğülmüş, 2006).
3. *Kişilik farklılıkları*: Kişiler arası ilişkilerde en önemli çatışma sebeplerinden bir tanesi, sosyal bir yapı içinde yer alan bireylerin birbirlerinden az ya da çok farklı sosyal ve kültürel ortamlardan gelmeleridir. Bireylerin yeni girdikleri sosyal sistemin içine geldikleri ortamların alışkanlıklarını taşımaları ve bunları sürdürmeye çalışmaları da doğal bir durumdur. Ancak bu durum aynı zamanda bir çatışma nedeni olabilmektedir. Bireysel farklılıkların doğasında yer alan amaç, değer yargısı, tutum, yetenek ve kişilik farklılıkları çatışmalara yol açabilmekte bu durum da kişiler arası sorunların nedenlerinden bir tanesini oluşturabilmektedir (Öğülmüş, 2006).
4. *Karşılanmayan Psikolojik Gereksinimler*: Öz belirleme kuramına göre psikolojik ihtiyaçlar sağlıklı ilişkilerin ve psikolojik iyi olma durumunun önemli belirleyicisidir. Kuram özerklik, yeterlik ve ilişkililik olmak üzere üç temel psikolojik ihtiyaç tanımlamış ve bu ihtiyaçların yeterince ve doyurucu karşılanmamasının hem bireysel hem de toplumsal sorunlara yol açabileceğini savunmaktadır. (Deci, Ryan, 2000). Özerklik ihtiyacı bağımsız davranabilmeyi, kendi kararlarını verebilmeyi ve tercih edeceği eylemlerle uğraşmayı gerektirmektedir. Psikolojik ihtiyaçlardan yeterlik; bireyin aktif bir biçimde çevresini etkileme ve şekillendirme arzusunu, çevreyle etkili etkileşimde bulunma ve sorunlarla baş etmede yeterlilik duygusunu içermektedir. Yalnızlığın insan doğasına aykırı olduğu gerçeğinden yola çıkarak ilişkili olma ihtiyacı ise aidiyet duygusunun tatminini, bağlılığı ve iş birliğini gerektirmektedir (Deci, Ryan, 2000).
5. *Güç elde etme*: Varlıklarını koruyabilmek ve ihtiyaçlarını karşılayabilmek için bireylerin gerek fiziksel gerekse politik, parasal veya bilgi edinerek güçlü olma çabası içine girmeleri olağan bir durumdur. Bireylerin güç elde etme çabaları

ve imkanları sınırlandırıldığında veya engellendiğinde bu durum kişiler arası sorunlara kaynaklık edebilmektedir. Bununla birlikte bireyin kendini güçsüz hissetmesine yol açan herhangi bir durumla karşılaşmış olması da kişiler arası soruna neden olabilmektedir (Bedel, 2011).

6. *Zayıf problem çözme becerisi*: Bireyler sorunları çözme yeteneğine sahiptir ancak uygulamamaktadır. Bu öncelikle motivasyonel bir konudur ve eğitim ile giderilmesi muhtemel değildir. İkincisinde, sorun beceri eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bireyler, ebeveynlik veya diğer sosyalleşme etkileriyle sınırlanan sınırlı öğrenme fırsatlarının bir sonucu olarak, etkili problem çözme için yeterli düzeyde beceri kazanmamışlardır (McMurrin, McGuire, 2005).
7. *Ait olma*: İnsanlar kendilerini daha rahat ifade edebilecekleri gruplara katılım göstererek ve içinde buldukları gruplara kendilerini kabul ettirerek ait olma gereksinimlerini giderebilirler. Bireyin kendini ait hissettiği gruplarda sorunlar yaşaması ve ilişkilerini zayıflatmaya yönelik her girişim kişiler arası bir soruna neden olabilir (Öğülmüş, 2006).
8. *Özgür olma*: Hayatta alternatiflere sahip olma ve bunları kullanarak seçim yapabilmek olarak değerlendirilir. Her birey kendisini özgür biri olarak tanımlamak ister. Bir bireyin alternatiflerini kısıtlamak, kişinin seçme hakkını elinden almak kişinin özgürlük düşüncesini engellemektedir. Bulduğu her ortamda bireye seçim hakkı verilmemesi, kararların hep bir başkası tarafından alınması, söz hakkı dahi tanınmadan kısıtlanması aynı zamanda kişiler arası soruna neden olabilir (Bedel, 2011).

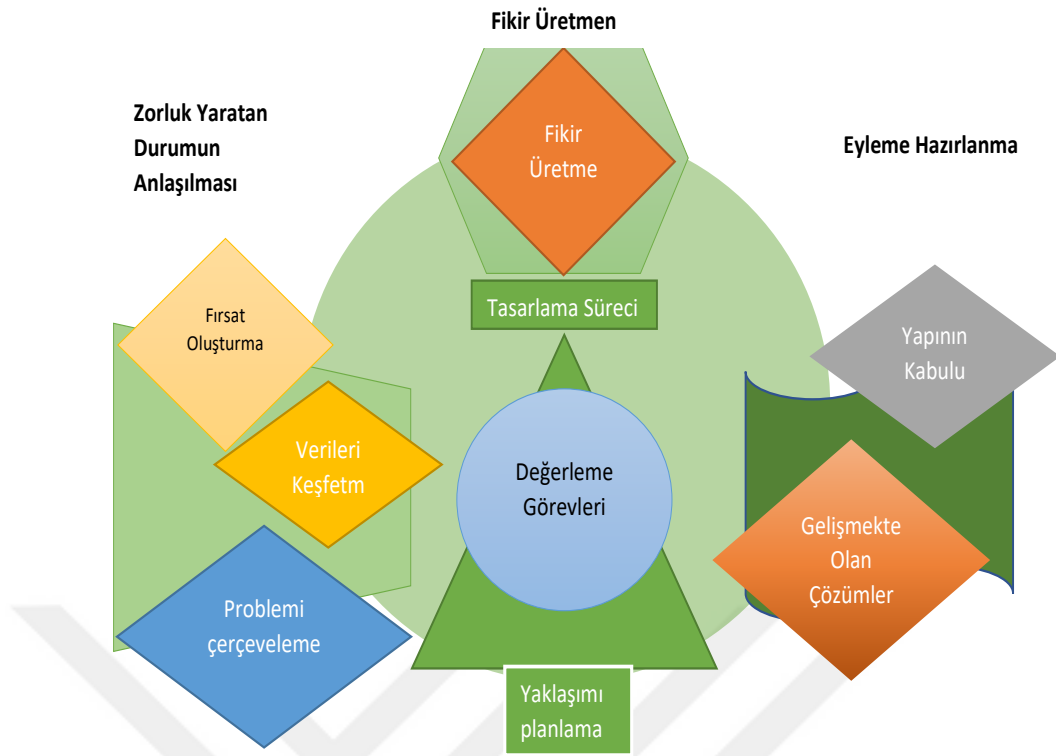
2.1.4. Problem Çözme Basamakları

Problem çözme basamakları incelendiğinde D'Zurilla ve diğ. (2003) rasyonel problem çözme kavramını ortaya atmışlardır. Bu kavram değerlendirildiğinde etkili bir problem çözme becerisi için akla yatkın, planlı ve sistematik uygulanabilirliği olan yapıcı bir problem çözme becerisi ortaya çıkmaktadır. Rasyonel problem çözmenin basamaklarına bakıldığında 4 maddeden oluştuğu görülmektedir. Bunlar;

1. Problem tanımı ve formülasyonu.
2. Problemin çözümüne yönelik alternatifler oluşturma.
3. Karar verme.
4. Çözüm yollarını uygulama ve sınama.

Problem tanımı ve formülasyonunda, problem çözücü mümkün olduğu kadar çok somut gerçekleri toplayarak, problemin çözümünü engelleyen durumları belirleyerek ve uygulanabilir problem çözme amaçlarını belirleyerek sorunu tespit etmeye ve çözüm yolları üretmeyi amaçlar. Alternatif çözümlerin üretilmesinde, kişi problem çözme hedeflerine odaklanır ve hem geleneksel hem de orijinal çözümler dahil olmak üzere mümkün olduğunca çok sayıda potansiyel çözüm belirlemeye çalışır. Karar vermede, problem çözücü farklı çözümlerin sonuçlarını öngörür, bunları yargılar ve karşılaştırır. Ardından “en iyi” veya potansiyel olarak en etkili çözümü seçer. Son adımda, çözümün uygulanması ve doğrulanması, kişi, gerçek hayattaki sorunlu durumun çözümünü uygulamaya koyulduktan sonra, tercih edilen çözümün sonucunu dikkatle izler ve değerlendirir (D'Zurilla ve diğ., 2003).

Isaksen ve diğ. (2011) yaratıcı şekilde problem çözümüne yönelik 4 basamaklı ve 8 aşamalı bir süreçten bahsetmişlerdir. Problem çözümüne yönelik oluşturulan bu yapı problem çözümede esas önceliğin probleme odaklanarak, problemi doğru şekilde tespit ederek ve her problemi bir fırsatmış gibi değerlendirerek verimli cevaplar bulunmasına ve bu cevapların kullanılmasına yardımcı olmaktır. Yaratıcı problem çözmenin il aşması olan zorluk yaratan durumun anlaşılması üç aşamalı olarak (fırsatların oluşturulması, verilerin araştırılması ve problemi çerçeveleme) endişeyi giderecek net bir alan oluşturulmasına veya iyi tanımlanmış bir fırsat geliştirmenize yardımcı olmaktır.



Şekil 2: Isaksen ve Arkadaşlarının Yaratıcı Problem Çözme Şeması

Isaksen, Scoot G., K. Brain Dorval, Donald J. Treffinger. 2011. **Creative Approaches To Problem Solving: A Framework For Innovation And Change**. London, England: SAGE.

Fırsat Oluşturmak, “Üzerinde çalışacağımız zorluk, fırsat veya endişe nedir?” Sorusuyla ilgilidir. Fırsat sözcüğü, bu aşamada durumun bulanık, geniş, genel ve kötü tanımlandığı anlamına gelir. Neredeyse her zaman çok çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalırsınız. Herhangi bir zorlukta aynı zamanda birçok potansiyel fırsat vardır. Bu aşamadaki asıl amaç, izlenmesi gereken, kısa ve faydalı bir hedefin belirlenmesi ve seçilmesidir.

Verileri Keşfetme aşamasında, çeşitli açılardan bilgi, izlenim, algı ve duyguları toplayarak. Ardından sorunu daha iyi anlayabilmek için hangi verilerin en önemli olduğunu belirler.

Problemi çerçeveleme aşamasında, çözülmek istenen problem belirlenerek problem konusunda birçok yeni fikir ve olası çözümü yolları oluşturmak, problemin çözümünde doğru ilerlemeyi sağlayacak bir yol gösterici olacaktır.

Problem çözenin 2. basamağı olan “fikir üretme” basamağında; zorluk yaratan durumun anlaşılması aşamasının tamamlandığında, daha önce tanımladığınız çözüm

yollarını bir sorunu çözmek için birçok, çeşitli, yeni veya sıra dışı fikirlere ihtiyaç duyduğunuzda kullanırsınız.

Problem çözenin 3. basamağı olan “eyleme geçmek için hazırlanma” basamağı, “gelişmekte olan çözümler ve yapının kabulü” aşamalarından oluşmaktadır. *Gelişmekte olan çözümler* aşaması, analiz etmek ve iyileştirmek için gelecek vaat eden fikirler üzerinde çalışmayı içerir. Bazen, bu aşama, seçeneklerin sıralanmasını, daraltılmasını ve seçilmesini vurgular. Çözüm geliştirme, gelecek vaat eden fikirlerinizi dikkatle inceleme ve sonra bunları güçlendirme fırsatı sunar. *Yapının kabul aşaması*, geliştirilen çözümleri gerçekten uygulama ile ilgilidir. Bu, asıl endişelerinizin, potansiyel veya fiili itirazları ve direnci en aza indirirken çözümler için destek, taahhüt ve çözüm sağlama aşamasıdır. Bu aşamanın sonucu bir eylem planıdır.

Problem çözenin 4. basamağı olan “yaklaşımı planlama” basamağı, gitmek istenen yöne ilerlemenin sağlanması için düşünceleri ve duyguları takip etmeyi gerektiren bir basamaktır. Probleme yaklaşımı planlama, kendi duygu ve düşüncelerini izleme, süreçteki araçlar ve konum hakkındaki seçileri çabalarını içerir. “Değerleme görevleri ve tasarım süreci” aşamalarını kapsamaktadır. *Değerleme görevleri aşamasında*, problemin çözümünde gelişmekte olan çözümler için iyileştirmeyi içerir. Bu aşamada seçeneklerin daraltılması veya başka ölçütlere cevap verecek uygulamaların oluşturulması gerekebilir. *Tasarım süreci aşamasında ise*, birey kendine en uygun problem çözme araçlarını kullanarak çözüme yönelik kişiselleştirme uygular.

Bingham (2004) 8 basamaklı bir problem çözme sürecinden bahsetmiştir ancak karşılaşılan tüm sorunların çözümüne ilişkin var olan tek bir yöntemden bahsetmenin yanlış olacağını savunmuştur. Problem çözen bir bireyinde de probleme göre yaklaşım değiştirmesi muhtemeldir. Bingham (2004), problemin çözümüyle ilgili olarak şöyle bir basamaklar sırası tespit edilebileceği görüşündedir:

1. Problemi tanımlamak ve problemin çözümüne yönelik ihtiyacın ortaya çıkması.
2. Problemin hangi alanda ortaya çıktığı, yaşanan durumun negatifliği veya pozitifliği konusunda tanımlamayla birlikte bu durumun doğuracağı ikincil sorunları algılamaya çalışmak.
3. Problemlerle alakalı bilgileri toplamak.
4. Problemin temelinde yatan sorunun özünü tespit etmek.

5. Problemin temelinde yatan sorunları ortadan kaldırmak adına çözüm yolları üretmek.
6. Alternatifler içerisinde problemin çözümüne uygun olanları deneyimlemek.
7. En mantıklı bulunan çözüm yolunu denemek.
8. Kullanılan problem çözme yöntemlerinin artılarını ve eksilerini değerlendirmek.

Osborn (1963) ise problem çözme adına üç basamaklı bir beyin fırtınası yöntemini geliştirmiştir. Bu basamaklar:

1. Problemi tespit etmek.
2. Problemle ilgili düşünceleri oluşturmak.
3. Problemle alakalı çözüm yollarını oluşturmak.

Problemi tespit etmek: problem tespit edilerek sorunun tanımlanması ile ortaya çıkan kaostan uzaklaşarak, hazırlık aşaması başlar ve uygun donelerin toplanması ile devam eden bir süreçtir.

Problemle ilgili düşünceleri oluşturmak.: problemin çözümüne yönelik olabildiğince fazla alternatif fikirler üretmek. Bu aşama denence geliştirme aşaması olarak da kabul edilir. Bu aşamada ortaya çıkan denenceler birbiri ardına sıralanarak deneme yoluna gidilir.

Problemle alakalı çözüm yollarını oluşturmak: oluşturulan çözümlerin sınanması yapılır (Sungur, 1997).

Bir yöntem olarak problem çözme Dewey tarafından 1910 yılında yayınladığı bir yazısında tanımlanmıştır (Dewey, 1910). Dewey; yansıtıcı düşünme teorisinin eğitim amaçlı kullanılmasına problem çözme yöntemi ismini vermiştir. Dewey'in yaklaşımında problem çözme sürecinde hem tümevarımın hem de tümdengelimle birlikte kullanılması esastır ancak tümevarımın tümdengelimle göre baskınlığı da söz konusudur. Bu görüşleri ile Dewey, bilimsel yöntemin problem çözme basamaklarını ve yaklaşımının eğitim sürecinde kullanılabileceğini savunmuş ve eğitimcilerin öğrencilerine bu yöntemi kazandırmaları gerektiğini vurgulamıştır. Dewey'in önerdiği bilimsel problem çözme yaklaşımı beş basamaktan oluşmaktadır (Aksoy, 2003).

1. Birey yaşantıya uygun bir durumda olmalı ve problem durumuyla ilgili faaliyet bağlamına sahip olarak duruma karşı istek duyarak ilgilenmelidir,
2. Birey sorun durumunu fark ederek sorunun üzerinde düşünmeye başlamalıdır,

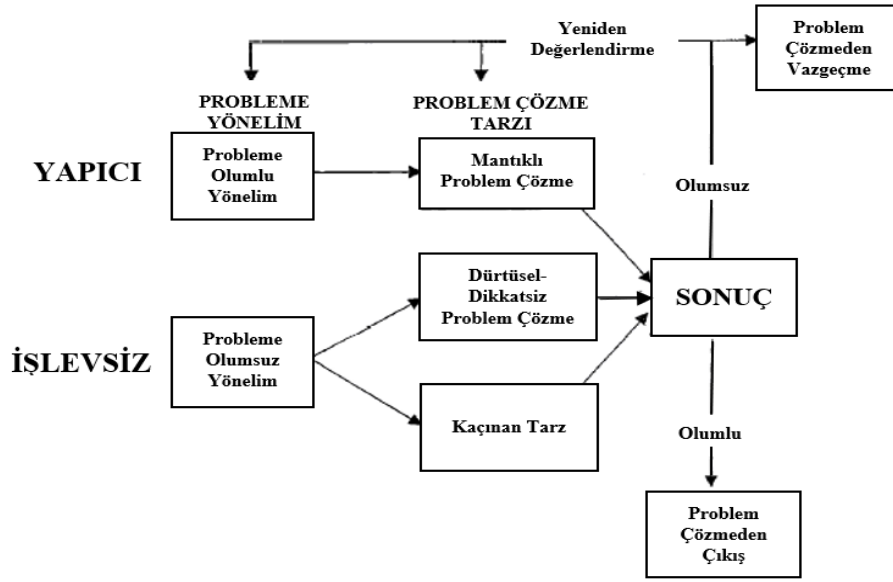
3. Sorunu çözebilmek adına gözlemler yapmalı ve gerekli bilgilere sahip olmalıdır,
4. Oluşturulmuş olan olası çözümler sistematik bir şekilde sıralanıp geliştirilmelidir,
5. Olası çözümler uygulanmalı ve değerini bulmalıdır.

2.1.5. Problem Çözme Stilleri

Bilişsel beceri ve problem çözme süreçleri, bir alandaki uzmanlar ile tecrübesizler arasındaki farklılıkları ve problem çözme becerilerini geliştirmek için öğrenilebilecek stratejiler hakkında çok şey öğrenilmiştir (Isaksen, Treffinger, 2004).

Selby ve diğ. (2007) bireylerdeki altı problem çözme stilini tanımlamışlardır. Bunlar; kâşif bireyler, geliştirici bireyler, dışsal uyaranlarla hareket eden bireyler, içsel uyaranlarla hareket eden bireyler, insan odaklı karar verenler ve görev odaklı karar verenler olarak tanımlamışlardır.

Bilişsel problem çözme becerisi düşük olan “kâşif” bireyler ile yüksek olan “geliştirici” bireyler, sorunlu bir durumla karşılaştıklarında, kâşif bireylerim “sistemden kopması ve sorunu yeniden tanımlaması” muhtemelken, geliştirici bireylerin “mevcut paradigma veya sistemde kalmaları, verilen kuralları ve prosedürleri takip etmeleri” muhtemeldir. Bu iki stile sahip bireylerin problem çözme stilleri süreç içerisinde değişkenlik gösterebileceğinden dolayı, bireyler güçlü tercihlere, ılımlı tercihlere veya hiçbir tercihe sahip olamayabilirler. İçsel uyaranlarla hareket eden bireyler de “başkalarıyla tartışmadan önce seçenekler hakkında düşünmek için zaman istemeleri” muhtemelken, Dış uyaranlarla hareket eden bireyler “hemen seçeneklerden bahsetmeye” başlaması ve aslında “diğerleri ile etkileşimden enerji elde etmesi” muhtemeldir. Karar Verme Boyutları, İnsan ve Görev odaklı stilleri içerir. Kişiyeye yönelik karar vericiler, “uyum ve olumlu ilişkileri teşvik edecek” faktörlere öncelikli önem verirler. Bunlar “insanların duygularına duyarlıdır” ve belirli bir kararın “kişisel veya kişilerarası etkisine” ağırlık verirler. Buna karşılık, Görev odaklı karar vericiler “mantıklı ya da rasyonel” olanlara ağırlık verirler. Alternatifler arasından seçim yaparken “nesnel, yetkili ve doğrulanabilir” kriterleri göz önünde bulundururlar. (Selby ve diğ. 2007).



Şekil 3: D'Zurilla ve arkadaşlarının 5 boyutlu modelini temel alan sosyal problem çözme sürecinin şematik gösterimi.

D'zurilla, Thomas J., Arthur M. Nezu, Alberto Maydeu-Olivares. 2004. **What is Social Problem Solving: Theory and Assessment.** ed. E. C. Chang, D'zurilla, Thomas J., L. J., Sanna. Washington, D.C.: American Psychological Association.

D'Zurilla, Nezu ve Maydeu-Olivares (2004), olumlu ve olumsuz problem çözme stili olarak iki farklı problem çözme boyutundan ve akılcı problem çözme, dürtüsellik / dikkatsizlik tarzı ve kaçınma tarzı üç farklı problem çözme stilinden oluşan beş boyutlu bir sosyal problem çözme modelini tanımlamışlardır. *Olumlu sorun yönelimi*, bir problemi yeni oluşabilecek faydalar için bir fırsat, problemlerin çözülebilir olduğuna dair inancın gelişmesi ve kişinin problemleri çözebilmesi adına kendi potansiyeline inanmasıdır. Buna karşılık, *olumsuz şekilde probleme yönelimi*, bir problemi insanın iyi oluşu açısından en büyük tehdit olarak görme, kişinin problemleri çözme adına kendi potansiyeline inanmaması ve yaşamda karşılaştıkları problemler karşısında çok çabuk demoralize olması olarak sınıflamıştır. Öte yandan, *akılcı problem çözme*, sonuca götüren problem çözme yeteneğinin rasyonel, kasıtlı, sistematik biçimde uygulanması olarak tanımlanır. *Dürtüsellik/dikkatsizlik tarzı*, problem çözme stratejileri ve tekniklerini uygulamak için aktif girişimlerle karakterize işlevsiz bir problem çözme modelidir, ancak bu girişimler dar, dürtüsel, dikkatsiz, aceleci ve eksiktir. Bu problem çözme stiline sahip bir insan, genellikle akla gelen ilk fikirle dürtüsüz bir şekilde ilerleyen, sadece birkaç çözüm alternatifi görür. Ayrıca,

aceleci, özensiz ve belli bir plana uymadan alternatif çözüm yolları ve ortaya çıkan sonuçları değerlendirir ve çözümün sonucunda ortaya çıkan verileri dikkatsiz bir şekilde analiz eder. *Kaçınma tarzı ise*, problemin çözümünü erteleme, problemin çözümüne yönelik eyleme geçmeme ve kendi problemlerini başkalarının çözmesi için oyalanan şekilde davranışlar gösteren işlevsiz bir problem çözme modelidir. Kaçınan problem çözücüsü, kendileriyle yüzleşmekten ziyade sorunlardan kaçınmayı tercih eder, problem çözmeyi mümkün olduğu kadar durdurur, problemlerin kendileri için çözülmesini bekler ve problemlerini başkalarınca çözüme ulaştırılmasını ister (D’Zurilla ve diğ. 2011).

Heppner ve Petersen (1982) problem çözme sürecini üç temel yaklaşımla oluşturmuştur. Bunlar (Heppner, Petersen, 1982):

1. *Problem çözme kabiliyetine güven boyutu*: Bireylerin karşı karşıya kaldıkları problem durumlarının karşısında etkili çözüm yolları bulacağına dair kendine olan güvenini ve inancını temsil eder. Bu boyut bireyin alakası, olumlu etkililiği ile aynı yönde, asabiyet, anksiyete, depresyonla zıt yönde ilişkidir. Bireyler hem kendisine hem de çevresindekilerle ilgili genel değerlendirmeler yaparak, kendisine ve becerisine yönelik genel bir inanç oluşturur bunlardan biri de problem çözme becerisine ilişkin inançlarıdır.
2. *Yaklaşma- kaçınma boyutu*: Bireyler karşılaştıkları problem durumlarının bazılarını çözmek için yaklaşma, bazılarını da kaçınma durumu gösterirler. Problem tanılama, çözüm yolları bulma, etkili problem çözümü sürecinde yaklaşma eğilimi önemli bir eğilimdir. Yaklaşma ya da kaçınma tutumu bireyin kişisel eğilimi ile ilgilidir.
3. *Kişisel kontrol boyutu*: Duyguların ve davranışların kontrol altına alınması problemlerin etkili çözümlenmesini sağlar. Yani bireyin problem çözerken oluşan duygu ve davranışlarının kontrolüne olan inançlarını içerir.

Mountrose (2000), gündelik yaşamda anne ve çocukların karşılaştıkları problemlerin çözümüne yönelik, duyguların temel alındığı beş basamaklı bir problem çözme yöntemi ortaya koymuştur. Oluşturulan bu model problemin tespiti ile başlayarak sorunun ortadan kaldırılmasına kadar olan aşamalarda uygulanması gereken yöntemleri sunmaktadır.

Mountrose (2000)’nun problem çözmeyi içeren beş aşaması şunlardır:

1. Problemin tanınması: çocukla oluşturulacak etkili iletişim yöntemi ile çocuk için ortaya çıkan problemin tespiti.
2. Duyguları İfade Etme: Oluşan problemle ilgili olarak çocuklarda ortaya çıkan duyguların tanımlamasının yapılmasına yardımcı olunması.
3. Olumsuz inancı bulma: Probleme sebep olan ve altında yatan inanç ve düşünce sistemini ortaya çıkarmaya yardımcı olmak.
4. Olumlu İnanç Bulmak: çocuğun problemlerle ilgili geliştirdiği olumsuz inançların yerlerine olumlu inançlara odaklanmasını sağlamak.
5. Geleceği Zihinde Canlandırmak: problemin çözümü ile doğacak olumlu yaşantı sürecini prova ettirerek problemin olumlu çözümüne katkı sağlamak.

2.1.6. Ergenlerde Problem Çözme

Çocukluk ile yetişkinlik arasındaki dönemi kapsayan ergenlik dönemi biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşmanın yer aldığı geçiş dönemidir. (Yavuzer, 2000). Ergenlik döneminde bireyler bir yandan büyüme, olgunlaşma, değişme ve gelişme için yeni fırsat ve yaşantılar kazanırken diğer yandan akademik, kişisel ve sosyal problemlerle baş etmek zorunda kalabilmektedirler (Arslan ve diğ. 2010).

Literatürde kişiler arası problem çözme becerisi ergenlik döneminde yoğunlaşmaktadır. Ergenlerin yaşamsal döngüde kendi sorumluluklarını almaya başlamaları ve bağımsız olma istekleri karşılaştıkları problemleri benimsemek ve üstlenmekte güçlükler ortaya çıkarmaktadır. Ergenlerin engelleri başarıyla aşması ve bu kritik dönemde karşılaştığı sorunları etkili bir şekilde çözmesi için, başa çıkma becerileri olarak da tanımlanabilecek güçlü bir problem çözme becerisine sahip olması gerekir (Yılmaz, 2004).

Ergenlik dönemi bireylerin kişiler arası problem çözme bakımından sınırlı becerilere sahip olduğu ve sürekli sorunlar yaşadığı bir dönemdir. Ergenlerin genel yaşantıları içerisinde karşılaştıkları sorunlar onların baş etme ve problem çözme becerilerinin çoğu kez üstünde olan durumlardır. Ergenliğin genç yetişkinlikten önceki geçiş dönemi olduğu düşünüldüğünde, ergenler bu dönemde sınırlı deneyimlere maruz kalmaktadırlar. Yaşantısal deneyimlerin sınırlı olması ergenler için karar verme ve problem çözme konularında ebeveyn kontrolünde olduklarını göstermektedir. Ergenlerin ebeveyn onayı olmadan birçok şeyi gerçekleştirememeleri (Oy veremezler,

is arayamazlar, araba kullanamazlar vb.) belirsiz statülerini ve henüz tam olarak oturmamış kişilik yapılarından dolayı ailesi, öğretmenleri ve toplumun diğer üyeleri çatışma yaşamalarına ve birçok problemle karşı karşıya kalmalarına sebep olmaktadır (Schvaneveldt, Adams, 1983).

Ergenlik dönemi ile birlikte stabil ve kuralcı bir ilkökul çocuğunun yerine kaygılı, güç ile beslenen ve anlık tepki ortaya koyan bir birey gelir. Duygu durumundaki ani değişimler ortaya yeni problemler çıkartır. Çocuklar bir problem yaşadıklarında ailelerinden ve yetişkinlerden yardım alma çabası gösterirken, ergenler kendi dünyalarını oluşturmak adına ve her durumla baş edebilecek inancı ile oluşan problemler ile kendileri yüzleşmek isterler (Yörükoglu, 1993).

Araştırmalar, ebeveynlerin çocuklarına problem çözme stratejileri sağlamaları gerektiğini önermektedir (Craig ve diğ. 2007). Ebeveynlerinden akran ikilemlerine yönelik daha belirgin tavsiyeler alan bireylerin yaşanan problemlere daha olumlu çözümler ve daha fazla sosyal yetkinlik sergilediklerini göstermiştir (Laird ve diğ., 1994; Mize, Pettit, 1997). Laird ve diğ. (1994) eylem odaklı ve becerikli stratejiler sunan ve çocuklarına akran zorluklarıyla başa çıkmada olumlu çözümler bulmalarına yardımcı olan ebeveynlerin öğretmenleri tarafından sosyal olarak daha yetkin olarak değerlendirilen çocuklara sahip olduğunu bulmuşlardır.

2.1.7. Kişiler Arası Problem Çözmeye Yönelik Türkiye’ de Yapılan Çalışmalar

Karabilgin ve Şahin (2012) tıp fakültesine yeni başlayan öğrenciler üzerindeki araştırmasında erkek öğrencilerin boyun eğici davranışlarının kız öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Problem çözme becerilerinde kendini yetersiz gören öğrencilerin boyun eğici davranış da gösterdiği tespit edilmiştir.

Sürekli öfke ve öfke ifade biçimleri üzerinde kişiler arası sorun çözme eğitiminin etkisini ergenler bir grup üzerinde sınavan Bedel (2011) 36 öğrenciden oluşan bir grup üzerinde yaptığı araştırmada; sorun çözme konusunda verilecek eğitimin özellikle probleme olumsuz yaklaşma, kendine güvensizlik, sorumluluk almama üzerinde olumlu ve anlamlı etkisinin olduğunu gözlemlemiştir. Aynı araştırmada sorun çözme eğitiminin öfke ve öfke ifade biçimleri üzerindeki etkisinin yanında yapıcı problem çözme ve ısrarcı sebatkâr yaklaşım puanlarının artmasına da yol açtığı belirtilmiş, uygulanan izleme testinin sonuçlarına göre bu etkinin on hafta sonra da devam ettiği gözlenmiştir.

Benzer bir çalışma da Avcı (2016) tarafından yapılmıştır. Avcı (2016), öğrencilerin kişilerarası problem çözme becerilerinin; cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, anne-babanın eğitim durumu ve barınma yeri gibi değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemiştir. Söz konusu araştırmanın sonunda lise öğrencilerinin sosyometrik puanları ile probleme yapıcı yaklaşım alt boyutu arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Bu bulgudan yola çıkılarak ortaöğretim öğrencilerinin sosyometrik statülerine ilişkin puanlarının artmasına uyumlu olarak kişiler arası problemlere yapıcı yaklaşım gösterme davranışlarının da artacağı yorumu yapılmıştır. Aynı çalışmada cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, anne-baba eğitim durumu ve barınma yeri değişkenleri ile kişilerarası problem çözme becerisi alt boyutları arasında anlamlı ilişkilerin olduğu da rapor edilmiştir.

Demir (2016) eşlerin bağlanma stilleri ve kişilerarası problem çözme beceri düzeylerinin evlilik uyumuna etkisini araştırmıştır. Gerçekleştirilen araştırmanın sonucunda bağlanma stillerinden güvenli bağlanma stili ile evlilik uyumunun alt ölçeği olan memnuniyet-doyum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bunun dışında evlilik uyumu ile kişilerarası problem çözme envanterinin alt ölçeklerinden olan ısrarcı-sebatkar yaklaşım ve yapıcı problem çözme arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Kişiler arası problem çözme envanterinin diğer alt ölçekleri olan kendine güvenmeme, sorumluluk almama ve probleme olumsuz yaklaşma düzeyleri ile evlilik uyum düzeyleri arasında ise negatif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Arslan (2009), gerçekleştirdikleri çalışmada lisede öğrenim gören ergenlerin algıladıkları sosyal destek ile sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişkide, Kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha akılcı problem çözme becerisine sahip olduklarını ortaya koymuştur. Ebeveynin eğitim düzeyinin probleme olumlu yönelimin yordayıcısı olduğunu belirtmiştir ve son olarak sosyal destek ile sosyal problem çözme arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Hamarta (2009), araştırmasında ergenlerin sosyal kaygılarının kişiler arası problem çözmeleri ve mükemmeliyetçilik ile ilişkisini incelediği araştırmanın bulguları değerlendirildiğinde, sosyal kaygının kişiler arası problem çözme ve ergenlerdeki mükemmeliyetçiliğin bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çam ve Tümkaya (2006), üniversite öğrencileri ile gerçekleştirmiş olduğu çalışmada, öğrencilerin yaş cinsiyet ve eğitim bölümleri ile kişiler arası problem çözümedeki ilişkileri konusunda bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmanın bulguları ışığında,

kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre Probleme Olumsuz Yaklaşma ve Israrcı-Sebatkâr Yaklaşım puan ortalamalarının daha yüksek olduğu; Kendine Güvensizlik puanlarında ise erkeklerin kızlara oranla daha yüksek puan aldıklarını ortaya koymuştur. Cinsiyete göre yapıcı problem çözme becerisinde erkekler ve kızlar arasında bir fark ortaya çıkmamış ancak çalışmaya katılan gönüllülerin yaş ortalaması arttıkça Yapıcı Problem puanlarının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Beklendik olarak da yaş olarak daha küçük katılımcı grubun sorumluluk almama puan ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğrenim alanlarına göre ise, hiçbir problem çözme boyutu ile eğitim bölümleri arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmadığı çalışmanın bulguları neticesinde ortaya konulmuştur.

Deniz ve diğ. (2005), gerçekleştirmiş oldukları çalışmada ise, ortaöğretimde eğitim gören ergenlerin, kişiler arası problem çözme becerilerinin, cinsiyet, okul, anne-babasının eğitim durumu ve okuduğu alan değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiş ve çalışmanın bulgularına göre envanterin toplam puanı ile fark bulunmamasına rağmen alt boyutlar değerlendirildiğinde anlamlı farkların ortaya çıktığı sonucuna ulaşılmıştır.

Danışık (2005), gerçekleştirmiş olduğu çalışmada, ergenlerin sürekli öfke durumları ve öfkelerini ifade ediş tarzlarına göre kişiler arası problem çözme becerilerini incelemiş ve araştırmanın bulgularına göre, ergenlerde problem çözme becerileri ile öfke kontrolü arasında anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Cinsiyete göre ergenlerdeki problem çözme becerisini değerlendirdiğinde ise kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha işlevsel tarzda problem çözme becerisine sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır.

2.1.8. Kişiler Arası Problem Çözmeye Yönelik Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

D'Zurilla ve Goldfried (1971) tarafından kişiler arası problem çözme ve davranış değiştirme ile ilgili gerçekleştirilen çalışmada, araştırmacılar problem çözmeyi bir sorunu ortadan kaldırma amaçlı olarak çeşitli alternatifler üretmek ve bu alternatifler arasından en işlevsel olanın sınınanarak etkili çözüme ulaştırması olarak tanımlanmıştır. Araştırma sonucunda beş basamaklı bir problem çözme şeması belirlemişlerdir. Bunlar; (a) genel yönelim veya "küme", (b) problem tanımı ve formülasyonu, (c) alternatiflerin üretilmesi, (d) karar verme ve (e) doğrulama. Bir diğer çalışmada ise D'Zurilla ve Sheedy (1991) sosyal problem çözme yeteneğinin stresli bir durum ile

karşılaştığında önceki ve sonraki stres düzeyini etkilemesine yönelik bir çalışma gerçekleştirmişler ve problemin çözüm öncesi ve sonrasında bireyin stres düzeyini etkilediği sonucuna varmışlardır. D’Zurilla ve diğ. (1998)’ nin gerçekleştirmiş oldukları çalışmada sosyal problem çözme ile oluşabilecek intihar davranışı arasında negatif yönde anlamlı bir ortaya koymuştur. D’Zurilla ve diğ. (2003) bir diğer araştırmalarında, probleme olumsuz yönelim ile öfke, düşmanlık ve saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. D’Zurilla ve Chang (1995) baş etme becerisinin rasyonel problem çözmeden bağımsız olduğunu, dürtüsellik / dikkatsizlik tarzı ve kaçınma stiliyle ilişkili olduğu bulunmuştur. Son olarak Bell ve D’Zurilla (2009), birlikte gerçekleştirdikleri çalışmada sosyal problem çözmenin ile günlük stres ve uyum arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın bulguları ışığında, günlük yaşanan stres düzeyinin depresyon ve kaygı gibi uyumsuzluk ortaya çıkaran davranışlar ile ilişkili olduğunu ve sosyal problem çözme becerisinin günlük stres ve uyum ilişkisini yordadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Takahashi, Koseki ve Shimada (2009)’nin yaptığı çalışmanın amacı, sosyal problem çözme süreçlerinin nasıl geliştiğini ve çocukların saldırganlığı için gelişimsel açıdan bağlantısını incelemiştir. Çocukların alternatif düşünme becerileri, problem çözme becerileri ve agresif davranışları değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlar, yaşlara göre problem çözme becerilerinin problemleri durumlara uygulanmasının daha başarılı olduğu bulunmuştur. Hem alternatif düşünceyi ele alan geleneksel problem çözme eğitimi hem de çözüm değerlendirmesinin yaşa göre daha büyük çocuklarda etkili olacağı, ancak daha küçük yaşta çocuklar için alternatif düşünceye odaklanan problem çözme becerileri eğitiminden yararlanma oranının daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Nock ve Mendes (2008), ergenlerin kendilerine zarar verme davranışları altında yatan acı arzusu, stres toleransı ve problem çözme becerilerini değerlendiren bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Kendine zarar veren ergenlerin stresli bir durumla karşılaştıklarında fizyolojik tepkilerinin ve stresi tolere etme becerilerinin düşük düzeyde olduğunu tespit etmişlerdir. Kendine zarar veren ergenlerin problemin çözümüne yönelik daha az seçenek ürettiği ve çözümün uygulanmasına yönelik olarak daha düşük becerilere sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca, kendine zarar verme davranışı ile sosyal problem çözme becerisi arasında orta düzeyde bir korelasyon olduğunu bulgular ışığında belirtmişlerdir.

Spence, Sheffield ve Donovan (2003) tarafından depresyon riski yüksek ve düşük olan ergen gruplarına uygulanan Yaşam için Problem Çözme programının depresyon ve problem çözme becerileri üzerindeki etkilerini incelemek üzere gerçekleştirilen çalışmada ilk olarak programda eğitim verecek öğretmenlerin eğitilmesi gerçekleştirilmiştir. Programın ilk bileşeninin içeriği bilişsel teknikler ve düşüncelerin, duyguların ve problem durumlarının tanımlanmasından oluşturulurken, ikinci bileşeni ise problem çözme becerilerinin ve problem olumlu yönelimin öğretiminden oluşturulmuştur. Yapılan program sonrasında yüksek risk deney grubundaki öğrencilerin depresyon semptomlarının kontrol grubundakilere göre anlamlı bir şekilde düştüğü, semptomların klinik olmayan seviyeye ulaştığı bulunmuştur. Kontrol grubunda da anlamlı, ancak küçük bir düşüş yaşandığı bulunmuştur. Problem çözme becerileri ve yönelimlerine dair olumlu sonuçlar elde edilmiş yüksek riskli deney grubundaki öğrencilerin toplam problem çözme puanlarının arttığı, ancak kontrol grubunda anlamlı bir değişiklik olmadığı bulunmuştur. Bu değişim özellikle probleme olumsuz yönelim ve kaçınan stil puanların da düşüş olarak gerçekleşmiştir. Düşük risk grubundaki öğrencilerde yapılan incelemede deney grubunun problem çözme puanlarından kontrol grubuna göre önemli bir gelişme bulunmuştur. Ancak izleme çalışmalarında her iki grup için de deney ve kontrol grupları arasında anlamlı farklara rastlanmamıştır. Sonuç olarak düzenlenen programın etkili olduğu, ancak bu etkinin sürdürülemediği görülmüştür. Bu durumun ergenlik döneminin duygusal özelliklerinden kaynaklanabileceği ifade edilmiştir.

2.2. Boyun Eğicilik ile İlgili Alanyazın

2.2.1. Boyun Eğicilik

İnsanlarda üç tür davranış özelliği gözlenmektedir. Bir uçta boyun eğici davranış varken, diğer uçta saldırgan davranış yer alır. Bu iki davranış tipinin ortasında ise hakkını koruyan ve sahip çıkan bir davranış örüntüsü yer alır. Boyun eğici davranış aynı zamanda pasif ve çekingen davranış olarak da ele alınmıştır (Tuzcuoğlu, Korkmaz, 2001; Dönmez, Demirtaş, 2009).

Boyun eğme ilk Milgram (1974)'ın çalışmalarında teknik bir terim olarak psikolojik çalışmalarda kullanılır hale gelmiştir. Boyun eğme, toplum içerisinde her yerde kolaylıkla ortaya çıkabilmesinden dolayı, sosyal psikolojide bir araştırma konusu olarak hep göz ardı edilmiştir. Ancak insan eylemini şekillendirmedeki rolünün bir

önemi olmadan, bu tür davranışların anlaşılması zorlaşır. Çünkü komuta altında daha sık görülen bu eylem psikolojik olarak, ortaya çıkması beklendik bir durum değildir. İnsanların içerisinde buldukları bu durumu ölçmeyi amaçlayan Milgram (1974), bireylerin güç sahibi kişiler veya kurumlar karşısında, kendi değerleri ile çatışmalarına rağmen ne ölçüde boyun eğebildiklerini ölçebileceği bir deney ortamı oluşturmuştur. Yale Üniversitesi'nde özel olarak tasarlanan bir bölümde gazete ilanı ile 25- 30 arası gönüllü denek bulunmuştur. Çalışmaya katılan denekler öğretmen ve öğrenci olarak iki gruba ayrılmış ve öğretmen olarak seçilen denekler öğrenci olarak seçilen deneklerin bilemedikleri her bir soru için onları elektrik şoku ile cezalandırma eylemi gerçekleştirmişlerdir. Birkaç soruya yanlış cevap veren orta yaşlı ve genel olarak olumlu davranışlar gösteren bir öğrenci rahatsızlandığını belirterek kızgın bir tavır ile artık elektrik verilmemesini istemesine rağmen öğretmen rolündeki deneklerin vicdanlarını dinlemeyerek araştırmayı sürdürdükleri gözlenmiştir. Bu araştırmadan çıkan en büyük sonuç ise normal diye adlandırılan insanların yasal ya da meşru bir güç elde ettiklerinde yıkıcı şeyler yapabilecekleri şeklinde yorumlamıştır (Kağıtçıbaşı, 2012).

İnsanoğlunun içerisinde bulunduğu çevrede sosyal ilişkilerini ve gündelik ihtiyacını devam ettirebilmek adına bazı temel anlayışlara sahip olduğu varsayılır. Bunlar arasında en belirginleri boyun eğicilik, kabul görme ve onaylamadır (Gilbert, 1992). Boyun eğici bir davranışın temel özelliklerine bakıldığında davranışlar, başkalarının kırılmaması ve gücenmemesi için özel çaba sarf ederek herkesin memnuniyet düzeyini kendi benliğinin önünde tutan, kendinden ödün verecek şekilde iyiliksever ve hoşlanmadığı halde başkalarını memnun etmek adına adımlar atabilen kızgınlığını ve öfkesini göstermekten imtina eden, sürekli başkaları tarafından onaylanmaya ihtiyaç duyan, bir kişilik özellikleri kümesi ortaya çıkmaktadır (Gilbert, Steven, 1994).

Boyun eğme davranışın tanımını yapmak gerekirse bir otoritenin oluşturduğu kurallara ya da emirlere uygun davranma olarak yapılabilir. Bu terim psikolojide daha çok, kişinin değer yargılarını, düşüncelerini ve inançlarını otoritenin beklentisi doğrultusunda değiştirmesi anlamında kullanılıyor. Ancak bu, beklenen değişikliği kişinin benimsediğini kanıtlamıyor; yalnızca otoritenin beklentilerine uygun davrandığını gösteriyor. (Bakırcıoğlu, 2012)

Boyun eğici davranış, genellikle, zorluk veya çatışma (çıkarların menfaatleri) durumlarında artan gerginliği ve baskılanmayı, kendini yüceltmek için verilen tepkiyi

geri çekmek veya kendini engellemek olduğu kabul edilir. Boyun eğme ile ilişkili olan davranışlar ve duygular, korku, sevilme, reddedilme, statü düşüşü, dışlanma veya reddedilme ile sonuçlanacak şekilde karşı itiraz edilme olabilir (Gilbert, 1992). Schwartz ve Gottman (1976), düşük düzeyde kendini ortaya koyabilen deneklerin, orta veya yüksek düzeyde kendilerini ortaya koyabilen bireylere kıyasla, başkalarının kendileri hakkında ne düşündüğü ve diğerine hakaret ettiği veya ben merkezli görüldüğü ile daha fazla ilgilendiğini belirtmiştir.

Bireylerin boyun eğen tutumları sergileme zorunluluğu onlarda kalıcı psikolojik sorunlara ve depresyon gibi ciddi rahatsızlıklara yol açmaktadır (Koç ve diğ., 2010). Buna ek olarak boyun eğici davranış gösteren bireyler, duygusal ve davranışsal bazı temel becerileri kazanmada olumsuz yönde etkilenmekte ve sosyal yaşamda elzem olan birlikte yaşama, iş birliği ve sorumluluk gibi temel özelliklerin kazanılmasında kendilerine engel teşkil etmektedirler (Tümekaya ve diğ. 2011).

2.2.2. Boyun Eğici Davranışa Kuramsal Yaklaşımlar

2.2.2.1. Sosyal Sıralama Teorisi

Sosyal sıralama teorisi, ilişkilerde sosyal hakimiyete (baskın ve boyun eğen davranışa karşı) ve kişinin göreceli duruşunun (yetersizlik veya yetersizlik ile ilgili) yargılarına odaklanır. Teori, depresif belirtilerin, kaybedilen rütbeye veya kendini kaybeden biri olarak görmeye bir cevap olduğunu ileri sürmektedir. Depresyon, kendini umutsuz bir birey olarak görmeye başladığında ve bir kişinin grubun kendisi olmadan daha iyi olacağını ve bunun sonucunda da sevilme tehlikesi altında olduğunu hissetmesiyle ortaya çıkar (Stevens, Price, 2000). Bu, belirli psikolojik sorunların bir şekilde veya başka bir şekilde yetersiz kabul edilmesinin neden olduğunu belirten sosyometre teorisine (Leary, 2003) uygundur.

Sosyal sıralama teorisine göre, bütün sosyal türler yaşamsal faaliyetlerini sürdürmek ve sosyal düzenlerini devam ettirmek adına rekabet içerisinde olurlar. Bu rekabet ve uyum, birçok canlı türünün hayatta kalabilmesi için en etkili olarak geliştirilen bir sistem olan grubun varlığını sürdürdüğü için önemlidir (Gilbert, 1992; Stevens, Price, 2000). Düşük sosyal rütbeli olan hayvanlar, saldırıdan kaçınmak için baskın olanlara karşı itaatkâr davranışlar gösterme eğilimindedir. Kaçış için bir fırsat gördüklerinde bunu bir problem olarak görmeyerek davranış sergilerler. Bununla birlikte, kaçma imkânı olmadığında, itaatkâr hayvan bazen ölümlü sonuçlanan fiziksel sıkıntı

yaşayabilir. İnsanlarda da bir durumdan kaçma imkânı olmadığı zaman, boyun eğici davranışların ortaya çıktığı görülmektedir (Gilbert, 1992). İnsanlarda algılanan düşük sosyal statünün diğer önemli sonuçları arasında düşük özgüven, utanç ve aşağılanma görülebilir (Gilbert, 1997).

Bu görüşe destek olarak Gilbert (2001), Sosyal Sıralama teorisi içinde, anne-baba ve çocuk önemini açıklayarak, ebeveynlerin çocuğa yaklaşımında temel öğenin sevgi olmamasının, baskıcı bir tutum içinde olmanın ve çocuğa karşı tehditkâr bir yaklaşım ile boyun eğici davranışlar beklenmesinin yanlışlığını belirtmiştir. İnsanlar gerek kabul görebilmek adına gerek aile içerisinde gerekse diğer sosyal gruplarda ilişki ve statülerini sürdürmek adına boyun eğici davranışlar geliştirebilmektedir. Gruptan dışlanmamak için gereğinden fazla alttan alma ve özür dileme yoluna gidebilirler. Yine bazı bireyler kendi isteklerine ya da girişimlerine direnmek ve kendilerini kontrol edebilmek için boyun eğici davranabilir ya da boyun eğici davranışı bir savunma mekanizması olarak kullanabilir (Gilbert, Allan, 1994).

2.2.2.2. Otoriteryen Kişilik Kuramı

Orijinal ismi Authoritarian Personality Theory olan Otoriteryen Kişilik Kuramı Adorno diğ. (2019) tarafından ortaya konmuştur. Kuramın açıklamaları arasında; otoriter ve katı ebeveyn tutumlarının çocuk ve anne-baba arasında yaşanan çatışmalara temel nedeni olduğunu vurgulanmıştır. Yetişkin yaşamında bir bireyin otoriteye karşı aşırı boyun eğici davranışlar göstermesinin altında da bu yatmaktadır. Çocuk ebeveynleri ile yaşadığı çatışmayı çözmek amacıyla boyun eğiciliği seçtiğinde yetişkinlik yaşamına geldiğinde de otoriteye boyun eğen bir birey olmaktadır. Çocukluk döneminde kazanılan ve yetişkinliğe taşınan bu boyun eğici tutum ve davranışlar aynı zamanda boyun eğici olmayan başka insanlara karşı hoşgörüsüzlüğe de yol açmaktadır (Pratto ve diğ., 1994). Otoriteryen Kişilik Kuramına göre; otoritenin gücüne boyun eğmenin gerekliliğine inanan bireyin kişilik yapısı tamamen duygusal ihtiyaç yönelimli olarak idealize edilmiştir. Bunun temel sebebi ise iç vicdan geliştirmedeki ya da otoriteye karşı hissedilen duyguların yorumlanmasındaki başarısızlıklardır (Doty, Peterson, Winter, 1991).

Adorno ve diğ. (2019) da otoriteryen kişiliğin kökeninin çocukluk dönemine ait örselenme yaşantılarına uzandığını savunmaktadırlar. Psikanalitik bir bakış açısı niteliği gösteren Adorno ve diğ., (2019)'nın açıklamalarına göre; boyun eğici kişiler,

çocukluklarında, bir tarafta aşırı idealleştirilmiş ve diğer tarafta aşırı olumsuzlukla dolu olan ikili bir dünya deneyimlemiştir. Kuramcılar, sevgi ve disiplin öğelerinin doğru sentezlenemediği ailelerde, katı olduğu kadar tutarsız ebeveyn disiplini sonucu çocuğun otoriteye kolayca boyun eğmeyi öğrendiğini, bu durumun doğal bir sonucu olarak da kendi ihtiyaçlarını ve duygularını ifade etmeye korkan bireyler haline dönüştüklerini savunmaktadır. Yüksek otoriteye sahip ebeveynlerin çoğu, daha sert ve duygusal olarak acı veren uzak bir babanın, itaatkâr ve ahlaki olarak kısıtlayıcı bir annenin egemen olduğu, disiplinin geleneksel olarak onaylanmış kuralları uygulama çabası içinde olmayan aksine deneme yanılma yöntemi ile kural oluşturulmaya çalışılan evlerde yetişen bireylerdir. Bu tür ebeveyn-çocuk etkileşimleri, çocukların bir kısmında benlik algı ve saygılarına zarar vermekte, çocukların kendilerinin kötü olduğuna inanmalarına yol açmakta, bunun bir sonucu olarak da kendilerine eziyet eden ve acı çektiren mazoşist kişiliklerin gelişmesine zemin oluşturmaktadır (Adorno ve diğ. 2019).

Otoriteriyen Kişilik Kuramının açıklamalarında Psikanalitik kuramın izleri büyük ölçüde görülmektedir. Kuramcılar, Psikanalitik kuramın özellikle “güçlü ve cezalandırıcı süperego” ile ilgili görüşlerinden büyük ölçüde etkilenmişler ve yararlanmışlardır. Anne-babalarından katı ve acımasız tutum ve davranış deneyimleyen çocuklar ebeveynlerinin, (özellikle de babanın) standartlarını içselleştirmekte ve böylece güçlü ve cezalandırıcı bir süper egoya sahip bireyler haline gelmektedirler. Yetişkinlik yaşamında da bu bireyler kendini sürekli olarak, yüksek standartlara göre ve acımasızca yargılamaktadırlar. Bu yargılamanın verdiği acı ve sıkıntıdan kurtulmanın etkili bir yolu da otoritenin standartlarına göre davranmaktır. Böylece İtaatin önemi ve otoriteye saygı yetişkinlikte de devam eder. Ailede elde edilen boyun eğicilik zamanla diğer otorite figürlerine (öğretmenler, grup liderleri, politik figürler) karşı da devam ettirilir. Diğer bir ifade ile aile dışındaki otorite figürleri zaman içinde ebeveynlerin yerine geçer. Böylece bireyler ebeveynleri gibi güçlü ve disiplinli olarak algılanan kişilere aşırı saygı gösterir. Fakat bu durumun bir başka boyutu da vardır. Acımasız ebeveynlik uygulamalarının yol açtığı otoriteye aşırı saygı, ebeveynlere ya da diğer otorite figürlerine yöneltilmeyecek aşırı bir kızgınlık ve öfke de üretir. Bu öfke ve kızgınlık ile boyun eğicilik arasındaki gerilimden ortaya çıkan içsel sorunların çözümü ise kızgınlıklarını kendilerinden daha zayıf ya da aşağı olarak algıladıkları kişilere yansıtmaktır (Gough, McFadden, McDonald 2013).

Adorno ve diğ. (2019), bu kişilerin psikolojik gerilimi azaltmak için, bilinçsiz bir biçimde savunma mekanizmaları kullandığını belirtmişlerdir.

2.2.3. Boyun Eğici Davranış Sergileyen Bireylerin Kişilik Özellikleri

Beck (2008)' in ortaya koyduğu bilişsel kuramda iki tip kişilik özelliğinden bahsedilmektedir. Bunlardan biri sosyotropi diğeri ise otonomidir. Sosyotropi kişilik özelliği gösteren bireyler için, diğeri insanların onları sürekli onaylaması ve desteklemesi çok önemlidir. Bu tür bireylerin olumlu benlik algılarını devam ettirebilmeleri, başkaları tarafından sürekli onaylanmalarına, sevgi görmelerine ve değer görmelerine bağlıdır (Hamurcu, Sargın, 2011). Otonomi kişilik yapısına sahip bireylerde ise bu durum; bireyin özgürlüğünü, kişisel adaletlerini koruyabilme ve çoğaltabilme özelliği olarak tanımlanmaktadır. Beck'in iki kişilik tanımı içerisinde boyun eğicilik davranış özelliği gösteren bireyleri sosyotropi kişilik türü kapsamında değerlendirmek olanaklı olabilir (Kaya ve diğ., 2004).

Boyun eğici bireyler kendilerini faydasız ve değersiz bulmakla birlikte, farklı görüşlerini açıkça ifade etmekte zorlanırlar ve “hayır” demekte güçlük çekerler. Bir başkası tarafından hakarete ve aşağılanmaya maruz kaldıkları durumlarda kendilerini savunamazlar. Aynı zamanda boyun eğici özelliğe sahip bireylerin kendini özgürce ifade edemeyen, öz güveni düşük, sorumluluk almakta güçlük çeken ve özgür şekilde davranamayan bireyler olarak sıralanmışlardır (Gilbert ve diğ. 1994). Bu tip bireyler kendiler her ne kadar istemeseler bile başka insanlara karşı daha yakın davranma hissi içerisinde olabilirler ve bu ilişkilerden doğan sorunlar karşısında karşıdaki bireyden sürekli özür dileme ve takdir bekleme gibi davranışlar içerisinde yer alabilirler. Hissettikleri olumsuz duyguları karşılarındakilere aktarma konusunda ciddi sıkıntı çekebilirler. Bu tip kişilerden herhangi bir gruba karşı bir liderlik vasfı beklemekte çok doğru bir davranış olmaz. Herhangi bir durum karşısında sorumluluk almaktan kolaylıkla kaçarken girişkenlik konusunda düşük özgüvenleri sebebi ile yine sorun yaşarlar (Arslan Özkan, Özen, 2008).

Ulusoy ve Durmuş (2011) bağımlı kişilik yapısına sahip kişilerin de boyun eğici davranışlar gösterdiğini çünkü bağımlı kişilik yapısına sahip olan bireylerin boyun eğici, uysal, sessiz, pasif, izin verici oldukları, desteklenme, yönlendirilme gereksinimlerini karşılayamadıklarını, eleştirildikleri veya terk edildikleri zaman kaygılı ve saldırgan davranışlar ortaya koyduklarını belirtmişlerdir.

Kişiler arası ilişkilerde ortaya konan boyun eğici davranış türü bireylerin kendilerini daha az özel ve değer verilmeye değmeyecek kişiler olarak tanımlamalarına sebep olmaktadır. Bu durum bireylerin grup içerisinde istedikleri şekilde davranma ve grup içerisinde söz sahibi olma imkanlarını ellerinden almaktadır. Grup içerisinde var olma durumlarının sadece grup üyelerinin inisiyatifinde olması ve grup hakkında herhangi bir inisiyatif kullanamayıp buyruk altında bir üye olarak görülmelerine sebep olur. Her ne kadar düşünceler bile grubu etkileyecek alternatif bir düşünce ortaya koymaktan yana oldukça yüksek kaygı seviyeleri mevcuttur. Bu durum onların kendilerini savunmalarına engel olurken haklı oldukları konularda bile geri adım atarak sıkça özür dilemelerine sebep olabilmektedir (Gilbert ve diğ., 1994).

Adler (2003) boyun eğen kişilerin başkalarının koyduğu kurallar çerçevesinde yaşayan sürekli olarak başkalarına hizmet etme güdüsüyle hareket eden bireyler olduklarını öne sürmüştür. Adler (2003) bu kişilerin çok belirgin dış görünüşleri olduğunu; bedenlerinin öne eğik bir şekilde, sürekli talimat bekler şekilde, karşıdakinin sözlerini dünler gibi görünüp, gelebilecek bir talimatı uygulamak için sürekli hazır bir şekilde bekleyen bireyler olarak tanımlamıştır.

2.2.4. Bireyleri Boyun Eğici Davranış Sergilemeye İten Nedenler

Boyun eğici bir davranışın ortaya çıkmasında Aronson, Wilson ve Akert, (1997) üç farklı sebepten bahsetmişlerdir. Bunlardan İlki; grup içerisindeki üyelerin diğer bireylere boyun eğmenin ortaya konulabilecek en iyi yöntem olduğuna ikna etmesidir. İkincisi; grup içerisindeki bir kişinin grup üyeleri tarafından reddedilmemek ve onaylanmak amacıyla boyun eğici davranış göstermesidir. Üçüncü ve son olarak; sosyal değerlerin koşulsuz kabul edilmesidir.

Boyun eğici davranış, büyük ölçüde düşük sosyal rütbe veya statü algıları ile ilişkilidir ve bir şekilde daha güçlü veya daha yüksek rütbeli olanlar bağlamında bir sosyal savunma biçimi olarak görülebilir. Bununla birlikte, çekiciliğini kaybetme korkusu (sosyal statü) ve aşağılık görülme korkusu boyun eğici davranışları harekete geçirebilir. Örneğin, utancın güçlü bir engelleyici davranış olarak kaçış davranışını tetiklediği (Gilbert, 1993).

Ergenlerin bir sosyal gruba ait olma, sosyal statülerini koruma ve bu ihtiyaçları yerine getirme gibi gereksinimleri mevcuttur bu sebeple ergenler itaatkâr olma, her şeyi kabul

etme ve onaylayıcı olma gibi çeşitli davranışlar gösterebilirler (Hofmann ve diğ., 2004).

Boyun Eğici davranışa bireyleri iten bir diğer algı ise, 'Başa gelen çekilir' gibi kaderci bir algının, bireyin karşısına çıkan stres kaynağını kabullenmesi ve bu durumla baş edecek gücü kendinde bulamamasından kaynaklandığı söylenebilir (Şahin, Durak, 1995). Çetin-Özden (2010) de, öğrencilerin algıladıkları stres düzeyi yükseldikçe boyun eğici yaklaşımı kullanma sıklıklarının da arttığını bulmuştur. Boyun eğici yaklaşım, kaderci bir tutuma işaret etmekte olup, karşılaşılan sorunlar ile aktif bir şekilde başa çıkamama, daha ziyade bir kaçınma tepkisine göndermekte, ayrıca, içinde buldukları durumun sonlanması adına mucizevi bir yolla başa çıkabileceklerini düşündüren kaderci bir eğilim oluşabilmektedir. Duygu odaklı ve kaçınmaya yönelik bir yöntem olup, bu yaklaşımı kullanan birey, stresli bir durumda sorumluluğu kadere ve alını yazısına yükleyerek durumu kabullenme ve stresör karşısında aktif adımlar atmak yerine, doğüstü güçlerin yardımını dileme eğilimi göstermektedir. Dolayısıyla, stresör karşısında bir eylemsizlik durumu söz konusudur. Bu kişiler, sorunlar karşısında kendilerini daha az kontrol sahibi olarak algılamakta, sorunun çözümünde kendilerini etkisiz hissetmekte ve alternatif yollar bulamamaktadırlar (Tezcan, 2015).

Yapılan çalışmalar boyun eğici davranış özelliklerinin oluşmasında kalımdan çok çevresel faktörler etkili olduğu düşünülmektedir. Milgram günlük yaşam olaylarını gözlemlediğinde; toplum içerisinde bireylerin baş edebilmek için boyun eğici davranışın yerleşik bir davranış halini aldığı ve kültürel değerler üzerinde aşırı eğitimin sonucu olan bir iç tepki olarak yorumlamıştır (Koç ve Diğ. 2010). Horney'e (1992) göre; çocukluk yaşantılarından kaynaklanan, bireyin yeterince karşılanmamış olan sevgi gereksiniminin, yetişkinlik yaşamında böyle bir kişinin tüm yaşam çabasını nevrotik bir sevilme ihtiyacına dönüştürebilmekte ve bireyin sevilme için ödediği bedel ise genellikle bir boyun eğme, uyma ve duygusal bağımlılığa yönelik hareketler olabilmektedir. Bireylerin boyun eğici davranışlar göstermesinde temel nedenlerden bir tanesi de korku duygusu olarak öne çıkmaktadır. Kişi ceza almaktan ya da cezalandırılmaktan, eleştirilmekten, kabul görmemekten ve yalnız kalmaktan korktuğu içim boyun eğici davranışa yönelmektedir.

Boyun eğici davranışın kültürden etkilendiğini ortaya koyan birçok çalışmada, doğu kültürü içerisinde, başkalarının söylemlerini dikkate alma, güçlü aile ve arkadaşlık bağları ve kişinin davranışlarının diğer insanlar tarafından değerlendirilmesi davranış

şekilleri olarak ortaya çıkmaktadır. Bireylerin kabul edilen davranışlarının toplumun değer normlarına göre oluşturulması, yakınlık, sosyal destek ve bağımlılık gibi davranışları ortaya çıkarmaktadır. Bu davranışlar doğu kültüründe normal olarak görülebilirken, batı kültüründe sağlıklı bir durum olarak algılanmaktadır. Yapılan çalışmalarda da doğu kültüründe yetişen bireylerin batı kültüründeki bireylere nazaran daha çok boyun eğici davranış sergiledikleri ortaya konmuştur (Gilbert, Allan, Trent, 1995; Hofmann, Heinrichs, Moscovitch, 2004; O'Connor, Berry, Weiss, Gilbert, 2002).

Koç ve diğ., (2010) kültüre dayalı olarak gerçekleştirdikleri boyun eğici davranış temelli çalışmalarında da kırsalda ikamet eden bireylerin daha boyun eğici davranışlar gösterdiğini destekleyen çalışmaları mevcuttur. Adler (2003). Bu durumun ortaya çıkmasında ilçe ve köyde yaşayan kişilerin toplumsal olarak gerekliliklere ayak uydurma çabası içerisinde daha fazla taklit davranış geliştirmelerine ve bunun neticesinde istemeden de olsa bu durumun karşısına boyun eğme olarak yansımaya sebep olabilmektedir.

İnsanın boyun eğbilmesinin bir diğer sebebi ise istemsizlik olarak ortaya çıkmaktadır (Gilbert, 1992). İstemsizlik farklı seviyelerde çalışabilir. Örneğin, iddialı davranışlara karşı koyamayacak veya meydan okuyamayacak kadar depresyonda olmak ya da korkudan tepki verememek, duygusal durumun istemsiz teslimiyetçilik üzerinde güçlü bir etki yarattığını göstermektedir (Sloman ve diğ., 1994). Boyun eğici davranış, istemediği halde başkalarına hitap etme isteklerine uymayı ve birinin baskın ya da arkadaşça davranmaktan daha azını tercih edince kabul edilebilir görünmesini içerebilir. Kişi, direnç göstermenin uyum göstermekten daha zor olduğunu algılar. Bu nedenle, başkalarıyla birlikte gitmek zorunda olmak, istemsiz boyun eğen bir davranış biçimi olarak görülebilir (Allan, Gilbert, 1997).

Ergenlerde boyun eğiciliğin nedenleri incelendiğinde, Atıcı (2011)'ya göre ergenlerin yaşıt grupları içerisinde bir statü kazanabilmek adına gruba boyun eğerek kabul edildiklerini belirtmiştir. Ergenlik döneminde genç bireyler çevresindeki arkadaş gruplarından birinin içinde yer alma, dostluklar kurabilme, hâlihazırda var olan dostluklarını devam ettirebilme, arkadaşları tarafından sevilme ve ilgi görme, edindiği arkadaşlıklar yolu ile toplumsal statü elde etme gibi durumlar sebebi ile boyun eğici davranış gösterebilmektedirler.

İnsanların boyun eğici davranış göstermelerindeki en önemli kaynağın otoriter, disiplinli, denetimli, baskıcı, aşırı kısıtlayıcı anne ve baba tutumları olduğunu belirtmiştir. Aşırı baskı ile yetişen bireylerde genellikle içe kapanık veya boyun eğici davranış sergilemektedirler (Tekin, Filiz, 2008; Gander, Gardiner, 1998; Tuzcuoğlu, Korkmaz, 2001). Mackinnon ve diğ., (1992) ailelerin çocuklarının içinde buldukları gelişim dönemlerini yok sayarak davranmalarının, psikolojik ihtiyaçlarına cevap vermeyerek ve çocuğu sıklıkla baskı altında tutarak boyun eğici davranmaya mecbur bırakmalarının, çocuklarda bazı olumsuz psikolojik sonuçların ortaya çıkmasına sebebiyet verdiği ifade etmiştir. Boyun eğici davranışların ortaya çıkmasında sadece anne ve babaların sorumluluklarının yanı sıra çocukla aynı toplumun paydaşlarından öğretmenlerin de öğrencilerine karşı olan tutumlarının ve onlarla kurdukları bağında önemli olduğunu, vurgulayan çalışmalarda, öğretmenin kendisinin boyun eğici bir davranış benimsemeyerek çocuklara örnek teşkil etmesinin öneminden de bahsedilmiştir (Dönmez, Demirtaş, 2009; Yıldırım 2004).

2.2.5. Boyun Eğici Davranışta Ailenin Rolü

Allan ve Gilbert (2002), aile içerisinde var olan şiddet davranışının çocuklarda boyun eğici tutumların ortaya çıkmasında etkili olduğunu belirtmiştir. Bu tür ailelerde büyüyen çocuklarda, şiddetin kişilik üzerinde etkili olacağı öne sürülmektedir. Otoriter, kontrolcü, mutlak disiplinli ve kısıtlanmış şekilde ebeveyn davranışlarına maruz kalmış çocukların boyun eğme davranışı gösteren bireyler olarak yetişmeleri muhtemeldir (Gander, Gardiner, 1998).

Ergenlerde boyun eğici davranışlarda ailenin en temel rollerinden bir diğeri de ergenlerin ailelerinden yana beklentileri, onlara karşı duydukları sevgi veya aile oluşan güç ve otorite dengesinden kaynaklanıyor olabilir. Aile içerisinde yeterli şekilde sevgi ve ilgi ihtiyacı doyurulan ergenler boyun eğici davranışlarda daha çok sevgi temelli bir gereksinim ortaya koyabilirler. Bunun yanı sıra aile içerisinde var olan bir şiddet öyküsü boyun eğme davranışını korku temelli bir yapıyla destekleyebilir. Ergenlerde ev ortamında sağlanan sevgi temelli ilişkiler bireylerdeki boyun eğici davranışın azalmasına sebep olabilirken, korku temelli yaşantılar ergenlerin sosyal yaşantılarında boyun eğici davranış olarak ortaya çıkabilmektedir (Kabasakal, 2007; Atıcı, 2011).

Kaya ve diğ. (2004), özellikle babanın eğitim durumu ile doğrudan bağlantılı olan şiddet davranışının boyun eğici davranışla ilişkili olduğunu vurgulayan bir etmen

olduğunu ileri sürmüşlerdir. Her ne kadar babanın eğitim durumu ile ilişkisi olsa dahi boyun eğici davranışın aile içerisindeki temel yordayıcısının annenin eğitim durumu olduğu da gerçekleştirdikleri araştırmanın sonuçları arasında yer almaktadır.

Sosyal sıralama teorisine göre, ebeveyn- çocuk arasındaki etkileşim, güç ve hiyerarşik düzenin kavramsallaştırılmış halidir (Gilbert, 1992). Bowlby (1969) erken olumsuz deneyimleri temel olarak sıcaklık ya da ebeveyn müdahalesi eksikliği, sosyal rütbe teorisinde ise, ailedeki erken yaşantılarda oluşan tehdit ve itaat deneyimler ve bu anlamda, kendi ebeveynlerinden korkan, ailedeki güçsüz ve istemsiz alt pozisyonları kabul eden çocukların boyun eğme davranışlarda bulunabilecekleri tahmin edilmektedir (Allan, Gilbert, 1997).

Otoriter anne baba tutumunda çocuklar, özgüveni düşük, sessiz, tedirgin olabilmektedir. Bu tutumda çocuklar otorite karşısında boyun eğen, baskının olmadığı ortamda alevlenen, gücünün yettiği kişilere karşı saldırganlaşabilen yapıda gelişebilmektedirler. Aynı şekilde koruyucu istekçi anne baba tutumu; çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım şeklindeki olumsuz baş etme tarzlarına başvurma arttırdığı görülmektedir (Yeşilyurt, 2017).

Mackinnon ve diğ., (1992)' da gerçekleştirmiş oldukları çalışmada anne ve babanın çocuğun ihtiyacı olan sıcaklığı sağlamamalarının ve çocuğun davranışlarını sürekli kontrol etmelerinin çocuklarda depresyona yol açtığı ve çocuklardaki temel stresin ve boyun eğici davranışın temel sebebinin baba davranışları olduğu sonucuna varmışlardır.

Ebeveynler aile içerisinde kendilerini bir güç ve otorite sembolü olarak görerek çocuklarını sürekli eleştirir ve tehdit ettiği durumlarda, çocukların kaçmak ya da savaşmak gibi baş etme becerilerini geliştirmesi mümkün değil ise, bu durumda tek koruyucu strateji olarak boyun eğiciliğin benimsenmesi ortaya çıkacaktır. Aile yaşantısında tekrarlanan eleştiri, utanç ve reddetme deneyimleri olan çocuklar, bir genelleme içerisinde diğer insanları güçlü, düşmanca ve baskın olarak tanımlayabilir ve kendini kırılgan, boyun eğen ve savunmasız olarak tanımlar. Ayrıca, tehditleri ve başkalarının gücünü fazlasıyla kabul eden bir çocuk kendisini sosyal sıralama olarak altlara itecektir. Boyun eğici davranış gösteren çocuklar aynı zamanda sosyal olarak öne çıkmada kendilerini engelleyen, başkalarının buyruklarına yatkın olan, kaçış ya da pasiflik arzusu içinde olan ve çok düşün benlik saygısına sahip olurlar (Gilbert, 2000; Gilbert ve diğ., 2002).

2.2.6. Boyun Eğici Davranışlar ile İlgili Türkiye’ de Yapılan Araştırmalar

Hünler ve Gençöz (2003) boyun eğici davranışların evlilik doyumunu etkilemesi ile ilgili gerçekleştirdikleri çalışmalarına 92 evli çift katılmış ve araştırmanın sonuçlarına göre eşlerde görülen boyun eğici davranışlar ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Aynı zamanda eşlerde boyun eğici davranış arttıkça evlilik doyumlarının da azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kabasakal (2007)’ in gerçekleştirmiş olduğu çalışmada beden eğitimi ve spor yüksek okulu öğrencilerinin boyun eğici davranışları ile şiddet arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmanın bulgularına göre şiddet ile boyun eğici davranış arasında bir ilişkiye rastlanmamıştır ancak kızların erkeklere göre daha fazla boyun eğici davranış ortaya koyduklarını belirtmişlerdir.

Kızıldağ (2009), gerçekleştirdiği çalışmada yetiştirme yurdunda kalan ve kalmayan öğrencilerin akademik başarılarının yordayıcısı olarak yalnızlık, boyun eğici davranışlar ve sosyal desteğin ilişkisini incelemiştir. Araştırmaya yurtlarda kalan 207 öğrenci ve ailesi ile birlikte yaşayan 303 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre akademik başarıda yurtda kalan ve kalmayan öğrenciler arasında bir fark ortaya çıkmazken; boyun eğici davranışlar arasında ortaya çıkan farkın anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Berber-Çelik’in (2010) üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdikleri çalışmada çocukluk örselenme yaşantılarının kendilik algısı ve boyun eğici davranışlar ile ilişkisini araştırdığı çalışmasında, boyun eğici davranışların ile tüm örselenme yaşantıları ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki içerisinde olduklarını tespit etmiştir.

Atıcı (2011) yüksek lisans tezi kapsamında gerçekleştirdiği araştırmasında ortaöğretimde eğitim gören öğrencilerin boyun eğici davranışlarının yordayıcılarını tespit etmek amaçlı olarak 227 kız ve 236 erkek toplamda 463 öğrencinin katıldığı çalışmasında özsaygının, boyun eğiciliğin anlamlı bir yordayıcısı olduğunu tespit etmiştir. Buna ek olarak, akran baskısı ve öğrenilmiş çaresizliğinde boyun eğici davranışların bir diğer yordayıcısı olduğu sonucuna varmıştır. Benzer şekilde Kayan (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise otoriter anne baba tutumunun boyun eğici davranışın önemli yordayıcısı olduğu bulunmuştur.

Tuzcuoğlu ve Korkmaz (2001), gerçekleştirdikleri çalışmada, öğrencilerin sınıf düzeyleri, cinsiyet, anne-baba eğitim durumu ve ailenin ekonomik durumu gibi

değişkenler ile boyun eğici davranışlar arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğunu tespit etmiştir.

Sayar (2012), üniversite öğrencileri ile gerçekleştirmiş olduğu çalışmada mizah tarzı ile boyun eğici davranış arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit etmiştir. Bunun yanı sıra üniversite öğrencilerinin okudukları bölümleri ile boyun eğici davranışında farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır.

Aksoy (2012) Ortaöğretim öğrencilerinde sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerinin suçluluk, utanç, boyun eğicilik davranışı ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi konulu çalışmasında, öğrencilerin suçluluk alt ölçeği puanları ile utanç alt ölçeği puanları arasında pozitif yönde; boyun eğici davranışlar ölçeği toplam puanları ile pozitif yönde ve sosyal yetkinlik beklentisi ölçeği toplam puanları ile negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin utanç alt ölçeği puanları ile boyun eğici davranışlar ölçeği toplam puanları arasında pozitif yönde ve sosyal yetkinlik beklentisi ölçeği toplam puanları ile negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin boyun eğici davranışlar ölçeği toplam puanları ile sosyal yetkinlik beklentisi ölçeği toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı saptanmıştır. Ayrıca cinsiyete göre öğrencilerin boyun eğici davranışlar ölçeği puanları arasında anlamlı farklar bulunmaktadır. Bu sonuca göre, erkek öğrencilerin boyun eğici davranış düzeylerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğunu gözlemlemiştir.

Kutlu'nun (2014) 9. Sınıf düzeyine sahip öğrenciler ile gerçekleştirmiş olduğu araştırmada öğrencilerin problem çözme ve boyun eğicilik puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Sarıyar (2015), lise öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmada öğrencilerde atılganlık düzeyi yükseldikçe boyun eğici davranışın azaldığını ortaya koyan bir araştırma gerçekleştirmiştir. Altınsoy (2016) ise benzer şekilde ergen grubu ile gerçekleştirdiği çalışmada umutsuzluk ile boyun eğici davranış arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aynı zamanda cinsiyet sınıf düzeyi ve anne baba tutumları değişkenlerine göre boyun eğiciliğin farklılaştığını tespit etmiştir. Erdoğan (2016) ise boyun eğici bireylerin daha dürtüsel hareket ettiğini ve boyun eğiciliğin yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, lise türü, anne babanın birlikteliği ve kardeş sayısı bakımından boyun eğiciliğin farklılaşmadığını ortaya koymuştur

Yekeler ve Pehlivan (2014) Malatya’da yarı kırsal bir bölgede ergenlerde boyun eğici davranış ile fiziksel şiddete maruziyet arasındaki ilişki başlıklı çalışmalarında cinsiyete göre boyun eğici davranışın anlamlı şekilde farklılaşmadığını ve evde şiddet gören ergenlerin, görmeyenlere göre daha fazla boyun eğme davranışı gösterdi sonucuna ulaşmışlardır. Evde fiziksel şiddete maruz kalmaktaki %13,9 oranında artışın, boyun eğme davranışında bir birimlik artışa yol açtığını ve sonuç olarak bu çalışmada evde fiziksel şiddete maruziyet ile boyun eğici davranış arasında anlamlı ilişki olduğu ortaya konmuştur.

Mamirova ve Yılmaz (2019) gerçekleştirmiş oldukları itaatkârlar daha mı mutlu? “Pozitif psikoloji perspektifinden boyun eğicilik” başlıklı çalışmanın bulguları incelendiğinde boyun eğicilik puanları ile öznel iyi oluşun tüm alt boyutları arasında, negatif yönde, yüksek ve orta düzeyde ilişkinin olduğu görülmüştür. Boyun eğicilik puanları ile yaşam doyumu, mental iyi oluş ve iyimserlik arasında, negatif yönde, orta düzeyde ilişki saptanmıştır.

Tümkaya ve diğ. (2010) yılında yoksul ailelerden gelen ergenler üzerinde yaptığı araştırma sonucunda umutsuzluk ile boyun eğici davranışlar arasında anlamlı fakat düşük bir korelasyon bulmuş ve bunun sonucunda umutsuzluğun boyun eğici davranışlardan çok sosyodemografik değişkenlerle ilgili olarak ortaya çıktığı yorumu yapılmıştır. Tümkaya ve diğ. (2011) tarafından yapılan bir diğer çalışmada lise öğrencilerinde boyun eğici davranışlar, otomatik düşünceler, umutsuzluk ve yaşam doyumunun ilişkisi incelenmiştir. Ancak bu araştırma sonucunda boyun eğici davranışlar ile umutsuzluk arasında literatürle de uyumlu olarak düzeyinde anlamlı ve öncekine göre daha yüksek bir korelasyon elde edilmiştir.

Özgülük ve Erdur-Baker (2010) Çocukların alternatif çözümlerinde cinsiyet ve sınıf farklılıklarında kişilerarası çatışma durumlarını inceledikleri çalışmada, kız ergenlerin öfkelerini ortaya çıkardıkları, ancak erkeklerin öfkelerini kontrol etmek yerine öfkelerini yansıttıklarını bu tür öfke yönetimi algılanan problem becerileri ile yakından ilişkili olduğu bildirilmiştir. Bu nedenle, ergenlerin çatışma durumuyla ilgili olarak sınırlendiklerinde problemlerini boyun eğici veya agresif bir şekilde çözmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir.

2.2.7. Boyun Eğici Davranışlar ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Gilbert ve diğ. (2003) üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdikleri çalışmanın çocukluktaki boyun eğici davranışların erken yaşam deneyimleri ölçeği kullanılarak depresyon, sosyal karşılaştırma ve utanç arasında nasıl bir ilişki ortaya koyduğunu tanımlamaya çalıştıkları araştırmalarında, çocukluk döneminde ortaya konan boyun eğici davranışların temelinde korku duygusunun yattığı ve bu durumun girişkenliği azalttığı sonucuna varmışlardır. Üniversite öğrencilerinin erken yaş boyun eğici davranışlarının depresyon ve utanç ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Aynı zamanda depresyonun en büyük yordayıcısının boyun eğici davranışlar olduğu çalışmanın bulguları neticesinde ortaya çıkmıştır.

Gilbert ve Allan (1994), gerçekleştirdikleri çalışmalarında, sosyal karşılaştırma ve boyun eğicilik arasındaki ilişkide nevrotik kişilik yapısı ve içe kapanma kişilik özelliklerinin etkisini incelemişlerdir. Araştırma sonucuna göre sosyal karşılaştırma, atılganlık ve boyun eğici davranışlar arasında yüksek düzeyde anlamlı ilişkilerin mevcudiyeti ortaya konmuştur.

Wall ve Holden (1994), sosyoekonomik olarak düşük seviyede olan anaokulu öğrencilerinin anneleri ile oyun oynama etkinliği esnasında gösterdikleri agresif, kendine güvenen ve boyun eğici davranışların sıklığını test ettikleri çalışmalarında, erkek çocukların kız çocuklara oranla daha anlamlı derecede kendine güvenen davranışlar sergiledikleri, kızların ise bu süreçte daha fazla boyun eğici oldukları sonucuna ulaşırlardır. Ayrıca annenin içerisinde bulunduğu ruh halinin de çocukların boyun eğici davranış gösterme eğilimlerinde farklara sebep olduğunu ve bu farkın özellikle erkek çocuklarından kaynaklandığını belirtmişlerdir.

Gilbert (2000) tarafından yapılan bir diğer araştırmada, boyun eğici davranışlar ile depresyon arasında anlamlı düzeyde bir ilişki saptanmış ve kendini eleştirme ve kendini suçlama ile boyun eğici davranışlar arasında bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Araştırmada ayrıca, sosyal etkileşim kaygısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasında güçlü bir ilişki belirlenmiştir.

Allan ve Gilbert (1997), boyun eğici davranışların altında yatan psikopatolojinin ortaya çıkmasını amaçladıkları çalışmalarında boyun eğici davranışlar ile kişilerarası hassasiyet ve sebepsiz düşmanlık arasında pozitif bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Araştırmanın sonunda, boyun eğici davranışların engellenme, pasiflik, özgüven

düşüklüğü gibi birbirinden farklı birçok psikolojik problem ile ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır.

McCreary ve Rhodes (2001) tarafından cinsiyet temelli değerlendirilen boyun eğici davranış örüntüsü değerlendirildiğinde kızların erkeklere oranla daha pasif kişilik yapıları sebebi ile daha fazla boyun eğici davranış gösterdikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Catarino ve Diğ. (2014) insanların sevmek ve değer görmek için şefkatli davranabilecekleri ve bu şefkatli yaklaşımı sergilerken boyun eğen bir tutum içerisinde olduklarını varsayarak boyun eğici şefkat ölçeğini geliştirmek için gerçekleştirdikleri çalışmada depresyon, anksiyete ve stres ölçütleriyle boyun eğici ve utanç temelli değişkenleri karşılaştırmışlardır. Çalışmanın sonucunda ise boyun eğen bir şefkat davranışı (beğenilmek için desteklemek) itaatkâr davranış, utanç, ego hedefleri, depresyon, endişe ve stres ile ilişkilendirilmiştir.

Bellido-Zanin ve Diğ. (2018) gerçekleştirdikleri çalışmada olumsuz çocukluk yaşantıları ve boyun eğme hatıraları ile halüsinasyon eğilimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir ve çocukluk çağında olumsuz yaşantılar yaşayan bireylerin daha fazla boyun eğme eğilimde olduklarını yetişkinlik döneminde olumsuz halüsinasyonlara daha açık oldukları sonucuna varmışlardır. Benzer şekilde Murphy ve Diğ. (2015)' da yetişkinlikteki boyun eğici davranışların görülmesinde çocuklukta travmatik yaşantılarının etkili olduğuna dair çalışmaları mevcuttur.

Falk ve Falk (1981) yılında gerçekleştirdikleri çalışmada örgütsel karar verme ve problem çözme becerisinde güç eşitsizliğinin etkilerini incelemiştir. Baskınlığa veya boyun eğiciliğe neden olan güç eşitsizliği, zayıf veya yetersiz problem çözmeye yol açabilir sonucuna ulaşmışlardır.

McGuire ve Hatcher (2015) suçluların bilişsel problem çözme becerileri kazanmasına yardımcı olmak için tasarlanmış yöntemler kullanmak adına özel olarak hazırlanmış bir grup programı oluşturmuşlardır. Program, İngiltere'deki denetimli serbest servis ayarlarında yürütülmüştür. Suçlu bireylerde problem çözme becerisini etkileyen etmenlerden bir tanesi de sosyal etkileşim sorunu içerisinde ki boyun eğicilik davranışı olarak ortaya çıkmıştır.

2.3. Ergenlerde Güvenli Üsse İlişkin Alanyazın

Bu bölümde bağlanma teorisi, güvenli üs yaklaşımları, güvenli üs modeli, güvenli üs senaryoları, ergenlerde güvenli üssün gelişimi ve güvenli üs yaşantılarına değinilmiştir.

2.3.1. Bağlanma Teorisi

Bağlanma kuramı, Bowlby ve Ainsworth (1978)'un alanyazına kazandırdıkları bir kavramdır. Psikanaliz dahil psikolojinin pek çok kavram ve alt disiplininin faydalanılarak şekillendirilen bağlanma kuramı çocuğun annesine olan bağı ve bu bağı ayrılık, kaybolma ve ölüm yoluyla bozulması konularında bilim insanlarına ve ebeveynlere yeni ve yararlı fikirler sunmuştur. Ainsworth tarafından oluşturulan sağlam bir kuramsal alt yapıya sahip olan bağlanma kavramı Bowlby tarafından pek çok yönleriyle günlük hayatın içinde sınanmış ve günümüzde geçerliğini hala devam ettiren sağlam bir kuram haline gelmiştir. Yazarlar özellikle, bağlanma figürünün, çocuğun dünyayı daha güvenli şekilde keşfetmesini sağlayacak bir dayanak olduğu düşüncesinden yola çıkmışlardır. Bununla birlikte çocuğun bağlanma figüründen aldığı mesajlar ile geliştirmeye başladığı “çocuk-anne bağılık örüntülerini” formüleştirmişler (Demirdağ, 2017) ve çeşitli bağlanma stilleri (modelleri) tanımlamışlardır.

Aslen psikanalist, çocuk psikiyatrisi ve gelişimsel araştırmacı olan John Bowlby (1969, 1973, 1980, 1988) tarafından kavramsallaştırılan bağlanma teorisine göre, bebekler ve çocuklar zaman içinde kendi istek ve sıkıntılarına cevap veren bakıcılara duygusal bağlar geliştirirler. Bebeklerin ve çocukların çoğu, bakıcılardan aldıkları tatmin edici karşılıklar sayesinde rahatlık sağlarken, yetişkinliğe yönelik güvenli bağlar geliştirir., Bowlby (1988) bireylerin bilişsel ve duygusal bağlanma şemalarının ve ortaya çıkan bağlanma davranış stillerinin, kendilerine ve başkalarına karşı tutum ve davranışlarını düzenlediğini ayrıca sosyal, çevresel ve bilişsel odaklanma ile ilgili gelişimlerini etkilediğini göstermiştir. Hopkins (1999), bağlanma davranışını, içgüdüsel davranışın mükemmel bir örneği olarak tanımlamıştır. Bağlanmanın amacının yakınlık ve temas kurarak bireyin kendisini güvende hissetmesi olarak tanımlamıştır. Bebeklik döneminde yorgunluk, açlık, ağrı, hastalık ve üşüme gibi dış koşullar tarafından aktive olan bu sistemin aktive olduğunda çocuk, öğrendiği belirli bağlanma figürlerinden biriyle temas kurma çabası içerisine gireceğini belirtmiştir.

Diğer bir tanıma göre ise bağlanma Teorisi, çocuğun hayattaki güvenlik hissinin ebeveynlerin erişilebilir ve koruyucu olmasına bağlı olduğu varsayımına dayanır. Bir ebeveyn bu ihtiyaca uygun bir şekilde yanıt verdiğinde, çocuk genellikle güvenli bir bağlanma stili geliştirir. Bu bağlanma / bakım sistemi, hayatta kalmak için esastır ve bu nedenle sağlam, biyolojik bir içgüdüdür. Bağlanma araştırmalarının çoğu bebeklere ve küçük çocuklara odaklanmış olsa da ömrü boyunca uygun bağlanmaların önemi teorikleştirilmiştir ve belgelenmiştir (Ainsworth, 1989; Steinberg, 2005).

Bowlby'nin (1980) kuramında bağlanma yeni doğan için yaşamı sürdürme ve hayatta kalma için büyük öneme sahiptir. Yeni doğan, bakım veren kişi ile duygusal bağ kurarak ve bu sistemi sürdürerek yaşamın ilk dönemlerinde hayatta kalmaya çalışmaktadır. Bunun haricinde bağlanmanın diğer amaçları bağlanma figürüne yakınlığın sürdürülmesi ile tehlikelerden korunmak ve bağlanma figürünün verdiği güvenle etrafı bağımsız olarak keşfetmeyi sağlamaktır. Çocuk, yakınlık sayesinde çevreyi keşfetme davranışında bakım veren kişiyi güvenli üs olarak kullanmaktadır. Bakım veren kişinin çocuğun doğumundan itibaren keşif sürecini desteklemek üzere sergilediği davranışlar ise çocuğun bağlanma örüntüsünü etkilemektedir. Çocuk bakımının verdiği tepkiler doğrultusunda kendine, bakım verene ve birbirleri ile ilişkilerine dair bilişsel temsiller oluşturur. Bu bilişsel temsiller kuramda içsel çalışan modeller olarak adlandırılır (Bowlby, 1980). İçsel çalışan modeller, ilki bakım verenin korunma ve destek arayışına karşılık veren türden biri olarak görülüp görülmediği ve ikincisi ise kişinin kendisi ve başkaları, özellikle de bakım veren tarafından yardıma değer birisi olarak görülüp görülmediğine ilişkin olan iki boyutu içermektedir. Bartholomew'in Dörtlü Bağlanma Modelinde (Bartholomew ve Horowitz, 1991) benlik ve başkaları modeli, bağlanma biçimlerini belirleyen temel boyutlar olarak görülmektedir. Buna göre güvenli bağlanan kişiler olumlu benlik ve başkaları algısına sahiplerdir. Saplantılı bağlananlar, olumsuz benlik ve olumlu başkaları algısına, korkulu bağlananlar olumsuz benlik ve olumsuz başkaları ve son olarak kayıtsız bağlananlar ise olumlu benlik ve olumsuz başkaları algısına sahiplerdir. Çocuklukta oluşan bağlanma biçimlerinin yaşamın ilerleyen dönemlerinde bireyin sosyal, duygusal, bilişsel ve davranışsal özelliklerini ve ilişkilerini etkilediğini gösteren pek çok çalışma bulunmaktadır (Creasey, Ladd, 2005; Lewis-Morrarty ve diğ., 2015; Waters ve diğ., 2000).

Bowlby (1969) bağlanma ilişkisinin, (a) bakım verene yakın olma (b) çevreyi keşfetme sırasında ve yeni davranışlar öğrenirken rahat olacağı ‘güvenli üs’ olarak bakım vereni kullanma, (c) bebeğin rahatlık, destek ve yeniden güven için bakıcıyı sığınak olarak üç çeşit görev olduğunu ifade etmektedir.

2.3.2. Güvenli Üs

Ainsworth ve diğ. (2015) güvenli üssü; bireyin bulunduğu dünyayı keşfetmek, büyümek ve gelişmek için bağlanma figürünün sağladığı destek olarak tanımlamışlardır. Ainsworth ve diğ. (1978) bir bakıcının çocuğun korku, öfke veya üzüntü göstergelerine ilişkin yorumların, çocuğun ihtiyaçlarının yansımaları olarak anlaşılması gerektiği ve bakım veren kişinin bu ihtiyaçları yorumlayabilme becerisine ek olarak, çocukların çevrelerindeki tehlikeleri nasıl değerlendiklerine, kendilerini geliştirme ve sosyalleşme adına nasıl duygusal tepkiler verdiklerinin, bakım veren kişi tarafından çok iyi gözlemlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ainsworth ve diğ. (1978)’nin duyarlılık değerlendirmesinde, bakıcıların çeşitli bağlamlarda bebeklerinin ihtiyaçlarına nasıl dikkat verdiklerini, yorumladıklarını ve yanıtladıklarına odaklanarak, çocukların değişen ihtiyaçlarını dikkate almıştır. Bebek “sinyallerine karşı geliştirilen bakıcı duyarlılığı, çocuğun duygusal ipuçlarıyla ilgili çıkarımlarını, çocuğun bağlanma, keşif ve korku davranış sistemlerinin ne kadar etkin hale getirildiğini hesaba katması için uygulamalar gerçekleştirmiştir (Ainsworth, Wittig, 1969). Bağlanma ve keşif sistemleri arasındaki bu etkileşim, bebeğin dünyasını keşfedebilmesi adına annenin “güvenli bir üs” olarak kullanması olarak tanımlanmıştır. İşlevi koruma olan bağlanma sistemi ile işlevi öğrenme olan keşif sistemi arasındaki bu denge, çocuğun bakım veren kişiden çok uzakta olmasına rağmen yolunu kaybetmeden öğrenmesine ve gelişmesine izin veren bir mekanizma olarak tanımlamışlardır (Ainsworth ve diğ., 1978).

Crowell ve diğ. (2002) Güvenli üssün, bebek-anne ve yetişkin-yetişkin yakın ilişkilerinin benzer olduğu belirtmişlerdir. Hem yetişkin-yetişkin hem de bebek-yetişkin ilişkileri, ilişkinin uygunluğuna ve duyarlılığına duyulan güvenin ve keşfetme duygusu ile temas kurma davranışının yanı sıra, zaman içinde çok çeşitli duygusal ve bilişsel aktivitelerin düzenlediği sosyal sistemle olarak tanımlamışlardır. Güvenli üs teorisinin genel olarak bir ilişki teorisi olmadığını özel bir ilişkinin her yönünü de kapsadığını ve yaşam boyu en yakın ilişkilerin güvenli üs boyutunu vurguladığını açıklamışlardır.

Bağlanma sisteminde bebeğin bakıcısı ile kurduğu ilişkisinde gözlemlenen davranışlar belirleyicidir. Bebek herhangi bir sebepten ötürü korktuğunda veya sıkıntılı hissettiğinde yakınlık arayışına ya da yakınlığı korumaya yönelmektedir. Bakıcı, bebeğin bu gibi zamanlarında rahatlık ve güvence için çekilebileceği bir güvenlik cenneti olarak hizmet eder. Bu şekilde güvenlik duygusu sağlayan bebek daha sonra bağlanma içermeyen davranışlara yönelmek için bakıcıyı yani bağlanma figürünü güvenli üs olarak kullanmaktadır (Hazan, Shaver, 1994).

İlk bağlanma teorisyenleri güvenli üssü davranışsal olarak görme eğilimindeydiler; bebeğin tehdit altında veya hasta olduğunda gözle görülür bir şekilde bakıcısına döndüğü davranışsal tepkilere odaklanmışlardı ancak güvenli üs kavramı sadece dış bir figür olarak değil, aynı zamanda bireyin bilişsel yapısında güvenliğin bir temsili olarak da ortaya çıkmaktadır. Bireyin erken yaşam öyküsü ve sonraki yaşam değişiklikleri de dahil olmak üzere bağlanma deneyimleri, sözel ve sözel olmayan modlar gibi çeşitli zihinsel temsil biçimleri olarak içselleştirilir (Pavio, 2006). İçsel çalışma modelleri fikrine benzer şekilde, güvenli bir üs komut dosyası, bir bireyin güvenli üs destek geçmişine dayanarak oluşturulan zihinsel bir komut dosyası olarak görülebilir. Tutarlılık ve tutarlı destek, kolayca erişilebilen bir senaryoya yol açar ve birincil bakıcının özellikle ihtiyaç zamanlarında destek için orada olacağı fikrini içerir. Tutarlı veya etkisiz destek ise, eksik ve daha az erişilebilir olabilen veya birey için önemli kişiler hakkında daha fazla olumsuz beklentileri içerebilecek bir senaryoya yol açmaktadır (Waters, Waters, 2006).

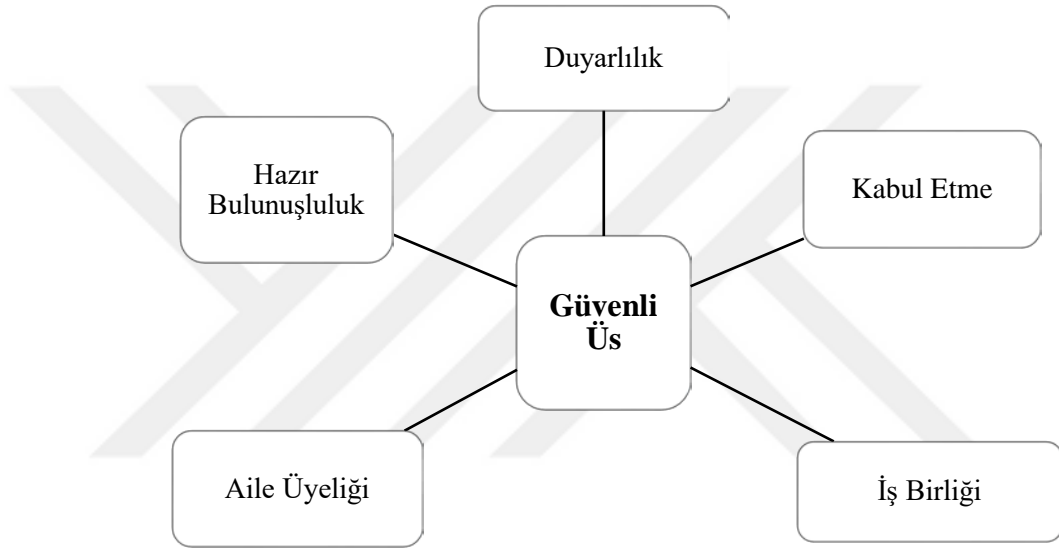
Bowlby (1988) ve Ainsworth ve diğ. (1978), etkili ebeveynliğin, çocuklara içinde buldukları çevreyi ve dünyayı keşfetmek için güvenli bir üsten geçtiğini belirtmiştir. Ebeveynlerin güvenli üs becerileri, özellikle bağlanma ve keşif sistemleri karşılıklı olarak uyumsuz olduğu için, çocukların keşfi için çok önemli görünmektedir. Bağlanma sistemi etkinleştirildiğinde (yani, çocuk soğuk, aç, yorgun, hasta, korkuyor vb. olduğunda), keşif sistemi devre dışı bırakılır. Tercih edilen, mevcut ve duyarlı bir bakıcı ile yeterli temas (veya stresli uyarıların kaldırılması) bağlanma sistemini sakinleştirir ve bir kez daha keşif yeniden başlatılabilir.

Güvenli bir üs, çocuğun ihtiyaçlarını karşılayan ve üzgün veya endişeli olduğunda çocuğun güvenli bir sığınak olarak dönebileceği bir veya daha fazla hassas ve duyarlı bağlanma figürü ile bir ilişki yoluyla sağlanır (Bowlby, 1988). Çocuklar bu ilişkinin mevcudiyetine ve güvenilirliğine güven duyduklarında, endişeleri azalır ve bu

nedenle, gerekirse yardım için güvenli üslerine dönebilecekleri konusunda algı oluşturlar (Schofield, Beek, 2014).

2.3.3. Güvenli Üs Modeli

Güvenli üs sağlamlın 5 boyutundan bahsedilmiştir. İlk dört boyut, Bowlby (1969) ve Ainsworth (1971; 1978) tarafından belirlenen ve güvenli bağlanma ile ilişkili olarak bağlanma teorisinden alınmıştır. Modele ek olarak, Schofield ve Beek (2014) bir boyut daha eklenmiştir.



Şekil 4: Güvenli Üs Modeli

Schofield, Gillian, Mary Beek. 2014. **The Secure Base Model: Promoting Attachment And Resilience In Foster Care And Adoption**. London: BAAF.

2.3.3.1. Hazır Bulunuşluluk (Availability)

Bireyin yaşı ilerledikçe, yaşamı geçmiş yaşantılarına paralel olarak devam eder, ancak dışarıda geçirdiği zaman artar ve mekânsal olarak bağlanma figüründen giderek uzaklaşır. Ergenlik döneminde okulda geçirdiği süreç başta olmak üzere sosyal etkileşim ile yeni bağlanma figürleri de aramaya başlaması muhtemeldir. Yetişkin yaşamı boyunca, duyarlı bir bağlanma figürünün ulaşılabilir olması, kişinin kendisini güvende hissetmesinin kaynağı olmaya devam edecektir (Bowlby, 1988).

Bu boyut, bakıcının çocuğun hem birlikte olduklarında hem de ayrı olduklarında ihtiyaçlarını karşılamak için fiziksel ve duygusal olarak güçlü bir his verme becerisine dayanmaktadır. Bakım veren kişi bunu yapabildiğinde çocuk, ihtiyaçlarının sıcak,

tutarlı ve güvenilir bir şekilde karşılanacağına inanmaya başlar, aynı zamanda çocuk gerektiğinde bakım ve korumanın var olduğu bilgisi ile güvende hisseder. Bununla birlikte kaygısı azalır ve dünyayı keşfetme konusunda daha cesaretli olur (Schofield, Beek, 2014). Bu konuda, bebeklikten yetişkinliğe kadar olan yaş gruplarındaki bireyler ile yapılan çalışmalarda; bebekler ile ilgili olarak araştırmacılar, ağlayan bebeklerine hemen şefkat gösteren annelerin bebeklerinin, ağlamasına izin verilen bebeklerden daha kolay sakinleştikleri ve ağlamayı sonlandırdıklarını tespit etmişlerdir. (Ainsworth, Blehar, Waters, Wall, 1978; 1978; Belsky, Rovine, Taylor, 1984; Bowlby, 1988).

Bowlby (1973), bağlanma süreçlerinin kişilik gelişimine, savunma süreçlerine ve psikopatolojiye katkısını hesaba katarak teorisini genişletmiş ve “güvenlik, anksiyete ve sıkıntı” başlıklı ilk bölümde, küçük bir çocuğun bakıcıya ulaşılabilirlik tehdidi algısının endişe, öfke ve üzüntü duygularını nasıl ortaya çıkardığını ortaya koymuştur. “İnsan Korkusuna Etiyolojik Bir Yaklaşım” adlı ikinci bölümde de, mevcut bir bakıcıya ulaşılabilirliğin yetersizliğinin, tehlikeli durumlara karşı korku patolojik duygusunu ve kaygı düzeylerini arttırdığını vurgulamıştır. “Korkuya Duyarlılıkta Bireysel Farklılıklar” başlıklı son bölümde ise, bakıcıların erişilebilirliğine yönelik tehditlerin ne kadar şiddetli ya da uzun süren endişelerin ortaya çıkmasına katkıda bulunabileceğini vurgulamıştır.

Cassidy ve Shaver (2016) genellikle iyileşme sürecini aktive eden bir bakıcının hazır bulunmuşluğu konusundaki aksaklıkların, nispeten daha az etkili semptomların aksine çocuklarda, sürekli korku, öfke veya üzüntü duygularının ve bireyin bakıcılarla duygusal uyum içinde iletişim kurma becerilerinin azalarak savunma mekanizmalarının işlevsiz kalacağını belirtmiştir. Yaygın duyarsız bakım ve güvensiz bağlanma biçimlerinin aksine, bağlanma figürüne ulaşılabilirlikteki bozulmalar, bağlanma sistemine yönelik ciddi tehditler teşkil edeceğini ve psikopatolojinin gelişimi ve sürdürülmesi için önemli bir risk ortaya çıkacağını belirtmiştir.

Çocukların sağlıklı duygusal gelişimi için en iyi ortamın, ihtiyaç duyulduğunda bakım, rahatlık ve korumanın bakıcılardan kolayca elde edilebilir bir ortam olması gerekmektedir. Bu keşif için güvenli bir üs sağlamak ve çocukların kendilerine ve başkalarına güvenmeye başlamalarını sağlar. Güvenli bir üs sağlamak için bakıcılar hem fiziksel hem de duygusal olarak ulaşılabilir olmaları gerekmektedir. Bakıcılar, çocuklar ve ergenler korunmaya ihtiyaç duyduklarında, özerklik kazanmaya

başladıklarında ve keşfetmeye hazır olduklarında derhal yanıt vermelidirler. Bakıcılar çocuğun yetişkinlerden ne beklediğini düşünecek kapasiteye sahip olmalı ve daha sonra çocuğa güvenilir ve güvenilir olduklarını gösterme şekilleri hakkında esnek bir şekilde davranış geliştirmelidir (Schofield, Beek, 2014).

Bağlanma teorisine dayanarak, çocuğun bakım verenle duygusal hazır bulunuşluluk deneyimin kalitesinin, gelişimi etkilediği (Ainsworth ve Diğ. 1978; Bowlby, 1969), annenin duygusal hazır bulunuşluluğunun çocuk gelişimindeki farklı alanlarla ilişkili olduğu gösterilmiştir. Özellikle annenin duygusal ulaşılabilirliği, çocuk bağlanma güvenliği ile ilişkilendirilmiştir (Aviezer ve diğ., 1999; Easterbrooks ve diğ., 2012). Ayrıca, boylamsal çalışmalar yüksek anne-çocuk ulaşılabilirliğinin daha iyi duygular düzenlemesine (Garvin ve diğ., 2012), ilerleyen yaşlarda daha düşük psikopatolojik semptomların ortaya çıkmasına (Easterbrooks ve diğ., 2012, Biringen ve diğ., 2005), daha yüksek sosyal yetkinliğe (Howes, Hong, 2008), dil ve zihin gelişimine (Moreno ve diğ., 2008) katkı sağladığı belirtilmiştir.

2.3.3.2. Duyarlılık (Sensitivity)

Duyarlılık, bakıcının çocuğun kendi ayakları üzerinde durmasını, çocuğun ne düşündüğünü ve hissettiğini anlayabilerek olumlu bir şekilde bunu çocuğa geri yansıtma becerisini ifade eder. Böylece çocuğun kendi fikirlerini ve duygularını, başkalarının düşüncelerini ve duygularını düşünmeyi ve değer vermeyi öğrenmesine ve kendi duygularını yansıtmasına, düzenlemesine ve yönetmesine yardımcı olur. Bu, duyguları yansıtma, yönetme ve düzenleme kapasitesi, çocuğun davranışını yansıtmasına, yönetmesine ve düzenlemesine olanak sağlar (Schofield, Beek, 2014).

Ainsworth ve diğ. (1978), duyarlılığı, bir bakıcının bebeklerin verdikleri ipuçlarını algılayıp doğru bir şekilde yorumlayabilmesi ve daha sonra uygun bir şekilde bebeğin ihtiyaçlarına yanıt verebilmesi olarak tanımlamıştır.

Ainsworth ve diğ. (1971, 1978, 1973), anne bakımının kalitesinin, özellikle de anne duyarlılığının, bebeklerin ileriki yaşlarında anneleri ile oluşturacakları bağlanma güvenliği ile bağlantılı olduğunu gösteren ilk deneysel çalışmayı gerçekleştirmişlerdir. Çocukların ihtiyaçlarına yönelik ebeveyn duyarlılığının, erken çocukluk ve ergenlik boyunca sosyal-duygusal ve bilişsel gelişim için çok önemli olduğu düşünülmektedir (Bernier, Carlson, Whipple, 2010). Ainsworth ve diğ. (1978) Ebeveyn duyarlılığının kavramsallaşmasının bağlamsal ipuçlarını dikkate alarak ve çocuğun ihtiyaçları

doğrultusunda gerçekleştirdiği, iletişimi ve vermiş olduğu sinyalleri dikkate alarak, güvenli bağlanmaya katkı sağlayacağını belirtmişlerdir.

Bowlby (1969) güvenli bir bağlanma ilişkisinin geliştirilmesine katkıda bulunan koşullardan birinin bağlanma figürünün bebeğin gereksinimlerine cevap vermedeki duyarlılığı olacağını ileri sürmüştür. Bebeklerin verdikleri ihtiyaç sinyallerinin, bakım verici ile karşılıklı ilişki kurmada başarılı olduğu zaman, çift arasında aktif ve mutlu bir etkileşimin gerçekleşmesi ve güvenli bir bağlanma ilişkisinin gelişmesinin muhtemel olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, eğer çocuk bir sıkıntı içerisinde ise, bakıcıdan güvence ve rahatlık elde etmek için davranışlar gerçekleştirir. Bebeğin Teması yeniden kurma çabaları başarısız olmuş veya bakım verenin duyarsız bir tepkisi ile karşılaşması durumunda, bakım veren kişiye karşı öfke duygusu ortaya çıkar (Kerns, Brumariu, 2016).

De Wolff ve Van IJzendoorn, (1997) gerçekleştirdikleri meta analiz çalışmasında hem annelerin hem de babaların çocuklarına karşı bebeklik döneminde gösterdikleri duyarlılığın, bebeklerin yaşları büyüdükçe güvenli bağlanmaya olan pozitif etkilerinden bahsetmişlerdir ancak Tarabulsky ve diğ., (2005), ebeveynler tarafından gösterilen duyarlılığın bebeklerin ilerili yaşlarda ebeveynlerine karşı olan güvenli bağlanma ilişkisinde mütevazı bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmadan yola çıkarak Cassidy ve diğ. (2005) anne bebek duyarlılığını arttırabilmek adına, bebeklere güvenli üs sağlamanın ileriki yaşlarda anne çocuk güvenli bağlanmasına daha fazla katkı sağladığını ve duyarlılığın güvenli üs üzerinde olumlu etkilerinden bahsetmişlerdir.

Daha büyük çocuklarda ve yetişkinlerde bağlanma sisteminin aktifliğinin giderek azalması sebebi ile, duygusal olarak uyumlu bir iletişim kurma çalışması bağlanma figürünün duyarlılığının ve uygunluğunun test edicisi olarak değerlendirilir. Duygusal olarak uyumlu etkileşimler, bireyin temas ve rahatlık için güvenli bir üsse ihtiyacı işaret ettiği ve bakıcının bu sinyallere verdiği yanıtı dikkate alarak değerlendirilir. (Ainsworth, 1990). Çocuğa karşı duyarlı olmak, çocuğun zihninde olanlarla ilgilenme ve dünyayı çocuğun bakış açısından görme kapasitesi, çocukların zor duyguları yönetmelerine ve dolayısıyla davranışlarını yönetmelerine yardımcı olmanın anahtarıdır. Bakım verenler çocuğun ne düşündüğünü ve hissettiğini anlamaya ve anlamlandırmaya çalışmalıdır. Bu konuda esnek teoriler oluşturmaları gerekir, böylece duyarlı bir şekilde tepki verebilir ve çocuğun kendini anlamada yardımcı olması için

çeşitli teknikler kullanılabilir. Bakıcılar aynı zamanda çocuğun tüm duyguları deneyimleme ve ifade etmesinde desteklemeli ve ezici olmayacak şekilde onları yönetmesine ve düzenlemesine yardımcı olmalıdır (Schofield, Beek, 2014).

Stams ve diğ. (2002), güvenli bağlanmaya ve duyarlı ebeveyne sahip olan bireylerin, daha yüksek düzeyde sosyal ve bilişsel gelişim gösterdiklerini rapor etmişlerdir. Bunu yanı sıra, anne duyarlılığının çocukların güvenli bağlanma düzeyleri ile doğrudan ilişkili olduğuna dair birçok araştırma mevcuttur (Verhage ve diğ. 2016; Solomon, George, 2008; Stevenson-Hinde, Shouldice, 1995). Posada ve Diğ. (2016) gerçekleştirmiş oldukları çalışmada ise, anne duyarlılığındaki değişimlerin başta güvenli üs olmak üzere çocukların bağlanma sistemleri ile doğrudan etkili olduğunu belirtmişlerdir. Çocuklarda güvenli üssün oluşması adına, bebeklikten ergenliğe kadar olan süreçteki ebeveyn duyarlılığının yapılan çalışmalarda önemi vurgulanmaktadır (McElwain, Booth-LaForce, 2006; Vereijken ve diğ., 1997).

2.3.3.3. Kabul etme (Acceptance)

Kabul, güvenli üssün gerekli bir parçasıdır. Bu boyut bakım verenin, çocuğun güçsüzlüklerinin yanı sıra, onun için koşulsuz olarak kabul edildiğini ve değer verildiğini ifade etme yollarını açıklar. Kabul, çocuk için benlik saygısının temelini oluşturarak çocuğun kendisini daha iyi hissetmesine yardımcı olur. Bireyin kendisini sevgiye, yardıma ve desteğe layık görmenin yanı sıra başarısızlıklar ve sıkıntılarla başa çıkabilmek adına bireyin içsel çalışma modeli ile psikolojik sağlamlığına da olumlu katkılar sağlayacaktır. (Schofield, Beek, 2014).

Ebeveyn kabul ve reddinin olası sonuçlarını tahmin etmeye çalışan ve bu kuramsal çerçeveyi gözlenebilir ve sınanabilir verilerle destekleyen kuramlardan ebeveyn kabul-ret kuramında; “ebeveynliğin sıcaklık boyutu” olarak adlandırılan bir boyut tanımlanmıştır. Anababa-çocuk etkileşiminin ve ebeveyn - çocuk arasındaki duygusal bağın niteliğine önem veren bu görüşe göre ebeveynlerin çocuğa ilişkin duygularını nasıl ifade ettiği üzerine odaklanılmıştır (Rohner, 1986). Çocuğun ebeveynleri tarafından kabul ya da reddedilmesi çocuğun kişilik gelişimini etkileyen önemli faktörlerden biri olarak görülmüştür. Kurama göre çocuk ebeveynleri tarafından reddedildiğinde çocukta, bağımlılık duygusal duyarsızlık, düşmanlık, saldırganlık, olumsuz öz-saygı ve duygusal tutarsızlık gibi çeşitli kişilik örüntüleri oluşurken, çocuk ebeveynleri tarafından kabul edildiğinde çocukta olumlu özgüven, sıcakkanlılık,

dışadönüklük gibi olumlu kişilik örüntüleri oluşmaktadır (Rohner, Khaleque, Cournoyer 2005)

Hem ebeveyn kabul ve reddetme teorisi hem de bağlanma teorisine göre, ebeveynlerin sevgiyle ilgili stilleri, çocuğun duygusal ihtiyaçları çerçevesinde bakıcılarından ve çevrelerinden ne kadar hassas ve güvenilir bir şekilde bakım bekleyebilecekleri konusunda zihinsel temsillerinin gelişimini etkiler. (Ainsworth, 1989; Bowlby, 1969; Rohner, Khaleque, Cournoyer, 2005). Sonuç olarak, her iki teori de bu temsillerin diğer yakın ilişkilere genelleme ihtimalinin olduğunu ve bu durumun, çocuğun yaşamındaki yakın ilişkilerini değerlendirdikleri ve davranışlarını etkilediği tahmin edilir. Parke, Cassidy, Burks, Carson ve Boyum'un (1992) bağlanma teorisinde belirttiği gibi, bireylerin ailelerinde geliştirilen çalışma modelleri çoğu zamanla akran ortamlarına da dahil olarak yeni sosyal bağlamlarda da yeni davranış şemaları olarak hareket eder.

Benlik saygısını yeniden kazanması veya geliştirmesi için çocukların, kendi güçlü yanları ve zorlukları nedeniyle ve farklılıklarından veya kişiliklerinden bağımsız olarak, kendilerini oldukları gibi kabul edebilecek bakıcılara ihtiyaçları vardır. Bu kabul seviyesi, bakım verenlerin çocuklarının yeteneklerini ve ilgi alanlarını tespit etmelerini ve desteklemelerini ayrıca çocuğun potansiyelini gerçekleştirmesine ve kendisi hakkında iyi hissetmesine yardımcı olacaktır. Bakım verenler bu şekilde çocukların özgüvenlerini inşa edecekse, önce kendilerini kabul edebilmeleri, kendileriyle rahat hissetmeleri ve bu kendini kabul etme modelini çocuğa geri yansıtmaları gerekir (Schofield, Beek, 2014).

Psouni ve Apetroai (2014) gerçekleştirmiş oldukları çalışmada, bireylerin çocukluk döneminde hissettikleri kabul davranışının ve duygusunun, güvenli üs senaryosu ile düşük düzeyde anlamlı olduğunu bunun yanı sıra ergenlik dönemi ile birlikte akranlar ile oluşan bağlanma ve kabul edilme yaşantılarının güvenli üssü bu dönemde daha yüksek düzeyde yordadığını belirtmişlerdir. Aynı zamanda Rohner ve Melendez (2008) gerçekleştirmiş oldukları araştırmada, çocukluk çağıında hem anne hem de baba tarafından kabul edilmenin hatırlanması ilerleyen yaşlarda bireylerin psikolojik uyumlarına katkı sağladığını belirtmişlerdir.

2.3.3.4. İş birliği (Co-operation)

İş birliği, başarılı bir bakım ilişkisinin temel hedefidir. Bu boyutta bakıcı, çocuğun kendini etkili hissetmesi adına, çocuğun özerk bir birey olarak kendi dileklerini, duygularını ve hedeflerini değerli olarak düşünür. Bakıcı bu nedenle özerkliği teşvik etmenin yollarını arar ve aynı zamanda birlikte çalışarak mümkün olan her çocuğun daha etkili ve yetkin hissetmesine destek olacak şekilde çocukla iş birliği yapar. Bu, gerektiğinde başkalarına yardım etmekte kendinden emin hissetmesine, uzlaşmaya ve iş birliğine girmesine yardımcı olur (Schofield, Beek, 2014).

Ainsworth ve diğ. (1971) anne çocuk etkileşimindeki iş birliği boyutunda, çocukların ebeveynlerini ve başkalarını etkilemek ve kontrol etmek isterler. Çocuklarının özerkliklerini tanıyan, destekleyen ve saygı duyan ebeveynler, çocukların ihtiyaçları karşılamak adına çocukları ile iş birliği içerisinde hareket etmelidirler. Zorlukları çözmek için ortak oluşturulan bir pazarlık stratejisi geliştirilmesi gerekir. Buna karşılık, iş birliğine direnen ebeveynler, çocuklarının bağımsızlığını tanımaz veya saygı duymazlar ve çocukların yaşamsal deneyimlerine ani, sabırsız ve saldırgan bir şekilde cevap verirler.

Ebeveyn ve çocuk arasında oluşturulabilecek alternatif iş birliği deneyimleri çocuk için yeni fırsatlar oluşması açısından önemlidir. Bununla birlikte, iş birliği, ebeveyn ile terapötik ilişkinin sürekliliğine dayanır. Kabul edilen davranışların yerine getirilmediğini ya da ortaklar arasındaki iş birliğinin çelişkili olması durumunda, güvenli üs algısının bundan olumsuz etkilenebileceği ve çocuklarda güvenli üsse karşı öfke ve hayal kırıklığı duygularını ortaya çıkartabilir (Howe ve diğ., 1999).

Çocukların kendilerini etkili ve yetkin hissetmelerine yardımcı olmak için, bakım veren kişiler çocuklarla birlikte çalışarak işbirlikçi bir ittifak oluşturmak konusunda çabalamak zorundadır. Çocuklar ve gençler, güçlü-savunucu veya güçsüz-kendilerini savunamayan davranışlar sergileyebilirler. Her durumda bakım veren kişi, çocuğa kesin sınırlar koymayı, ancak kendi içinde müzakere etmeye hazırlıklı olmayı ve aktif olarak çocukların ve gençlerin olumlu seçimler ve kararlar verebilecekleri ve uygun ortam yaratmakla mükelleftir. Bu nedenle bakım verenler iş birliğinden faydalanabilmeli ve uzlaşmaya ulaşmak için çeşitli yaklaşımlara sahip olmalıdır. Bu, çocuğu çevresini yapılandırmaya yönlendirecek ve böylece seçim ve özerklik için birçok güvenli fırsat sağlanacaktır (Schofield, Beek, 2014).

2.3.3.5. Aile Üyeliği (Family Membership)

Aile üyeliği, sağlıklı duygusal ve psikososyal gelişim için hayati bir öneme sahiptir. Yakın aile ilişkileri olmayan bir çocuk, psikolojik ve sosyal yönden olumsuz duygular taşır. Buna karşılık, koşulsuz aile üyeliğinin kesinliği, keşif, kimlik ve kişisel gelişim için güvenli bir üs olarak hareket ederek demir atma ve yaşam boyunca pratik ve duygusal desteğin güvence altına alınmasını sağlayabilir. Aile üyeliği boyutu, bakıcı yanında büyüyen, evlat edinilen veya ebeveynleri haricinde büyütülmek zorunda kalınan çocukları kapsar ve çocuğun uzun vadeli yaşamsal planına uygun şekillerde tam bir aile üyesi olarak, sosyal ve kişisel kabulü içerir. Aynı zamanda, bakıcı çocuğun doğum ailesine uygun bir bağlanma duygusu oluşturmaya yardımcı olmalıdır. Eve dönme planı olan kısa süreli bakımdaki çocuklar için, doğum ailesine bağlanma duygusu, aileye üye olma ve aidiyet hissinin baskın kaynağı olabilir. Kalıcı yerleştirmelerde, uzun süreli bakıcı veya evlat edinen aile, çocuğun doğum aile üyeleriyle ilişkilerinin kalitesine ve herhangi bir temasın kalitesine bağlı olarak, doğum aile rolü ile birincil üyeliğe aidiyetin kaynağı olacaktır (Schofield, Beek, 2014).

Erken yaşlarda evlat edinilen veya başka bir bakıcı tarafından büyütülen çocukların daha geç yaşta kalere göre daha az davranış bağlanma sorunu yaşadıklarını gösteren çalışmalar mevcuttur (Juffer ve diğ. 2005, Stams ve diğ. 2002, Stovall, Dozier 2000, Van den Dries ve diğ. 2009). Verrissimo ve Salvaterra (2006), ailelerle geçirilen sürenin olumlu bağlanma ile yakından ilişkili olduğunu belirtmektedirler. Çocuklar güvensiz bağlanma geliştirmiş bile olsalar, uygun bakım ve yaklaşımla güvenli bir bağlanma ilişkisi kurabilmektedirler (Stams ve diğ. 2002, Van den Dries ve diğ. 2009).

2.3.4. Güvenli Üs Senaryoları

Bağlanma teorisine göre, güvenli bir üsse erişim kritiktir, çünkü bireylerin dünyayı keşfetmelerini ve tehditle karşı karşıya kaldıklarında yardım veya rahatlık aramalarını sağlayan bir güvenlik duygusu sağlar (Bowlby, 1973). Başka bir deyişle, güvenli bir üsse sahip bireyler, zorluklarla karşılaştıklarında, birinin yardımına geleceği güvencesi ile hareket ettiklerinde içerisinde buldukları stresörlerle daha kolay yüzleşebilmektedirler. Dahası, yakın ilişkiler içinde, güvenli bir üsse sahip bireyler duygularını daha açık ve esnek şekilde ifade edebilir, böylece olumsuz duyguları ile daha rahat baş edebilirler. Buna karşılık, güvenli bir üsse sahip olmayan bireyler

duygusal ihtiyaçlarını karşılamak için tutarlı bir bakıcıya güvenme deneyimine sahip olmamıştır ve sonuç olarak olumsuz duygularını yönetmek için gerekli desteğe ve baş etme becerisine sahip olmayacaklardır. Güvensiz bağlanma sınıflandırmasında yer alan bireyler, bağlanma şekillerini güvenli bir s ve güvenli bir sığınak olarak etkin bir şekilde kullanamamaktadır ve bu bireyler olumsuz duyguları ile bastırarak veya reddederek baş etmeye çalışmaktadırlar (Ainsworth ve diğ., 1978).

Bebeklerin güvenli s kullanımı ve ebeveynlerin güvenli s desteği, bebek veya kk çocuğun gözetim, korunma ve destek ihtiyaının mevcut olduğu durumlarında kolayca gözlenebilir (Ainsworth ve ark, 1978; Pederson, Moran, 1995). Çocukluk ağında bağlanmaya yönelik geleneksel yaklaşımlar, büyük ölçüde çocukların bağlanma ile ilgili beklenti ve inançlarını anlamak için güvenli s gözlemlerine bağlıdır. Temsilci düşüncenin başlamasıyla birlikte, güvenli s ilişkilerinin merkezi olması çoğu zaman bilişsel olarak zaman ve mekânın genişlemesiyle gelişir ve bu nedenle, güvenli s deneyiminin zihinsel olgusu önemli bir değerlendirme hedefleri haline gelmiştir (Ainsworth ve diğ.,1978).

Ainsworth ve diğ. (1978), doğal ev ortamında ocuk-anne etkileşimlerinin gözlemlerine dayanarak” yabancı oda deneyinde ‘de” görülen güvenli s davranışının, yaşamın ilk yılında anne-bebek etkileşiminin nitelikleri gözlemlenerek gelecekte oluşabilecek anne-ocuk bağlanma sisteminin tahmin edilebilir olduğunu savunmuşlardır. Genelde, çocuklarının iletişim sinyallerine duyarlı bir şekilde yanıt veren bakıcılar çocukları ile güvenli bağlanma sistemine sahiptirler. Dolayısıyla, bağlanma davranışı sistemindeki bireysel farklılıklar, çocuğun bağlanma davranış sisteminin geçmiş yaşantısı ile etkileşimini yansıtır. (De Wolff, Van IJzendoorn, 1997).

Bağlanma araştırmacıları ergenlerde güvenli s oluşturma kapasitelerinin kendi iç bağlanma modelleriyle ilişkili olup olmadığını incelemeye başlamışlardır. Bağlanma teorisine göre, güvenli bir s senaryosu, bağlanma ile ilgili olayların ortaya çıkma olasılığının zihinsel bir prototipidir (rneğin, “Yaralanınca anneme ve anneme giderim. Beni rahatlatıyor”) (Waters, Rodrigues, Ridgeway, 1998). Güvenli s senaryosunu sağlıklı bir şekilde oluşturabilen ergenler, bağlanma figürlerini temel olarak yakın çevresini ya da başkalarını bir güvenli s olarak ifade edebilir (Waters, Rodrigues, Ridgeway, 1998).

Bowlby (1988) ve Ainsworth ve diğ. (1978), etkili ebeveynliğin, çocuklara içinde buldukları çevreyi ve dünyayı keşfetmek için güvenli bir üsten geçtiğini belirtmiştir. Ebeveynlerin güvenli üs becerileri, özellikle bağlanma ve keşif sistemleri karşılıklı olarak uyumsuz olduğu için, çocukların keşfi için çok önemli görünmektedir. Bağlanma sistemi etkinleştirildiğinde (yani, çocuk soğuk, aç, yorgun, hasta, korkuyor vb. olduğunda), keşif sistemi devre dışı bırakılır. Tercih edilen, mevcut ve duyarlı bir bakıcı ile yeterli temas (veya stresli uyanların kaldırılması) bağlanma sistemini sakinleştirir ve bir kez daha keşif yeniden başlatılabilir.

Hem anneler hem de babalar bağlanma figürleri olarak hizmet edebilir (Bretherton, 2010), Bağlanma araştırmalarından ortaya çıkan bulgular ışığında, bebeğin babasıyla (ya da diğer büyük bakıcılarla) olan ilişkisi, annesiyle olan ilişkiden bağımsızdır, tahmin edilemezdir ve baba ile çocuk arasındaki ilişkinin niteliğini yansıtmaktadır. Bu, ayrıca bebeğin güvenliğinin doğasının ve genel mizacının bir fonksiyonu olmadığını ancak her bakıcıyla olan etkileşimin geçmişine bağlı olduğu anlamına gelir (Hopkins, 1999). Babalar genellikle orta çocuklukta yan figürler olarak görülmelerine rağmen, daha az sıklıkla güvenli üs durumlarında çocuklar tarafından ihtiyaç duyulurlar (Seibert, Kerns, 2009). Bununla birlikte, babaların, güvenli üs yerine güvenli cennet olarak rol almasında bağlanma figürünün baba ile olan etkileşimi olabilmektedir. Babalar, çocuklarının çevrelerini güvenli bir şekilde araştırılmaları konusunda destekleme gibi önemli bir role sahiptirler (Bretherton, 2010).

Main ve diğ. (1986), ebeveynlerin kendi çocukluk bağlanmaları ile çocuklarının kendilerine bağlanma arasında yüksek korelasyona sahip anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Çocukluk deneyimleri hakkında görüşme yapılan ebeveynler içerisinde hem kaygılı hem de kaçınan bağlanma gösteren bebeklerin ebeveynleri, tipik olarak tutarsız ve çelişkilerle içeren çocukluk yaşantılarından bahsetmişlerdir (Main ve diğ. 1986). Kaygılı bebeklerin ebeveynleri genellikle kendi ebeveynleriyle veya onların olumsuz anılarıyla yaşamlarını sürdüren ve mutsuz ilişkiler yaşamaktadır. Kaçınan bağlanma stiline sahip bebeklerin ebeveynleri ise kısmen sosyal ilişkilerini asgari düzeye indirgedikleri ve kısmen de çocukluk yaşantılarını unutmış olma eğiliminde oldukları anlaşılmıştır. Bu ebeveynlerin mutlu çocukluk geçirdiğine dair açıklamalar yapmalarına rağmen, eksik ve çelişkili ifadeler bunu kanıtlar boyuta yer almamaktadır. Hopkins, (1999) Bu araştırmanın sonucu olarak, yetişkinlerin mutsuz geçmişleriyle başa çıktıklarında ters çocukluk ilişkilerinin tekrarlanmasının

önlenebileceği desteklemektedir. Bunun oluşması için, kendilerine ne olduğunu görmeleri ne hissettiklerini kabul etmeleri ve ebeveynlerinin yaptıkları hataların kendi mutsuzluklarına önemli ölçüde katkıda bulunduğunu fark etmeleri gerekmektedir. Bu durum bireylerin ebeveyn oldukları zaman, daha güvenli ve güven verici ilişkiler kurmalarını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda, nesiller arası güvensizlik döngüsünü kırılmasına da yardımcı olabilir.

Kötü niyetli veya ihmalkâr olan bir ebeveyn, bir çocuk için güvenli bir tabanın antitezidir. Dışlanmış çocukların tehdit zamanlarında bağlanma figürlerine dönmesi muhtemel olsa da kötü muamele gören çocuklar, bağlanma şekillerinin hem tehdidin kaynağı hem de koruma kaynağı olduğu zor bir paradoksla karşı karşıyadır (Main, Hesse, 1990). Bu paradoks, tehditler veya stresörlerle başa çıkmak için organize bir stratejinin olmamasına neden olabilir ve bu da bağlanmanın işleyişi için olumsuz sonuçlar doğurabilir. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, kötü muamele gören ebeveynlerin çocuklarının da düşük oranda güvenli bağlanma ve yüksek oranda düzensiz bağlanma gözlenmiştir (Cicchetti, Rogosch, Toth, 2006). Buna ek olarak, gerçekleştirilen meta-analiz çalışmasında, kötü muamelenin güvenli bağlanma üzerindeki etkisinin büyük olduğunu göstermektedir (Cyr, Euser, Bakermans-Kranenburg, Van IJzendoorn, 2010). Bu nedenle, kötü muamele bir bağlanma ölçüsü olmasa da çocukların güvenli üs senaryoları için önemli etkileri vardır.

Bowlby (1988), İyi ebeveynliğin temel özelliği, her iki ebeveynin de sağladığı, bir çocuğun veya bir ergenin dış dünyaya açıldığında gerçekleştirebileceği başarılarla destek olarak, geri dönebileceği güvenli bir üssün şart olduğuna inanıyordu. Çocuk güvenli üssüne geri döndüğünde memnuniyetle karşılanacağından, fiziksel ve duygusal olarak ihtiyaçlarının karşılanacağından, sıkıldıysa rahatlayacağından, korktuysa güven içinde bir ortamda bulunduğundan emin olmalıdır. Bu bakımı sağlamak için ebeveynler, çocuğun bağlanma davranışına sezgisel şekilde cevap vermeli ve saygı ile davranmalıdırlar ve bu durumu insan doğasının özünde var olan bireyin değerli bir parçası olarak değerlendirmelidir. Çocuklar ve ergenler yaşlandıkça güvenli üslerinden daha da uzaklaşır ve geri dönme sürelerini uzatırlar. Güvenli bir üsleri olduğundan ne kadar emin olursa, o kadar kolay geri dönmeye karar verirler.

2.3.5. Ergenlerde Güvenli Üssün Gelişimi

Ergenlik döneminin karşılaşılan zorluklarından başında, duygusal öz yeterlilik sağlama arayışı içinde iken, bağlanma ihtiyaçlarını karşılamak için birincil bakıcılarına yönelmemeleri yönünde ekstra çaba sarf etmeleri gelmektedir. Ergenlik döneminde, hızla gelişen sosyal ve duygusal beceriler ebeveyn bağımlılık ihtiyacını azaltır ve yeni ortamları keşfetmeye ve ustalaşmaya duyulan güçlü ihtiyaç, keşif sisteminde sağlıklı büyüme teşvik eder. Bu değişiklikler bağlanma davranışları ve keşif ihtiyaçları arasında yeni bir denge gerektirir (Allen, Tan, 2016). Prensipte olarak, bu süreç bebeklik dönemindeki keşif ve bağlanma sistemlerinin etkilerine benzerlik gösterse de ergenlik dönemindeki özerklik baskısı, bağlanma sisteminin daha rekabetçi ve daha doğrudan işlemesine sebep olur (Allen, Moore, Kuperminc, 1997).

Dolayısıyla bir ergen için güvenli bir üssün oluşması adına ebeveynlerin, ergenlerin bilişsel ve duygusal özerklik için çaba göstermelerine izin verecek ve teşvik edecek şekilde güçlü bir ilişki içerisinde olmalıdır (Allen, Land, 1999).

Bağlanma kapsamında en önem arz eden fonksiyon güvenliğin düzenlenmesidir. Genel olarak çocuklar kendilerini sıkıntı içerisinde hissettiğinde özerklik becerisine sahip olmadığından dolayı ona destek olacak bir bireyden duygusal destek aramaktadır. Bağlanma teorisi açısından çocuklar bakım veren bireylerden sağlanan etkin ve etkisiz hissi tecrübeler ve düzenlemelere bağlı olarak, bakım veren bireye ve kendilerine yönelik içsel çalışma modelleri ortaya çıkarmaktadırlar (Kaplan, Aksel 2013).

Son çocukluk ve erken ergenlik döneminde (10-14 yaş), çocuklar bağlanma figürlerine ihtiyaç duymaya devam eder (Allen, 2008). Bağlanma sisteminin belirlediği hedef, orta çocukluğa geçildikten sonra yakınlık durumuna bağlı olarak değişmektedir (Ainsworth, 1989). Bağlanma karşılıklı bir boyut kazanarak, ebeveyn ve çocuk tarafından çocuğun bağlanma figürüne erişime ilişkin iletişim kurma, koordine etme ve temas kurma sorumluluğunu üstlendiği ortak bir ortaklık kurar. (Kerns, Brumariu, Seibert, 2011; Waters, Kondo-Ikemura, Posada, Richters, 1991).

Anne duyarlılığı bebeklik döneminde güvenli bağlanmanın muhtemel bir korelasyonu olarak en fazla dikkat çeken yapı olmuştur ve ergenlikte de güvenli temel olgusunun ayrılmaz bir parçası gibi görünmektedir (De Wolff, Van Ijzendoorn, 1997). Ergenlik çağının başında, ebeveynlerin bağlanma bağlarının açık belirtileri azalır ve

bağlanmanın üç işlevi- yakınlık bakımı, güvenli sığınak ve güvenli üs ergenler yetişkinliğe girerken yavaş yavaş ebeveynlerden akranlara ve romantik ortaklara aktarılır (Furman, Simon, 1999). Her ne kadar güvenli üs üzerine yapılan araştırmanın asıl odak noktası küçük çocuklar olsa da ergenlerin ve genç yetişkinlerin ihtiyaç duydukları zaman ailelerine güvenmeye devam ettiği ve ebeveynlerinin güvenli bir üssüne sahip olmalarının, daha sonra uyum sağlamada önemli katkıları olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir (Allen, Tan, 2016; Rosenthal, Kobak, 2010). Ancak, daha önemlisi, ergenlikte, yardım veya desteğe ihtiyaç duyulduğu bir durumun ortaya çıkması sonucunda, güvenli üssün fiziksel varlığı, güvenli üssünün kullanılabilirliğine olan inancından daha az önemli hale gelir. Özellikle tehdit veya stres koşulları altında güvenli bir üsse erişimi olan ergenlerin, ebeveynlerinin zihinsel temsilleri veya ebeveyn algılarını daha duyarlı olarak algıladıkları düşünülmektedir. Tehdit veya stres yaşantılarında güvenli bir üssün mevcudiyeti, bireylerin zor durumlarında yardım aramalarına olanak veren bir yeterlilik duygusu uyandırır (Bowlby, 1973). Buna bağlı olarak, tutarlı bir güvenli üssü olan bireyler stresörler ile daha iyi başa çıkabilmekte ve tutarlı bir güvenli üssü olmayan bireylere göre duygularını daha iyi düzenleyebilmektedir (Cassidy, Berlin, 1994; Mikulincer, Shaver, 2016).

Ergenliğin sonlarına doğru bazı dostluklar veya romantik ilişkiler daha kalıcı bağlanma figürleri haline gelmiştir (Connolly ve diğ., 2000). Ergenlik döneminde bağlanma sisteminin aktivasyonunun artmasına katkıda bulunabilecek birçok faktör vardır. Birincisi, gençler ebeveynlerden uzaklaştıkça ve bağımsız yaşama umutlarıyla karşı karşıya kaldıkça aynı yaşta bir akranla ortaklık arayışına odaklanır. İkincisi, son ergenler ve genç yetişkinler, bir kimlik oluşturma ve güvenli bir üs için ihtiyaçlarını daha akut hale getirebilecek yetişkin rollerine girme zorluklarıyla karşı karşıyadır. Ergenliğin son dönemlerinde, ebeveynlerle düzenli temastan yoksun kalma veya akranlarla yakın ilişkilere sahip olma eğilimi ergenlerde yalnızlık yaşantısını arttığına dair bazı kanıtlar vardır (Russell, Cutrona, Rose, Yurko, 1984). Bu faktörlerin, gençleri yakın bir arkadaş veya romantik bir ilişki tarafından sağlanan potansiyel bir güvenli üsse yönlendirmesi muhtemeldir. (Kobak ve diğ., 2007)

Bağlanma araştırmacıları ergenlerde güvenli üs oluşturma kapasitelerinin kendi iç bağlanma modelleriyle ilişkili olup olmadığını incelemişlerdi. Bağlanma teorisine göre, güvenli bir üs senaryosu, bağlanma ile ilgili olayların ortaya çıkma olasılığının zihinsel bir prototipidir (örneğin, “Yaralanınca anneme ve babama giderim. Beni

rahatlatıyor”) (Waters, Rodrigues, Ridgeway, 1998). Güvenli üs senaryosunu sağlıklı bir şekilde oluşturabilen ergenler, bağlanma figürlerini temel alarak, yakın çevresini ya da başkalarını bir güvenli üs olarak ifade edebilir. (Waters ve diğ., 1998). Güvenli üs, ergenlerin ihtiyaç veya sıkıntılı anında ebeveynlerine ne kadar güvenebileceklerini yansıtır. Ebeveynlerin güvenli bir üs olarak algılanması, kendi başına bir bağlılık ölçüsü olmasa da güvenli bir üs yapısı, ergenler için bağlanma teorisinin merkezinde yer alır ve ergen bir bireyin ebeveynlerine güvenli bir üs olarak güvenbilme yeteneği, bağlanma güvenliğinin en temel özelliğidir (Ainsworth ve diğ., 1978; Bowlby, 1988).

Değişen ebeveyn ilişkilerinin ve artan bilişsel ve duygusal kapasitelerin tam ortasında, ergenler içi yaşam boyu devam edecek “destekleyici akran bağları kurma” görevi başlar. Akranlarla etkileşimler yaşamın geri kalanında görev yapacak pek çok işlevi de beraberinde getirecektir (dostluk ilişkileri; sosyal benlik, sosyal etki, vb.). Bu gelişmeler, ergenlik döneminde bağlanma sisteminin işleyişini anlama çabalarımız için önemli zorluklar yaratmaktadır (Allen, Tan, 2016).

2.3.6. Güvenli Üs ile İlgili Gerçekleştirilen Çalışmalar

Allen ve diğ. (2003) gerçekleştirilen çalışmada ergenlerin güvenli üs algısında, anne-ergen ilişkisinde güvenli bağlanmanın işaretleri konulu çalışmalarında, anne-ergen ilişkisinin sağladığı güvenli üsün niteliklerinin tezahür etmesinin yollarını belirlemeye çalışmışlardır. Çalışmanın bulguları, güvenli üsün ana-ergen ilişkisinin işleyişiyle yakından ilişkili olduğunu, gençlerin düşünce ve konuşmadaki bağımsızlığı, ergenle annenin uyumla karakterize edilen bir anne-ergen ilişkinin güvenli üs temel alınarak araştırabildiğini göstermektedir.

Schoenmaker ve diğ. (2015) Yetişkin bağlanma stillerindeki farklılıkların erken çocukluk yaşantıları ile tahmin edilip edilemeyeceği yönündeki çalışmalarında bebeklik döneminde daha yüksek anne duyarlılığı bebeklik döneminde daha güvenli bağlanma ve genç erişkinlikte daha güvenli bağlanma temsilleri ortaya çıkardığı görülmüştür. Orta çocukluk döneminde daha yüksek anne duyarlılığı, genç erişkinlikte daha güvenli bağlanma gösterimlerini de öngörmüştür. Gerçekleştirilen çalışmada bebeklikteki bağlanma stili ile yetişkinlikteki bağlanma stili arasında bir ilişkiye rastlanmamış, fakat ergenlik ve genç erişkinlikteki bağlanma arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır. İlgisiz ailelerde bile, erken ve orta çocuklukta anne duyarlılığı, genç

erişkinlerde ki bağlanma temsillerini öngörerek, insan gelişimi için hassas ebeveynliğin önemini doğrulamıştır.

Woodhouse ve diğ. (2009) aile içi güvenli üs sağlamayı 3 boyutta inceledikleri çalışmada güvenli üs sağlamanın yetişkin romantik bağlanması ve evlilik doyumu ile ilişkisi, aile bireyleri arasındaki güvenli üs sağlanma algıları ve ergen ve aile arasında ki güvenli üs algısı incelenmiştir. Araştırmanın birinci basamağında Güvenli üs hizmeti sağlama ve romantik bağlanma algıları arasındaki kısmi bir ilişki mevcutken ve güvenli üs sağlama ile evlilik doyumu arasında yüksek bir ilişki ortaya çıkmıştır. Aile üyelerinin güvenli üs sağlama konusundaki algılarında ise annelerin eşini güvenli bir üs olarak algılamaları ile ergenlerin anneleri ve babalarını güvenli bir ü olarak algılamaları ile pozitif yönde ilişki tespit ortaya koymuşlardır. Son olarak, ergenlerin ebeveynlerini güvenli bir üs olarak algılamaları, ergenlerin aileye yönelik duygularında dışa vurumcu ve benimseyici belirtilerle ilişkilendirilmiştir.

Jonesa ve Cassidy (2014) ebeveyn bağlanma stili: Ebeveynin güvenli üs sağlması ve ergenlerin güvenli üssü kullanması ile ilgili bağlantıların incelenmesi başlıklı çalışmalarında, ebeveynlerin kendilerinin bildirdiği bağlanma stillerinin, ebeveynlerin güvenli bir üs sağlama ve ergenin gözlenen bir ebeveyn-ergen etkileşimi sırasında güvenli üs kullanımı ile ilgili olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, bu çalışma, babaların ve annelerin bağlanma stillerinin ebeveyn-çocuk etkileşiminde gözlenen davranışlarla nasıl ilişkili olduğunu ve annenin kaçınan, ancak kaygı olmayan bağlanma stiline, ergenlerde güvenli üs kullanımı ile negatif ilişkisi bulunmuştur. Ek olarak, gerçekleştirilen yol analizi sonucunda, anneden kaçınma durumunun dolaylı olarak annelerin ergenlere yönelik düşmanca davranışları ve ergenlerin annelerine ilişkin daha az olumlu algılarıyla daha az ergen güvenli üs kullanımıyla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, kaçınan olmayan bağlanma stili ile babalık kaygısı, ergenlerde daha düşük bir güvenli üs kullanımıyla ilişkili bulunmuştur.

Crowell ve diğ. (2002) yetişkinlerdeki güvenli üs davranışını değerlendirdikleri çalışmada bebek anne ilişkisinden kaynaklanan güvenli üs modelinin sağlıklı şekilde oluşmasının, yakın ilişkilerde kalıcı bir rehber olarak hizmet edebileceğini ve nişanlılık ve evlilikte sağlıklı güvenli modele sahip bireylerin zamanla birbirlerine karşı daha fazla iç görüye sahip olabilecekleri sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca güvenli üs modelinin yetişkinler üzerinde tutarlı bir bakış açısı geliştirmelerine yardımcı olacağını belirtmektedirler.

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu kısmında araştırmanın modeli, katılımcıları, ölçme araçları ile veri toplama sürecine yer verilmiştir. Bununla birlikte verilerin analizi de bu kısımda aktarılmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Ergenlerin kişilerarası problem çözme ve ergen boyun eğcilikleri arasındaki bağlantıda baba güvenli üs ile anne güvenli üssün aracılık rolü sergileyip sergilemeyeceğini inceleyen bu araştırma betimsel modellerden nedensel-karşılaştırmalı araştırma türüne göre dizayn edilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın katılımcılarını Konya ilinde yer alan 10 farklı lisede öğrenim gören 536'si kız (%55,9) ve 422'si erkek (%44,1) olmak üzere toplam 958 ergen oluşturmaktadır. Yaşları 14 ile 18 arasında değişmekte olan katılımcıların yaşlarının ortalaması 15.87 ve standart sapması 1.26'dır. Katılımcıların 248'i (%26) dokuzuncu sınıfta, 242'si (%25) onuncu sınıfta, 256'sı (%27) on birinci sınıfta ve 212'si (%22) on ikinci sınıfta öğrenim görmektedir. Tek kardeş ile sekiz kardeş arasında değişen kardeş sayısına sahip katılımcıların ortalama kardeş sayıları ise 2.84'tür (ss = 1.09). Katılımcıların neredeyse tamamının anne (%99,4) ve babalarının (%98,9) hayatta oldukları anlaşılmaktadır. Ebeveyn ilişkisi bağlamında katılımcıların 883'ünün (%92) ebeveynleri birlikte ve 75'inin (%8) ebeveynleri boşanmıştır. Katılımcılara ait detaylı bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1: Örneklem Grubunun Demografik Özellikleri

Cinsiyet	N	%	Yaş	N	%	Okul Türü	N	%
Kız	536	55,9	14	170	17.7	Anadolu Lisesi	236	24.6
Erkek	422	44,1	15	220	23.0	Anadolu İmam Hatip L.	223	23.3
Sınıf	N	%	16	253	26.3	Mesleki Teknik Lise	199	20.8
9	248	26	17	216	22.7	Güzel Sanatlar Lisesi	98	10.1
10	242	25	18	99	10.3	Sosyal Bilimler Lisesi	100	10.5
11	256	27				Fen Lisesi	102	10.7
12	212	22						
Kardeş Sayısı	N	%	Sıra	N	%	Anne Baba Birlikteliği	N	%
Tek çocuk	42	4.4	Tek çocuk	42	4.4	Anne baba ayrı	75	8
İki kardeş	295	30.8	En Büyük	361	37.6	Anne baba birlikte	883	92
Üç kardeş	423	44.2	En Küçük	313	32.7			
Dört Kardeş	144	15.0	4-Ortanca Çocuk	242	25.3			
5 ve daha fazla	54	5.6						

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada katılımcıların kişiler arası problem çözme becerilerini belirlemek amacıyla “Kişiler arası Problem Çözme Envanteri (KPÇE)” ergenlerde boyun eğicilik davranışını ölçmek amacı ile “Ergen Boyun Eğiciliği ölçeği” ve anne-babalarına karşı

duyulan güvenli üs algılarını ölçmek için ise “Güvenli Üs Olarak Aile Ölçeği (Anne-Baba Formu)” kullanılmıştır.

Ölçeklerin araştırmada kullanılmasına yönelik olarak gerekli ölçek kullanım izinleri, ilgili araştırmacılardan alınmış ve bahsi geçen ölçeklerin araştırmada kullanımı onaylanmıştır. Araştırmada kullanılan ölçme araçları ile ilgili kapsamlı bilgiler aşağıda sunulmuştur.

3.3.1. Kişiler arası Problem Çözme Envanteri (KPÇE)

Envanter 18-30 yaşları arasındaki üniversite öğrencilerinde problem çözme yaklaşım ve becerilerini ölçmek için Çam ve Tümkaya (2007) tarafından geliştirilen bir araçtır. Lise öğrencileri için geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır (Çam ve Tümkaya, 2008). Envanter beş alt ölçekten ve toplam 50 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin maddeleri 1 ile 5 arasında olmak üzere beşli değerlendirme seçenekleri vardır. Her bir alt ölçek için elde edilen yüksek puan kişiler arası problem çözmeyle ilgili özelliğin yüksek olduğunu göstermektedir (Çam ve Tümkaya, 2006). Alt ölçekler Probleme Olumsuz Yaklaşma (POY), Yapıcı Problem Çözme (YPC), Kendine Güvensizlik (KG), Sorumluluk Almama (SA) ve Isırcı-Sebatkar Yaklaşım (I-SY) olarak adlandırılmıştır. Her bir alt ölçekte yer alan madde sayısı sırasıyla 16, 16, 7, 5 ve 6'dır (Çam ve Tümkaya, 2008).

3.3.2. Ergen Boyun Eğiciliği Ölçeği

Ergen boyun eğiciliği ölçeği (ASBS) 12 maddeden oluşan ve yetişkin boyun eğiciliği ölçeğinin adaptasyonu ile oluşturulmuştur. (Gilbert, Allan, 1994; Allan, Gilbert, 1997). Irons ve Gilbert (2005) tarafından geliştirilen ergen boyun eğiciliği ölçeğinin ergenler üzerinde geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları oluşturulan tez kapsamında yapılmıştır. Ölçeğin dil eşdeğerliğini test etmek için lise İngilizce yabancı dil alanında öğrenim gören öğrencilere karşılıklı olarak (İngilizce-Türkçe; Türkçe-İngilizce) çeviriler uygulanmış, İngilizce ve Türkçe formlardan elde edilen puanlar arasında pozitif ve anlamlı korelasyonlar saptanmıştır. EBEÖ'nün faktör yapısını belirlemek amacıyla uygulanan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonuçlarına göre ölçek tek boyutlu bir yapı göstermektedir. EBEÖ'nün her bir madde için madde faktör yükleri .42 ile .65 arasında değişmektedir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizinde ölçeğin orijinal formula uyumlu olduğu görülmüştür. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .76 olup test-tekrar test yöntemi ile ölçeklerden elde edilen

güvenilirlik katsayıları .92 bulunmuştur. Ayrıca modellerin uyum iyiliği değerlerinin kabul edilebilir sınırlarda olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak tez kapsamında kullanılabilmesine karar verilmiştir.

3.3.3. Güvenli Üs Olarak Aile (Anne-Baba Formu)

Woodhouse, Dykas ve Cassidy (1997) tarafından geliştirilen Güvenli üs olarak Aile ölçeğinin (GÜOA)'nin, Anne Güvenli Üs (AGÜ) ve Baba Güvenli Üs (BGÜ) Formu, Yılmaz ve Deniz (2019) tarafından Türk kültürüne adaptasyonu tez kapsamında gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin dil eşdeğerliğini test etmek için lise İngilizce yabancı dil alanında öğrenim gören öğrencilere karşılıklı olarak (İngilizce-Türkçe; Türkçe-İngilizce) çeviriler uygulanmış, İngilizce ve Türkçe formlardan elde edilen puanlar arasında pozitif ve anlamlı korelasyonlar saptanmıştır. GÜOAÖ'nün nün faktör yapısını belirlemek amacıyla uygulanan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonuçlarına göre AGÜ ve BGÜ formları tek boyutlu bir yapı göstermektedir. AGÜF'nun her bir madde için madde faktör yükleri .50 ile .74 arasında değişmekte iken BGÜF'nun her bir madde için madde faktör yükleri .74 ile .84 arasında değişmektedir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizinde ölçeğin orijinal formula uyumlu olduğu görülmüştür. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı AGÜ için .89, BGÜ için ise .95 olup test-tekrar test yöntemi ile ölçeklerden elde edilen güvenilirlik katsayıları AGÜ için $r = .76$, BGÜ için $r = .72$ olarak bulunmuştur. Ayrıca modellerin uyum iyiliği değerlerinin kabul edilebilir sınırlarda olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

3.3.4. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından belirlenen bilgileri kapsayan kişisel bilgi formu, katılımcıların yaş, cinsiyet, okul türü, sınıf düzeyi, kardeş sayısı ve kardeş sıralamasına dair bilgileri içermektedir.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma projelendirildikten sonra, verilerin toplanabilmesi için öncelikle Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne başvurularak gerekli izinler alınmıştır. Gerekli izinler alındıktan sonra, belirlenen okulların idarecileri ile görüşülüp, kararlaştırılmış olunan gün ve saatte araştırmacı tarafından uygulamalar bizzat okul yönetiminin yönlendirmesi doğrultusunda ilgili sınıflarda yapılmıştır. Uygulama öncesi

katılımcılara araştırmanın amacı açıklanmış ve gönüllülük ilkesi hatırlatılmıştır. Uygulama amacının bireysel değerlendirme olmadığı, kimlik bilgilerine ihtiyaç duyulmadığı ve verilerin yalnızca bilimsel amaçlı kullanılacağı ifade edilmiş ve verilerin gizli tutulacağı vurgulanmıştır.

Araştırma verilerinin ilk aşamasında, ergen boyun eğiciliği değişkeninin, cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, yaş, kardeş sayısı ve kardeş sıralamasına yönelik bulgulara ulaşmak amacıyla veriler analiz edilirken bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (Anova) kullanılmıştır. Anova sonuçlarında anlamlı farklılık çıktığında ise bu farklılığın kaynağını tespit edilmesine yönelik scheffe testi kullanılmıştır.

Ön analizlerin sonrasında çalışmada öne sürülen aracılık modeli incelenmiştir. Bu modelde ergenlerin kişilerarası problem çözmeleri ile ergen boyun eğiciliği ilişkisinde baba güvenli üs ve anne güvenli üssün aracılık rolleri/etkileri ele alınmıştır. Aracılık analizlerini son yıllarda giderek popülerliğini artıran regresyon temelli bootstrapping tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bootstrapping yöntemi ile ulaşılan veriler istatistiksel olarak tekrardan çoğaltılmakta ve evrene ulaşılabilmesi noktasında veri sayısını artırmaktadır. Bootstrapping analizleri Hayes (2018) tarafından geliştirilen PROCESS Makrosu kullanılarak IBM SPSS Statistics Programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışma bağlamında da 10.000 yeniden örnekleme botstrapping ile gerçekleştirilmiş ve bu büyük veriden çalışma modelinde yer alan doğrudan ve dolaylı etkilere yönelik bulgular oluşturulmuştur. Bu yöntemin sonuçlarının yorumlanmasında güven aralıklarının rolü oldukça büyüktür. Bootstrapping sonucu saptanan etkilerin anlamlı olup olmadığına karar verebilmek için aracı değişkenin nokta tahmininin %95 güven aralığı alt ve üst limiti içerisinde sıfırı içerip içermediğine göre belirlenmektedir (Preacher, Hayes, 2008). Eğer güven aralıkları sıfırı kapsamıyorsa oluşan dolaylı etkinin anlamlı olduğu sonucuna varılmaktadır (Bollen, Stine, 1990; Shrout, Bolger, 2002).

4. BULGULAR

Bu bölümde ilk olarak araştırmanın bağımlı değişkeni olan ergen boyun eğiciliğine ilişkin bulgular ele alınmıştır. Bu doğrultuda değişkene bağlı olarak tek yönlü varyans analizi ve t testi kullanılmıştır. İkinci kısımda ise, ön analizlere yer verilmiştir. Ön analizlerde değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Ardından araştırma sorularından yola çıkılarak ergen boyun eğiciliğine ilişkin aracılık modelinin test edilmesine geçilmiştir.

4.1. Ön Analizler

Araştırma sorununun analizlerine geçmeden önce çalışma kullanılan değişkenlerin normal dağılımları ele alınmıştır. Normallikler çarpıklık ve basıklık katsayıları ile değerlendirilmiş ve Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Değişkenlere Ait Normallik Değerleri

Değişkenler	Çarpıklık	Basıklık
Ergen boyun eğiciliği	.935	1.268
Baba güvenli üs	-1.367	1.253
Anne güvenli üs	-1.788	.307
Problem odaklı yaklaşım ^K	.507	-.319
Yapıcı problem çözme ^K	-.156	-.145
Kendine güvensizlik ^K	1.010	1.226
Sorumluluk almama ^K	.521	-.266
Israrcı-sebatkar yaklaşım ^K	.021	-.517

Not: ^K Kişilerarası problem çözme alt boyutu

Bachman'ın (2004) normal dağılım için önkoşul olan -2 ile +2 arasında olması gerektiği ifadesinden yola çıkılarak çalışmadaki tüm değişkenlerin normal dağılım sergiledikleri ifade edilebilir. Normal dağılımı görülen değişkenler kullanılarak araştırma öncelikle ön analizler gerçekleştirilmiştir. Ön analizlerde aracılık modeline dahil edilecek değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson Korelasyon Katsayısı ile değerlendirilmiştir.

4.2. Ergen Boyun Eğiciliğine Ait Bulgular

Bu başlık altında ergen boyun eğiciliğinin sosyo- demografik değişkenlerle ilişkisine yönelik bulgulara yer verilmiştir.

4.2.1. Ergen boyun eğiciliğinin Sosyo- Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi

Bu bölümde, araştırma bulgularının ilk basamağını oluşturan, ergen boyun eğiciliği bağımlı değişkeninin cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, yaş, kardeş sayısı ve kardeş sıralaması sosyo-demografik değişkenlerine göre anlamlı düzeyde bir farklılaşmaya neden olup olmadığını ortaya koymaya yönelik bulgulara yer verilmiştir.

Ergen boyun eğiciliğinin cinsiyet değişkeni açısından analizinden elde edilen bulgular Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3: Cinsiyet Açısından Ergen Boyun Eğiciliğine İlişkin T Testi Tablosu

	Cinsiyet	n	\bar{X}	S.S.	S. H.	t	p
Ergen	Kız	536	21,72	8,14	,33	-1.15	.25
Boyun	Erkek	422	22,27	7,36	,34		
Eğiciliği							

Tablo 3 incelendiğinde kız ergenlerin boyun eğme puan ortalamalarının ($\bar{x} = 21.72$, ss. = 8.14) erkek ergenlerin ortalamasından ($\bar{x} = 22.27$, ss. = 7.36) yüksek gözle inmesine karşılık ortalamalar arasındaki fark istatistiksel bakımdan anlamlı bulunmamıştır ($t = -1.15$, $p > .05$). Bu durum boyun eğicilik özelliği bakımından kız ve erkek öğrencilerin birbirlerinden farklı olmadıklarını göstermektedir.

Ergen boyun eğiciliğinin sınıf değişkeni açısından analizinden elde edilen bulgular Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4: Sınıf Değişkeni Açısından Ergen Boyun Eğiciliğine İlişkin Varyans Analizi Tablosu

	n	\bar{X}	S.S.	S.H	Min.	Max.	F	p	Scheffe
9.sınıf	248	23,55	7,80	,47	12,00	49,00			
10.sınıf	242	22,08	8,55	,57	12,00	57,00	4,32	,01	1>4
11.sınıf	256	21,19	7,85	,47	12,00	60,00			
12. sınıf	212	20,76	6,56	,44	12,00	47,00			

Tablo 4 incelendiğinde, ergenlerde en düşük boyun eğicilik dördüncü sınıf öğrencilerinde gözlenirken (M= 20.76, ss. = 6.56) en yüksek boyun eğicilik birinci sınıf öğrencilerinde (M= 23.55, ss. = 7.80) tespit edilmiştir. Ergenlerde boyun eğicilik özelliğinin sınıf değişkenine göre dağılımı istatistiksel bakımdan anlamlı bulunmuştur (F= 4.324, p<. 01). Scheffe testi sonucunda, bu farkın birinci sınıfta öğrenim gören ergenler ile dördüncü sınıfta öğrenim görenler arasında olduğu bulunmuştur. Bu durum sınıf düzeyi yükseldikçe boyun eğiciliğın azaldığını göstermektedir.

Ergen boyun eğiciliğinin lise türü değişkeni açısından analizinden elde edilen bulgular Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5: Lise Türü Değişkeni Açısından Ergen Boyun Eğiciliğine İlişkin Varyans Analizi Tablosu

	n	\bar{X}	S.S.	S.H	Min.	Max.	F	p	Scheffe
Anadolu	236	22,03	7,21	,45	12,0	45,0			
Anadolu İmam Hatip	223	22,48	8,31	,53	12,0	60,0			
Mesleki Teknik	199	21,50	6,81	,46	12,0	46,0	.79	.55	-
Güzel Sanatlar	98	22,67	9,45	,92	12,0	49,0			
Sosyal Bilimler	100	21,18	8,36	,79	12,0	48,0			
Fen	102	21,66	7,67	,72	12,0	44,0			

Tablo 5 incelendiğinde, lise türleri açısından ergenlerde gözlenen boyun eğiciliğin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır (F= .79, $p>.05$). Göreceli olarak bakıldığında Anadolu imam hatip lisesinde öğrenim gören ergenlerde boyun eğicilik ortalamasının diğer gruplardan daha yüksek gözlenmesine karşılık ($\bar{x} = 22.48$, ss. = 8.31) tüm lise türlerinde ergenlerde boyun eğicilik ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bu durum ergenlerde boyun eğicilik özelliğinin öğrenim gördükleri lise türünden bağımsız olduğunu göstermektedir.

Ergen boyun eğiciliğinin yaş değişkeni açısından analizinden elde edilen bulgular Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6 incelendiğinde, ergenlerde boyun eğicilik özelliğinin yaş değişkenine göre dağılımı istatistiksel bakımdan anlamlı bulunmuştur (F= 2.836, $p<.05$). Ergenlerde en düşük boyun eğicilik 18 yaşındaki öğrencilerinde gözlenirken

Tablo 6: Yaş Değişkeni Açısından Ergen Boyun Eğiciliğine İlişkin Açısından Varyans Analizi Tablosu

	n	\bar{X}	S.S.	S.H	Min.	Max.	F	p	Scheffe
14	170	23,48	7,96	,58	12,0	48,0			
15	220	22,43	8,32	,53	12,0	57,0			
16	253	22,50	8,29	,49	12,0	60,0	2,83	,02	1>4
17	216	21,94	7,26	,47	12,0	46,0			
18	99	20,07	5,99	,57	12,0	47,0			

($\bar{x} = 20.07$, ss. = 5.99) en yüksek boyun eğicilik davranışının 14 yaşındaki öğrencilerinde ($\bar{x} = 23.48$, ss. = 7.96) tespit edilmiştir. Bu farkın 14 ve 17 yaşındaki öğrencilerin arasında olduğu bulunmuştur. Bu durum yaş düzeyi yükseldikçe boyun eğiciliğin azaldığını göstermektedir.

Ergen boyun eğiciliğinin kardeş sayısı değişkeni açısından analizinden elde edilen bulgular Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7: Kardeş Sayısı Değişkeni Açısından Ergen Boyun Eğiciliğine İlişkin Varyans Analizi Tablosu

	n	\bar{X}	S.S.	S.H	Min.	Max.	F	p	Scheffe
1-Tek çocuk	42	22,30	10,14	1,49	12,0	60,0			
İki kardeş	295	22,16	7,55	,42	12,0	49,0			
Üç kardeş	423	21,68	7,78	,36	12,0	57,0	.49	.74	-
Dört Kardeş	144	22,48	8,10	,64	12,0	55,0			
5 ve daha fazla	54	21,31	6,79	,89	12,0	45,0			

Tablo 7 incelendiğinde, kardeş sayısı açısından ergenlerde gözlenen boyun eğiciliğinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır ($F= .49$, $p>.05$). Dört kardeş olan ergenlerde boyun eğicilik ortalamasının diğer gruplardan daha yüksek gözlenmesine karşılık ($\bar{x} = 22.48$, $ss. = 8.10$) tüm kardeş sayısı değişkeninde ergenlerde boyun eğicilik ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bu durum ergenlerde boyun eğicilik özelliğinin kardeş sayısı türünden bağımsız olduğunu göstermektedir.

Ergen boyun eğiciliğinin doğum sırası değişkeni açısından analizinden elde edilen bulgular Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: Kardeş Sırası Değişkeni Açısından Ergen Boyun Eğiciliğine İlişkin Varyans Analizi Tablosu

	n	\bar{X}	S.S.	S.H	Min.	Max.	F	p	Scheffe
1-Tek çocuk	42	23,30	10,14	1,49	12,0	60,0			
2-En Büyük Çocuk	361	22,13	7,61	,38	12,0	46,0			
3-En Küçük Çocuk	313	21,71	7,47	,40	12,0	49,0	3.28	.02	4>3
4-Ortanca Çocuk	242	23,97	8,12	,50	12,0	57,0			

Tablo 8 incelendiğinde, ergenlerde boyun eğicilik özelliğinin kardeş sırası değişkeni göre dağılımı istatistiksel bakımdan anlamlı bulunmuştur ergenlerde en düşük boyun eğicilik en küçük çocuklarda gözlenirken ($\bar{x} = 21.71$, ss. = 7.47) en yüksek boyun eğicilik ortanca çocuk olan ergenlerde ($\bar{x} = 23.97$, ss. = 8.12) tespit edilmiştir. (F= 3.289, p<. 05). Bu fark ortanca çocuk olan ergenler ile en küçük çocuk olan ergenler arasında olduğu bulunmuştur.

4.3. Hipotetik Modele Ait Bulgular

4.3.1. Betimsel İstatistikler ve Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Çalışmada ergenlere yönelik kurulan modelde yer alan değişkenlere ait ilişkileri ortaya koyabilmek amacıyla gerçekleştirilen Pearson korelasyon katsayısı sonuçları Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9: Değişkenlere Ait İlişkiler

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Ergen boyun eğiciliği	-							
2. Baba güvenli üs	-.25**	-						
3. Anne güvenli üs	-.27**	.52**	-					
4. Probleme olumsuz yaklaşım ^K	.40**	-.21**	-.24**	-				
5. Yapıcı problem çözme ^K	.04	.15**	.14**	.08*	-			
6. Kendine güvensizlik ^K	.37**	-.17**	-.21**	.59**	.02	-		
7. Sorumluluk almama ^K	.10**	-.10**	-.10**	.37**	-.10**	.44**	-	
8. Israrcı-sebatkar yaklaşım ^K	-.05	.10**	.12**	.19**	.46**	.13**	.29**	-

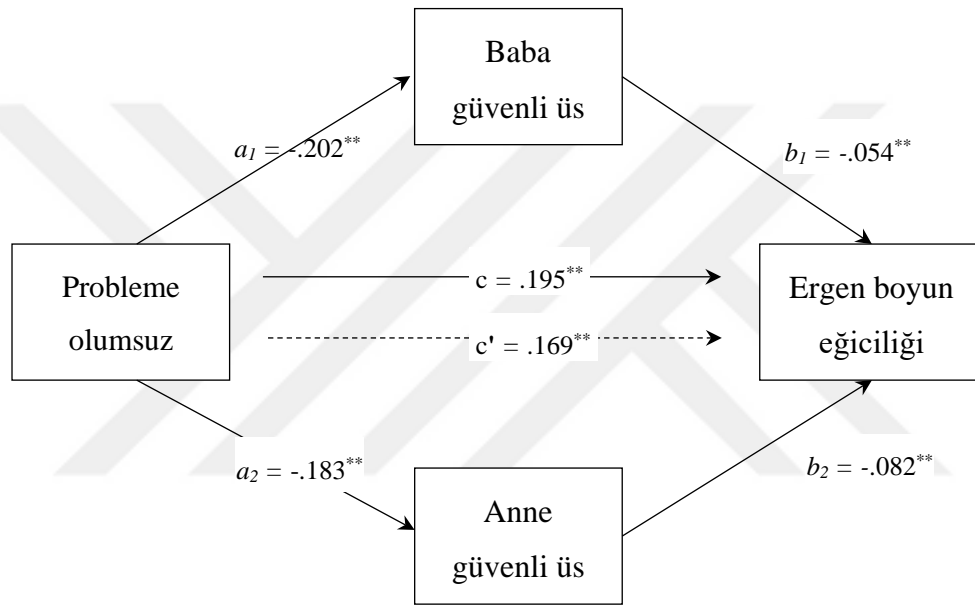
Not: * $p < .05$; ** $p < .01$; ^K Kişilerarası problem çözme alt boyutu

Tablo 9’de görüleceği ergen boyun eğiciliği baba güvenli üs ($r = -.25, p < .01$) ve anne güvenli üs ($r = -.27, p < .01$) ile negatif yönde anlamlı ilişkiler sergilemektedir. Bunların zıddına, ergen boyun eğiciliğin kişilerarası problem çözmenin alt boyutları olan probleme olumsuz yaklaşım ($r = .40, p < .01$), kendine güvensizlik ($r = .37, p < .01$) ve sorumluluk alma ($r = .10, p < .01$) ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler sergilediği belirlenmiştir. Diğer taraftan, ergen boyun eğiciliğinin yapıcı problem çözme ($r = .04, p > .05$) ve ısrarcı-sebatkar yaklaşımla ($r = -.05, p > .05$) ise anlamlı ilişkiler sergilemediği anlaşılmıştır.

4.3.2. Ergen Boyun Eğiciliğine İlişkin Aracılık Modeline Yönelik Bulgular

Ergenlerde kişiler arası problem çözme ile ergen boyun eğilici arasında baba ve anne güvenli üssün aracılıkları regresyon temelli bootstrapping analizi ile incelenmiştir. Kişilerarası problem çözme birbirinden bağımsız beş alt boyuta sahip olduğu için aracılık beş modelde ortaya konmuştur.

Bu bağlamda Şekil 5’de probleme olumsuz yaklaşma ile ergen boyun eğiciliği ilişkisinde baba ve anne güvenli üssün aracılıklarına yönelik model sonuçları yer almaktadır.



Not. ** p < .001

Şekil 5: Probleme Olumsuz Yaklaşma ile Ergen Boyun Eğiciliği Arasında Baba – Anne Güvenli Üssün Aracılığı

Şekil 5’de doğrudan etkilerde görüldüğü üzere, ergenlerin probleme olumsuz yaklaşımları onların baba güvenli üssünü doğrudan negatif yönde anlamlı yordamaktadır ($B = -.202, p < .001$). Benzer olarak, ergenlerin probleme olumsuz yaklaşımları anne güvenli üssü de doğrudan negatif yönde anlamlı yordamaktadır ($B = -.183, p < .001$). Bunlara ek olarak, baba güvenli üssün ergenlerin boyun eğicilik düzeylerini doğrudan negatif yönde anlamlı yordadığı ortaya konulmuştur, ($B = -.054, p < .001$). Doğrudan etkilerde son olarak, anne güvenli üssün ergen boyun eğiciliği negatif yönde anlamlı yordadığı belirlenmiştir, ($B = -.082, p < .001$).

Ergenlerde probleme olumsuz yaklaşmanın ergen boyun eğiciliği üzerindeki doğrudan etkisinin .195 olduğu ve aracı değişkenler olan baba güvenli üs ve anne güvenli üssün modele dâhil edildiğinde bu etkinin .169'a düştüğü ve aynı zamanda bu değer de anlamlı olduğu saptanmıştır. Bundan dolayı da baba ve anne güven üssün kısmi aracı bir role sahip oldukları ifade edilebilir. Şekil 5'de incelenen aracılığa ait dolaylı etkilerin anlamlı olup olmadığına yönelik Bootstrapping katsayısı ve bu katsayılar a ait %95 güven aralıkları (GA) Tablo 10'da sunulmuştur.

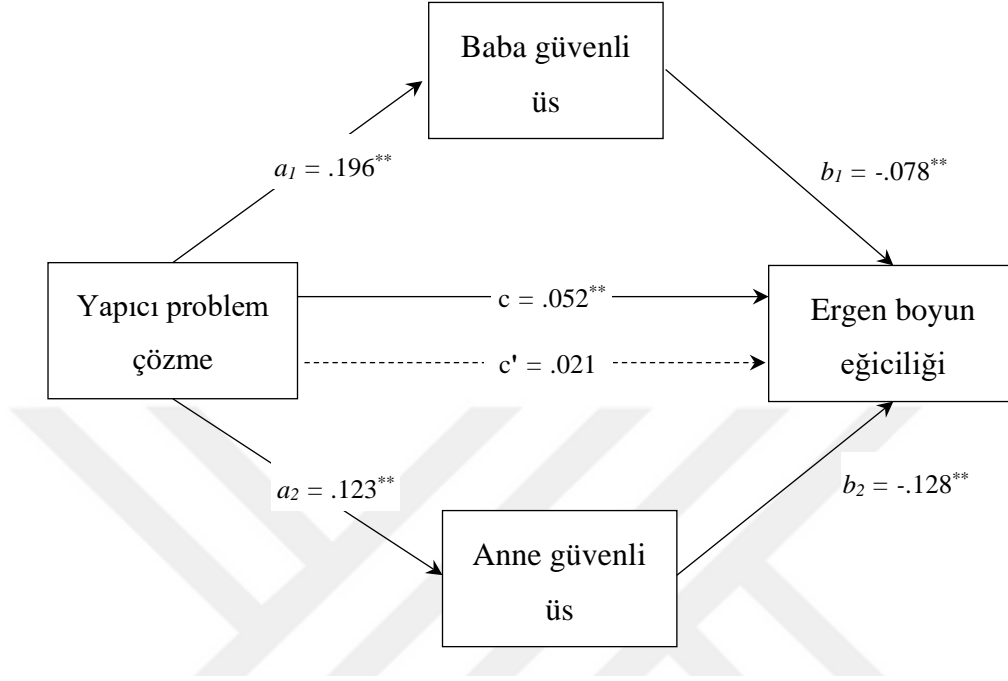
Tablo 10: Probleme Olumsuz Yaklaşma ile Ergen Boyun Eğiciliği Arasında Baba ve Anne Güvenli Üssün Aracılıklarına Ait Bootstrapping Bulgular

<i>Dolaylı etkiler</i>	Bootstrap Katsayı	SH	%95 GA		R ²	F (3, 954)
			Alt Limit	Üst Limit		
PoY → BabaGU → EBE	.011	.004	.004	.020		
PoY → AnneGU → EBE	.015	.005	.006	.027	.20	80.44**
<i>Doğrudan etkiler</i>	Katsayı	SH	<i>t</i> değeri			
PoY → BabaGU	-.202	.030	-6.592**			
PoY → AnneGU	-.183	.023	-7.708**			
BabaGU → EBE	-.054	.017	-3.192**			
AnneGU → EBE	-.082	.022	-3.731**			

Not: ** $p < .001$; PoY probleme olumsuz yaklaşma, *BabaGU* baba güvenli üs; *AnneGU* anne güvenli üs, *EBE* ergen boyun eğiciliği

Bootstrapping analizi bulgularının özetlendiği Tablo 10'den görüleceği üzere, modelin tamamının anlamlı olduğu görülmektedir, [$F_{(3, 954)} = 80.44, p < .001$]. Modelde yer alan aracılıklar incelendiğinde; baba güvenli üssün ergenlerde probleme olumsuz yaklaşma ile ergen boyun eğiciliği arasındaki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu belirlenmiştir, (bootstrap katsayısı = .011, %95GA = .004, .020). Aynı şekilde, anne güvenli üssün de da probleme olumsuz yaklaşma ile ergen boyun eğiciliği arasında dolaylı bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır, (bootstrap katsayısı = .015, %95GA = .005, .027).

Şekil 6’de kişilerarası problem çözmenin diğer bir alt boyutu olan yapıcı problem çözme ile ergen boyun eğiciliği ilişkisinde baba ve anne güvenli üssün aracılıklarına yönelik model sonuçları yer almaktadır.



Not. ** $p < .001$

Şekil 6: Yapıcı Problem ile Ergen Boyun Eğiciliği Arasında Baba – Anne Güvenli Üssün Aracılığı

Şekil 6’de doğrudan etkilerde görüldüğü üzere, ergenlerin yapıcı problem çözmeleri onların baba güvenli üssünü doğrudan pozitif yönde anlamlı yordamaktadır ($B = .196$, $p < .001$). Benzer olarak, ergenlerin yapıcı problem çözmeleri anne güvenli üssü de doğrudan pozitif yönde anlamlı yordamaktadır ($B = .123$, $p < .001$). Baba ve anne güvenli üssün ergen boyun eğiciliğine olan doğrudan etkileri bir önceki modelde olduğu gibi pozitif yönde anlamlıdır.

Ergenlerde yapıcı problem çözmenin ergen boyun eğiciliği üzerindeki doğrudan etkisinin .052 olduğu ve aracı değişkenler olan baba güvenli üs ve anne güvenli üssün modele dâhil edildiğinde bu etkinin .021’e düştüğü ve ek olarak bu değer anlamsız olduğu saptanmıştır. Bundan dolayı da baba ve anne güven üssün tam aracı bir role sahip oldukları ifade edilebilir. Şekil 1’de incelenen aracılığa ait dolaylı etkilerin anlamlı olup olmadığına yönelik Bootstrapping katsayısı ve bu katsayılar ait %95 güven aralıkları (GA) Tablo 11’de sunulmuştur.

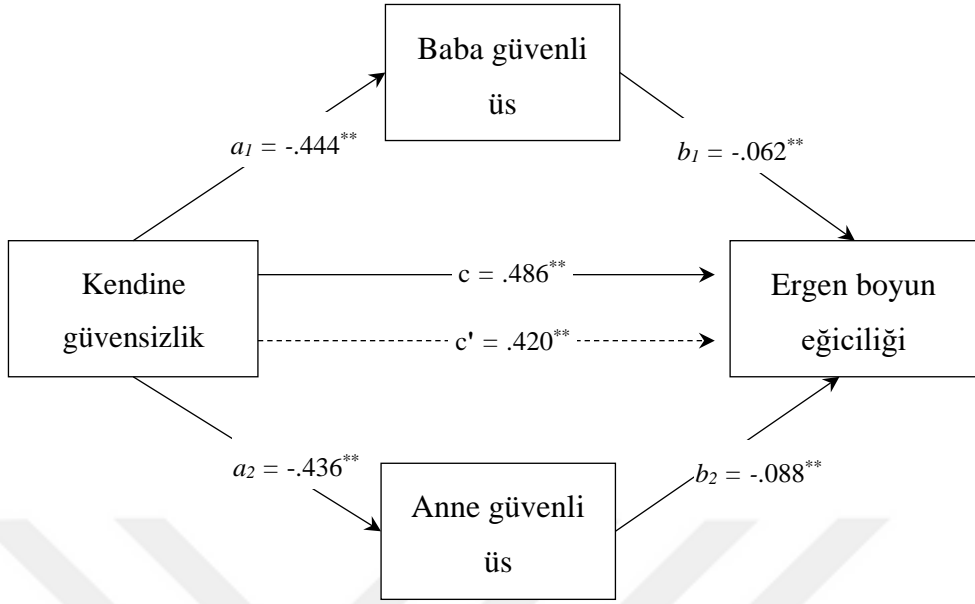
Tablo 11: Yapıcı Problem Çözme ile Ergen Boyun Eğiciliği Arasında Baba ve Anne Güvenli Üssün Aracılıklarına Ait Bootstrapping Bulgular

<i>Dolaylı etkiler</i>	Bootstrap Katsayı	SH	%95 GA		R ²	F _(3, 954)
			Alt	Üst		
			Limit	Limit		
YpÇ → BabaGU → EBE	-.029	.007	-.044	.015		.10 33.64**
YpÇ → AnneGU → EBE	-.015	.005	-.028	.006		
<i>Doğrudan etkiler</i>	Katsayı	SH	<i>t</i> değeri			
YpÇ → BabaGU	.196	.037	4.515**			
YpÇ → AnneGU	.123	.029	4.215**			
BabaGU → EBE	-.078	.018	-4.330**			
AnneGU → EBE	-.128	.023	-5.498**			

Not: ** $p < .001$; YpÇ yapıcı problem çözme; BabaGU baba güvenli üs; AnneGU anne güvenli üs; EBE ergen boyun eğiciliği

Bootstrapping analizi bulgularının özetlendiği Tablo 11'den görüleceği üzere, modelin tamamının anlamlı olduğu görülmektedir, [$F_{(3, 954)} = 33.64, p < .001$]. Modelde yer alan aracılıklar incelendiğinde; baba güvenli üssün ergenlerde yapıcı problem çözme ile ergen boyun eğiciliği arasındaki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu belirlenmiştir, (bootstrap katsayısı = -.029, %95GA = -.044, -.015). Aynı şekilde, anne güvenli üssün de da yapıcı problem çözme ile ergen boyun eğiciliği arasında dolaylı bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır, (bootstrap katsayısı = -.015, %95GA = -.028, -.006).

Şekil 7'de kişilerarası problem çözmenin diğer bir alt boyutu olan kendine güvensizlik ile ergen boyun eğiciliği ilişkisinde baba ve anne güvenli üssün aracılıklarına yönelik model sonuçları yer almaktadır.



Not. ** $p < .001$

Şekil 7: Kendine Güvensizlik ile Ergen Boyun Eğiciliği Arasında Baba – Anne Güvenli Üssün Aracılığı

Şekil 7’de doğrudan etkilerde görüldüğü üzere, ergenlerin kendine güvensizlik düzeyleri onların baba güvenli üssünü doğrudan negatif yönde anlamlı yordamaktadır ($B = -.444, p < .001$). Benzer olarak, ergenlerin kendine güvensizlik düzeyleri anne güvenli üssü de doğrudan negatif yönde anlamlı yordamaktadır ($B = -.436, p < .001$). Bunlara baba-anne güvenli üssün ergen boyun eğiciliğe yönelik doğrudan etkileri önceki modellere benzer olarak pozitif yönde anlamlıdır.

Ergenlerde kendine güvensizlik düzeyinin ergen boyun eğiciliği üzerindeki doğrudan etkisinin .486 olduğu ve aracı değişkenler olan baba güvenli üs ve anne güvenli üssün modele dâhil edildiğinde bu etkinin .420’ye düştüğü ve aynı zamanda bu değer de anlamlı olduğu saptanmıştır. Bundan dolayı da baba ve anne güven üssün kısmi aracı bir role sahip oldukları ifade edilebilir. Şekil 1’de incelenen aracılığa ait dolaylı etkilerin anlamlı olup olmadığına yönelik Bootstrapping katsayısı ve bu katsayılar ait %95 güven aralıkları (GA) Tablo 12’de sunulmuştur.

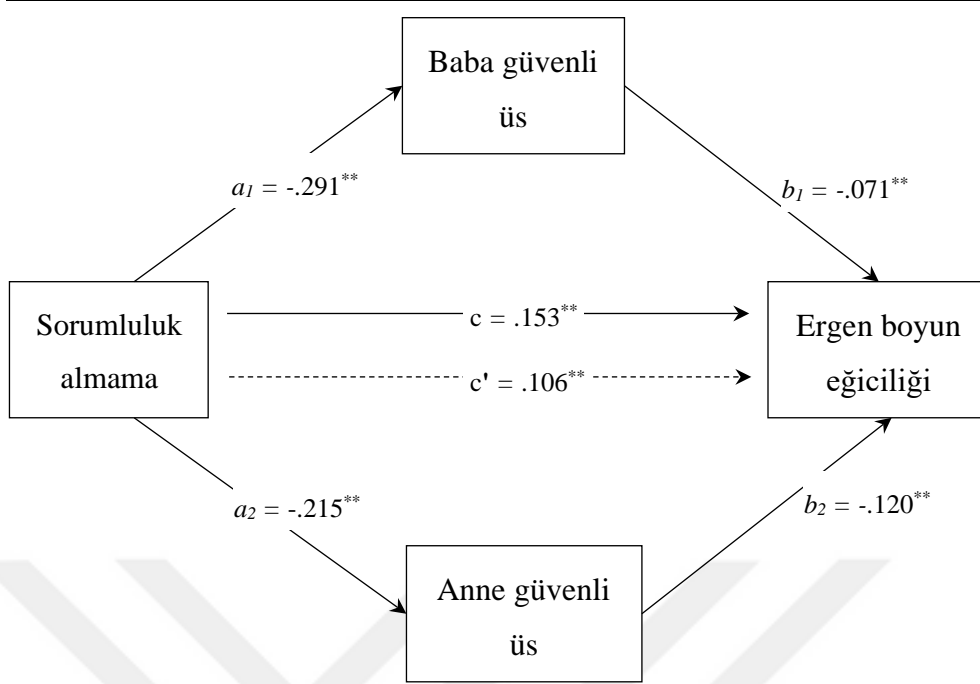
Tablo 12: Kendine Güvensizlik ile Ergen Boyun Eğiciliği Arasında Baba ve Anne Güvenli Üssün Aracılıklarına Ait Bootstrapping Bulgular

<i>Dolaylı etkiler</i>	Bootstrap Katsayı	SH	%95 GA		R ²	F _(3, 954)
			Alt Limit	Üst Limit		
KG → BabaGU → EBE	.027	.009	.011	.048	.18	71.92**
KG → AnneGU → EBE	.039	.014	.015	.069		
<i>Doğrudan etkiler</i>	Katsayı	SH	<i>t</i> değeri			
KG → BabaGU	-.444	.084	-5.252**			
KG → AnneGU	-.436	.065	-6.707**			
BabaGU → EBE	-.061	.017	-3.592**			
AnneGU → EBE	-.088	.022	-3.968**			

Not: ** $p < .001$; *KG* kendine güvensizlik; *BabaGU* baba güvenli üs; *AnneGU* anne güvenli üs; *EBE* ergen boyun eğiciliği

Bootstrapping analizi bulgularının özetlendiği Tablo 12'den görüleceği üzere, modelin tamamının anlamlı olduğu görülmektedir, [$F_{(3, 954)} = 71.92, p < .001$]. Modelde yer alan aracılıklar incelendiğinde; baba güvenli üssün ergenlerde kendine güvensizlik ile ergen boyun eğiciliği arasındaki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu belirlenmiştir, (bootstrap katsayısı = .027, %95GA = .011, .048). Aynı şekilde, anne güvenli üssün de da kendine güvensizlik ile ergen boyun eğiciliği arasında dolaylı bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır, (bootstrap katsayısı = .039, %95GA = .015, .069).

Şekil 8'de kişilerarası problem çözmenin diğer bir alt boyutu olan sorumluluk almama ile ergen boyun eğiciliği ilişkisinde baba ve anne güvenli üssün aracılıklarına yönelik model sonuçları yer almaktadır.



Not. ****** $p < .001$

Şekil 8: Sorumluluk Almama İle Ergen Boyun Eğiciliği Arasında Baba – Anne Güvenli Üssün Aracılığı

Şekil 8’de doğrudan etkilerde görüldüğü üzere, ergenlerin sorumluluk almama düzeyleri onların baba güvenli üssünü doğrudan negatif yönde anlamlı yordamaktadır ($B = -.291, p < .001$). Benzer olarak, ergenlerin sorumluluk almama düzeyleri anne güvenli üssü de doğrudan negatif yönde anlamlı yordamaktadır ($B = -.215, p < .001$). Baba ve anne güvenli üs ile ergen boyun eğiciliği arasındaki ilişki önceki modele benzer yönde pozitif yönde anlamlıdır.

Ergenlerde sorumluluk almama düzeylerinin ergen boyun eğiciliği üzerindeki doğrudan etkisinin .153 olduğu ve aracı değişkenler olan baba güvenli üs ve anne güvenli üssün modele dâhil edildiğinde bu etkinin .106’ya düştüğü ve aynı zamanda bu değer de anlamlı olduğu saptanmıştır. Bundan dolayı da baba ve anne güven üssün kısmi aracı bir role sahip oldukları ifade edilebilir. Şekil 8’de incelenen aracılığa ait dolaylı etkilerin anlamlı olup olmadığına yönelik Bootstrapping katsayısı ve bu katsayılar a ait %95 güven aralıkları (GA) Tablo 13’de sunulmuştur.

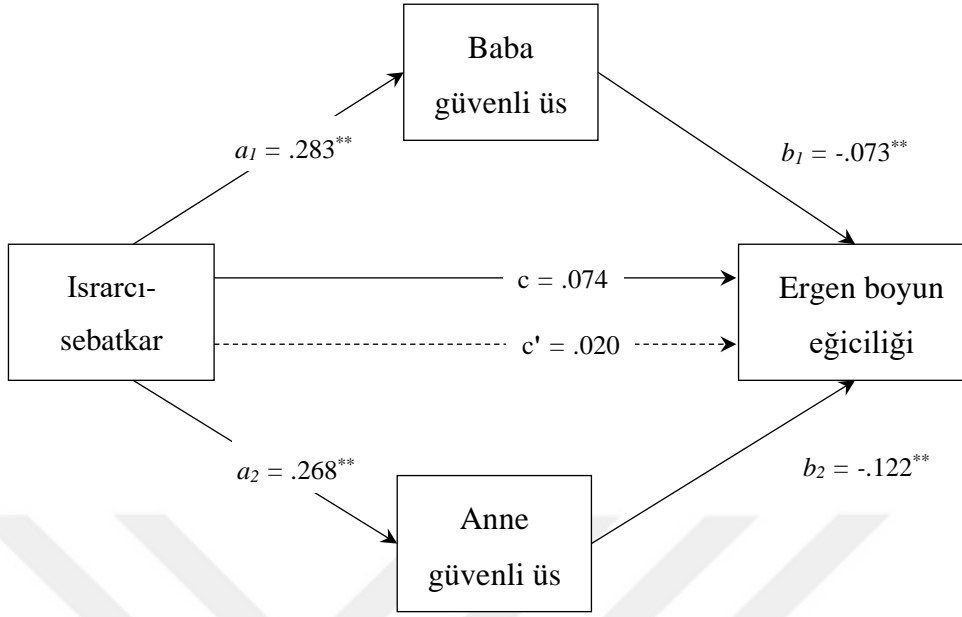
Tablo 13: Sorumluluk Almama ile Ergen Boyun Eğiciliği Arasında Baba ve Anne Güvenli Üssün Aracılıklarına Ait Bootstrapping Bulgular

<i>Dolaylı etkiler</i>	Bootstrap Katsayı	SH	%95 GA		R ²	F _(3, 954)
			Alt Limit	Üst Limit		
SA → BabaGU → EBE	.020	.009	.0057	.0416	.009	8.61**
SA → AnneGU → EBE	.026	.010	.0066	.0492		
<i>Doğrudan etkiler</i>	Katsayı	SH	<i>t</i> değeri			
SA → BabaGU	-.291	.094	-3.084**			
SA → AnneGU	-.215	.073	-2.934**			
BabaGU → EBE	-.071	.018	-3.956**			
AnneGU → EBE	-.120	.023	-5.187**			

Not: ** $p < .001$; SA sorumluluk almama; BabaGU baba güvenli üs; AnneGU anne güvenli üs; EBE ergen boyun eğiciliği

Bootstrapping analizi bulgularının özetlendiği Tablo 13'den görüleceği üzere, modelin tamamının anlamlı olduğu görülmektedir, [$F_{(3, 954)} = 8.61, p < .001$]. Modelde yer alan aracılıklar incelendiğinde; baba güvenli üssün ergenlerde sorumluluk almama ile ergen boyun eğiciliği arasındaki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu belirlenmiştir, (bootstrap katsayısı = .020, %95GA = .0057, .0416). Aynı şekilde, anne güvenli üssün de da sorumluluk almama ile ergen boyun eğiciliği arasında dolaylı bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır, (bootstrap katsayısı = .026, %95GA = .0066, .0492).

Şekil 9'de kişilerarası problem çözme ısrarcı-sebatkar yaklaşım ile ergen boyun eğiciliği ilişkisinde baba ve anne güvenli üssün aracılıklarına yönelik model sonuçları yer almaktadır.



Not. ** $p < .001$

Şekil 9: Israrıcı-Sebatkar Yaklaşım ile Ergen Boyun Eğiciliği Arasında Baba – Anne Güvenli Üssün Aracılığı

Şekil 9’de doğrudan etkilerde görüldüğü üzere, ergenlerin ısrarcı-sebatkar yaklaşım düzeyleri onların baba güvenli üssünü doğrudan pozitif yönde anlamlı yordamaktadır ($B = .283, p < .001$). Benzer olarak, ergenlerin ısrarcı-sebatkar yaklaşım düzeyleri anne güvenli üssü de doğrudan pozitif yönde anlamlı yordamaktadır ($B = .268, p < .001$). Bunlara ek olarak, baba ve anne güvenli üs ile ergen boyun eğiciliği arasındaki ilişki önceki modele benzer yönde pozitif yönde anlamlıdır.

Ergenlerde ısrarcı-sebatkar yaklaşım düzeylerinin ergen boyun eğiciliği üzerindeki doğrudan etkisinin .074 olduğu ve aracı değişkenler olan baba güvenli üs ve anne güvenli üssün modele dâhil edildiğinde bu etkinin .020’ye düştüğü ve anlamsız olduğu saptanmıştır. Bundan dolayı da baba ve anne güven üssün tam aracı bir role sahip oldukları ifade edilebilir. Şekil 1’de incelenen aracılığa ait dolaylı etkilerin anlamlı olup olmadığına yönelik Bootstrapping katsayısı ve bu katsayılar ait %95 güven aralıkları (GA) Tablo 14’de sunulmuştur.

Tablo 14: İsrarcı-Sebatkar Yaklaşım ile Ergen Boyun Eğiciliği Arasında Baba ve Anne Güvenli Üssün Aracılıklarına Ait Bootstrapping Bulgular

<i>Dolaylı etkiler</i>	Bootstrap Katsayı	SH	%95 GA		R ²	F _(3, 954)
			Alt Limit	Üst Limit		
IsY → BabaGU → EBE	-.020	.009	-.042	-.005	.089	30.96**
IsY → AnneGU → EBE	-.033	.013	-.062	-.011		
<i>Doğrudan etkiler</i>	Katsayı	SH	<i>t</i> değeri			
IsY → BabaGU	.283	.096	2.942**			
IsY → AnneGU	.268	.074	3.606**			
BabaGU → EBE	-.073	.018	-4.068**			
AnneGU → EBE	-.122	.023	-5.245**			

Not: ** $p < .001$; *IsY* ısrarcı-sebatkar yaklaşım; *BabaGU* baba güvenli üs; *AnneGU* anne güvenli üs; *EBE* ergen boyun eğiciliği

Bootstrapping analizi bulgularının özetlendiği Tablo 14'den görüleceği üzere, modelin tamamının anlamlı olduğu görülmektedir, [$F_{(3, 954)} = 30.96, p < .001$]. Modelde yer alan aracılıklar incelendiğinde; baba güvenli üssün ergenlerde ısrarcı-sebatkar yaklaşım ile ergen boyun eğiciliği arasındaki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu belirlenmiştir, (bootstrap katsayısı = -.020, %95GA = -.042, -.005). Aynı şekilde, anne güvenli üssün de da ısrarcı-sebatkar yaklaşım ile ergen boyun eğiciliği arasında dolaylı bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır, (bootstrap katsayısı = -.033, %95GA = -.062, -.011)

5. TARTIŞMA

Bu bölümde öncelikle araştırmanın birinci basamağını kapsayan, çalışmanın bağımlı değişken olan ergen boyun eğiciliği davranışını daha iyi açıklayabilmek adına, literatürde yer alan bilgiler ve çalışmalar doğrultusunda bulgular tartışılmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak ergen boyun eğiciliği ile; cinsiyet, sınıf düzeyi, okuduğu lise türü, yaş ve kardeş sayısı demografik değişkenlerine göre tartışılmıştır. Daha sonra araştırmanın ikinci basamağını oluşturan, ergenlerde kişiler arası problem çözmenin anne-baba güvenli üs tam aracılığı ile ergen boyun eğiciliği etkilediğini gösteren model ele alınarak doğrudan ve dolaylı etkilere yönelik tartışmalar yapılmıştır.

5.1. Ergen Boyun Eğiciliğine Yönelik Tartışma

Ergen boyun eğiciliğini etkileyebilecek değişkenlere yönelik olarak ilk araştırma sorusu olarak cinsiyete göre boyun eğiciliğin farklılaşp farklılaşmamasıdır. Bu soruya yönelik bulgular incelendiğinde kız öğrencilerin boyun eğicilik puan ortalamaları ile erkek öğrencilerin boyun eğicilik puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır.

Bu bulgular alan yazın çerçevesinde farklı sonuçlar ile karşılaştırılmıştır ve boyun eğme davranışı ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi ele alan literatürde çelişkili bulgular elde edildiği görülmektedir. Örneğin bazı çalışmalarda, lise öğrencilerinin cinsiyete göre boyun eğici davranışlarında anlamlı bir farklılık saptamamışken (Gençdoğan, 2006; Dönmez, Demirtaş, 2009; Tümkaya ve diğ., 2011; Yekeler, Pehlivan, 2014; Yılmaz ve diğ., 2010), boyun eğicilik düzeylerinin kızlarda ve erkeklerde farklılaştığını ortaya koyan çalışmalar (Tuzcuoğlu, Korkmaz, 2001, Yıldırım, Ergene, 2003, Peker ve diğ., 2012) da mevcuttur.

Bu araştırmanın bulguları incelendiğinde literatürde cinsiyet değişkeni ile boyun eğici davranış arasında ilişki olmadığı yönündeki çalışmaları desteklerken, cinsiyetin boyun eğici davranışa etki ettiği yönündeki çalışmaları ise desteklememektedir. Bu sonuçlar değerlendirildiğinde, boyun eğiciliğin cinsiyetten bağımsız olarak değerlendirilmesi gereken bir davranış biçimi olduğunu ortaya çıkmaktadır. McCreary ve Rhodes (2001)

'de gerçekleştirdikleri çalışmada benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Bu durum aynı zamanda her iki cinsiyet içinde seçilen öğrencilerin aynı çevresel, sosyal ve akademik koşullara sahip olmalarından da kaynaklanabilmektedir. Daha önce gerçekleştirilen çalışmalar da bu görüşü destekler niteliktedirler (Nock, 2000; Bittman ve diğ., 2003).

Bu sonuç aynı zamanda genel olarak toplumda var olan kızların daha boyun eğici olduğuna dair algılarıyla da zıtlık içermektedir. Sonuçların değerlendirilmesi neticesinde toplumun kız çocuklarını yetiştirme tarzlarının değiştiğine aynı zamanda kız öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar ile aktif şekilde baş edebildiklerini ve grup içerisinde kabul görebilmek adına kendi istek ve arzularından vazgeçemedikleri söylenebilir. Aynı zamanda günümüzde kadınların daha az boyun eğici davranış sergilemelerinin altında yata diğer bir sebep, son zamanlarda kadınlarda eğitim düzeyinin yükselmesi ile birlikte artan bir özgüven algısı ve feminist bilinç algısından kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir.

Bir diğer demografik değişken olan sınıf düzeyine göre boyun eğici davranışın farklılaşp farklılaşmadığı incelendiğinde, ergenlerde en düşük boyun eğicilik davranışının 12. sınıf öğrencilerinde gözlenirken en yüksek boyun eğicilik davranışının ise 9. sınıf öğrencilerinde bulunduğu tespit edilmiştir. Ergenlerde boyun eğicilik özelliğinin sınıf değişkenine göre dağılımında gerçekleşen bu farkın ise birinci sınıfta öğrenim gören ergenler ile dördüncü sınıfta öğrenim görenler arasında olduğu bulunmuştur. Bu durum sınıf düzeyi yükseldikçe boyun eğiciliğın azaldığını göstermektedir.

Bulgular ışığında boyun eğicilik puan ortalamalarına bakıldığında, bir üst sınıf düzeyine her geçişte öğrencilerin boyun eğici puan ortalamalarında düşüş meydana gelmektedir. Bu sonuçlara paralel olarak daha önce gerçekleştirilmiş çalışmada da (Tümkaya ve diğ., 2011) benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Daha büyük ergenlerin sorunların çözmede artan zihinsel kapasiteleri ve özerkliklerine bağlı olarak sorunlarla plan yaparak başa çıkmaya çalışmaları boyun eğici davranışlarının zamanla azalmasına yol açabilmektedir. Kabasakal'ın (2007) yaptığı boyun eğme tanımından da hareketle, bireyin zor karşısında gücü kabullenmesi ve teslim olması arkadaşlık ilişkilerinde özellikle de ergenlik döneminde çok sık rastlanan bir durum olması özellikle 9. Sınıfa yeni başlamış ergenlerin ilişkilerinde onay görmek, bir gruba dahil olmak istemesi bireylerin ilişkide baskın olan güce boyun eğip beklenen davranışları sergilemesi kaçınılmaz bir sonucu olarak ortaya çıkması ve kabul görme isteği 9. Sınıf

öğrencilerinin boyun eğici davranışlar sergilemelerine sebep olabilmektedir. Aynı zamanda 9. sınıfa yeni başlamış bireylerin çevresindeki arkadaş gruplarından birinin içinde yer alma, dostluklar kurabilme, hâlihazırda var olan dostluklarını devam ettirebilme, arkadaşları tarafından sevilme ve ilgi görme, edindiği arkadaşlıklar yolu ile toplumsal statü elde etme gibi durumlar sebebi ile boyun eğici davranış gösterebilmektedirler.

Ergen boyun eğiciliğinin lise türü değişkeni açısından analizinden elde edilen bulgular neticesinde Anadolu imam hatip lisesinde öğrenim gören ergenlerde boyun eğicilik ortalamasının diğer gruplardan daha yüksek gözlenmesine karşılık tüm lise türlerinde ergenlerde boyun eğicilik ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Yapılan analizde de lise türleri açısından ergenlerde gözlenen boyun eğiciliğin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır. Bu durum ergenlerde boyun eğicilik özelliğinin öğrenim gördükleri lise türünden bağımsız olduğunu göstermektedir.

Örnekleme katılan okulların çevresel kültürel ve akademik başarı olarak diğer lise türlerinden daha olumlu bir profil ve çizimleri okul türlerinin seçilen okulların bu doğrultudaki iklimleri okul türüne göre boyun eğiciliğinin farklılaşmaması örneklem çerisinde ki öğrencilerin boyun eğme davranışlarının aynı düzeyde çıkmasına sebep olabilmektedir. Seçilen örneklemedeki okulların kendi türleri içerisinde akademik olarak başarılı okullar olması da (Atli, Kaya, Bölükbaşı-Macit, 2010) okul başarısı yükseldikçe boyun eğici davranış düzeylerinin düştüğü tezini doğrular niteliktedir. Seçilen örneklem içerisindeki okulların üniversiteye öğrenci gönderme oranları ve öğrencilerin bu liselere giriş esnasında gösterdikleri başarı göz önünde bulundurulduğunda boyun eğicilik puanlarının liselere göre farklılaşmadığı konusunda yapılan çalışmaları (Kayan, 2012; Koç ve diğ., 2010; Karahan, 1996; Şahin, Güvenç, 1996) destekler niteliktedir.

Ergen boyun eğiciliğinin yaş değişkeni açısından analizinden elde edilen bulgular neticesinde en düşük boyun eğicilik puanı 18 yaşındaki öğrencilerinde gözlenirken en yüksek boyun eğicilik puanının 14 yaşındaki öğrencilerinde tespit edilmiştir. Ergenlerde boyun eğicilik özelliğinin yaş değişkenine göre dağılımı istatistiksel bakımdan anlamlı bulunmuştur. Bu farkın 14 ve 17 yaşındaki öğrencilerin arasında olduğu bulunmuştur. Bu durum yaş düzeyi yükseldikçe boyun eğiciliğin azaldığını göstermektedir.

Boyun eğici davranışların ergenlerde özellikle de ergenlik döneminin başındaki bireyler için daha büyük risk oluşturduğu söylenebilir. Çünkü ilk ergenlik dönemindeki bireylerde akran baskısına uyma eğilimi, ilk ergenliğin önce ya da sonrasına göre daha fazladır (Steinberg, 2005). Bireyler toplumsal statülerini kaybetme, aşağılanma korkuları nedeniyle boyun eğici davranışlar sergileyebilirler (Allan, Gilbert, 1997). Özellikle 14 yaşındaki ergenlerin ortaöğretim eğitimine yeni başladığı düşünüldüğünde yaş değişkeni ile sınıf düzeyi değişkenlerinin paralel sonuçlar vermesi, ergenlerin buldukları ortama yeni katılmaları ve yaşları ile birlikte içinde buldukları eğitim ortamında ki statü artışlarının da boyun eğicilik puan ortalamalarını düşürdüğü söylenebilir. Bireylerin içerisinde buldukları ortamda düşük sosyal statüye sahip olmaları, zorbalıktan kaçınmak, kendilerini kabul ettirmek ve bir gruba dahil olabilmek için baskın olanlara karşı itaatkâr davranışlar göstermelerine sebep olabilmektedir. Kenneth ve Rose-Krasnor (1992), yapmış oldukları çalışmada; akranları tarafından dışlanma, alay edilme ve saldırgan davranışlara maruz kalma gibi nedenlerle sosyal endişe yaşayan ergenlerin ilişkilerinde daha çok boyun eğici davranışlar sergilediğini bulmuştur. Bu durum özellikle lise yaşantıları düşünüldüğünde yaşça diğerlerinden daha küçük olan bireylerin maruz kaldıkları olumsuz yaşantılardan veya kendilerinden yaşça daha büyük olan öğrenciler tarafından olumsuz yaşantılara maruz kalamama adına boyun eğici davranışlar sergileyebileceklerini göstermektedir. Ayrıca lise eğitimi eğitimine yeni başlamış öğrencilerin içinde buldukları eğitim ortamına yeni başlamaları sebebi ile güven problemleri ortaya çıkmaktadır. Bu durum Irons ve Gilbert (2005)' in gerçekleştirmiş olduğu çalışmada da içerisinde bulunduğu ortamda güven sorunu yaşayan bireylerin depresyon ve yüksek kaygıdan korunma adına boyun eğici davranışlar sergiledikleri ortaya konmuştur. Bu bağlamda, katılımcıların yaşları arttıkça boyun eğici davranışlara maruz kalma durumu azalmaktadır. Bir anlamda boyun eğicilik bir itaat ya da uyum temelli davranıştan öte, bastırılmış bir kişilik özelliği olarak değerlendirilmesinden dolayı (Uzgören, Kara, Uzgören, 2013), yaşları artan ergenlerin zaman içinde olgunlaşması, kişilik gelişimleri tamamlaması, problemleri ertelemek yerine çözüme eğiliminde olmaları beklenen sonuçlar arasında olabilir.

Ergen boyun eğiciliğinin kardeş sayısı değişkeni açısından analizinden elde edilen bulgular neticesinde, dört kardeş olan ergenlerde boyun eğicilik ortalamasının diğer gruplardan daha yüksek gözlenmesine karşılık tüm kardeş sayısı değişkeninde

ergenlerde boyun eğicilik ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Yapılan analizde de kardeş sayısı açısından ergenlerde gözlenen boyun eğiciliğin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır. Bu durum ergenlerde boyun eğicilik özelliğinin kardeş sayısı türünden bağımsız olduğunu göstermektedir.

Literatür incelendiğinde kardeş sayısı değişkeni açısından boyun eğiciliğin farklılaşp farklılaşmadığı konusunda mevcut çalışmaya paralel sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir (Erdoğan, 2016; Kutlu, 2014; Topuz ve diğ., 2018). Kardeş sayısı arttıkça boyun eğicilik puanlarının artmasında ki temel etkenin, kardeş sayısının az olduğu ailelerde ebeveynlerin çocuklarına ayırdıkları zamanın kalitesi artması, çocuk duygu, istek ve düşüncelerini daha rahat ifade edebilmesi ve ebeveyn tarafından birey olarak kabul görmesi boyun eğicilik davranışının azalmasına sebep olabilmektedir (Torun ve diğ., 2012).

Ergen boyun eğiciliğinin doğum sırası değişkeni açısından analizinden elde edilen bulguların değerlendirilmesine göre, en düşük boyun eğicilik en küçük çocuklarda gözlenirken en yüksek boyun eğicilik ortanca çocuk olan ergenlerde tespit edilmiştir. Ergenlerde boyun eğicilik özelliğinin doğum sırası değişkeni göre dağılımı istatistiksel bakımdan anlamlı bulunmuştur. Bu fark ortanca çocuk olan ergenler ile en küçük çocuk olan ergenler arasında olduğu bulunmuştur.

Koç, Bayraktar ve Çolak, (2010) gerçekleştirdikleri çalışmada, bu çalışmanın bulgularına paralel olarak ortanca çocukların ilk ve son çocuklara göre daha boyun eğici olduklarını belirtmişlerdir. Gelişim psikolojisine göre kişinin doğum sırası da kalıtım ve çevre kadar önem arz etmektedir. Genelde ortanca çocuk ne büyüğün ayrıcalıklarına ne de küçüğe gösterilen özene sahiptir. İlk çocuk daha özgüven sahibi iken, son çocuk da en küçük olmasının verdiği avantaj ile daha fazla ilgiye sahiptir. Ortanca çocuk ise tam doyurulmamış olarak büyür ve bu durumun duygusal yükünü çekmek zorunda kalabilir. Diğerleri kadar yetenekli olmadığı inancı ikinci çocuğu ergenlik yaşamında, tepkici, asi, başarma çabasına rağmen yenilgiyi kabul eden, ezik karamsar bir kişilik geliştirmesine neden olabilir. Bununla birlikte Adler, ortanca çocukların kendisini iki kardeş arasında sıkışmış hissettiğini ve kendisini sürekli olarak zavallı ve acınası bir birey olarak değerlendirdiği için, aileler tarafından bu çocukların problem çocuk olarak adlandırıldığını belirtmiştir (Yörükoğlu, 1994). Boyun eğici davranışın özellikle ortanca çocuklarda daha yüksek olması baskılanmanın, kendini yüceltmek için verilen tepkinin veya engellenmeyi ortadan

kaldırma isteğinin, bunlara ek olarak da sevilme, aile ortamında ki statü kaybının giderilmesi ve dışlanmadan kurtulma gibi durumların ergenlerin boyun eğici davranış sergilemelerine sebep olabileceği düşünülmektedir.

5.2. Doğrudan Etkilere İlişkin Tartışma

Modelde öncelikle Kişiler arası problem çözmenin alt boyutları (Probleme Olumsuz Yaklaşım, Yapıcı Problem Çözme, Kendine Güvensizlik, Sorumluluk Almama, Isırcı-Sebatkar Yaklaşım) ergen boyun eğiciliği ile olan ilişkisi görülmektedir. Araştırmanın bulgularına göre ergen boyun eğiciliğin kişilerarası problem çözmenin alt boyutları olan problem odaklı yaklaşım kendine güvensizlik, yapıcı problem çözme ve sorumluluk alma ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler sergilediği belirlenmiştir. Diğer taraftan, ergen boyun eğiciliğinin ısrarcı-sebatkar yaklaşımla ise anlamlı ilişkiler sergilemediği anlaşılmıştır.

Ergenlik döneminde bireyler içsel olarak birçok değişim yaşarken çevresindeki kişi ve gruplar ile de farklı etkileşim içerisine girebilmektedir. Bu etkileşimler sonucunda da kimi ergenler dışa dönük, atılgan, kendi haklarını savunabilen bireyler olurken bazıları da edilgen, haklarını savunamayan, boyun eğici bireyler olmaktadır. Boyun eğici davranışlar gösteren kişilerin kolayca girişimde bulunamamaları, kendine güvenlerinin çok düşük olması, ciddi sorumluluklar almaktan ve değişikliklerden kaçınmaları, insanlarla göz göze gelmekten sakınmaları ve öncü olamamalarıdır (Gilbert, Pehl, Allan, 1994). Bireyin toplum içinde yaşaması için uyma davranışı zorunludur. Kişiler arası ilişkilerde uyma davranışının sergilenmesinde boyun eğici davranışlar ve problem çözme yeteneği rol oynar. Literatür incelendiğinde Karabilgin ve Şahin (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da problem çözme becerilerinde kendini yetersiz gören öğrencilerin boyun eğici davranış da gösterdiği tespit edilmiştir. Smith, Meyers ve Delaney (1998) boyun eğici kişilik özelliğine sahip bireylerin içinde bulunduğu durumu çözümsüz olarak algıladıklarını ya da kendi kaynaklarının çözüm için yeterli olmadığına inandıklarını belirtmiştir. Bu nedenle, bu tip bireylerin sorunları karşısında çözüm üretmek yerine, daha edilgen bir duruş sergilediklerini ortaya koymuşlardır. Kişiler arası problem çözmede ısrarcı-sebatkar yaklaşım sergileyen bir bireyin yani, problem yaşadığında problem çözülünceye kadar inatla üstüne gitmesi ve bir problemi çözerken, mutlaka bir sonuca ulaşmaya çalışması ile

zıtlık içermektedir ki gerçekleştirilen çalışmanın bulguları ile de bu durum paralellik sergilemektedir.

Probleme olumsuz yaklaşım kişilerarası problemlerde yaşanan çaresizlik, karamsarlık ve üzüntü gibi yoğun olumsuz duygu ve düşüncelerle ilgilidir. POY alt boyutunda ki bireyler yoğun olumsuz duygulanım sebebi ile genel olarak kendilerini problem çözmede yetersiz ve eksik görme eğiliminde olmaktadır. Ayrıca problem çözmede kendisini başarısız olarak değerlendirenlerin, daha fazla iç çatışmalı, kişilerarası ilişkilerde aşırı duyarlı, depresif ve obsesif davranışlara sahip oldukları tespit edilmiştir (Dixon, Heppner, Anderson, 1991). Boyun eğici davranış gösteren bireylerde gözlenen özellikler incelendiğinde; özgür davranamamaları sürekli içine kapanık bir tavır sergilemesi, liderlik davranışı gösterememesi, bir sorunla karşılaştığında bununla baş etmekte güçlük çekmesi, düşüncelerini özgürce ifade edememesi ve ciddi sorumluluklar almadan kaçması (Gilbert, Pehl, Allan, 1994) probleme olumsuz yaklaşan bireylerin kişilik özellikleri ile benzerlikler içermektedir.

Gelişimsel ve davranışsal teorilere göre (Gilbert, Allan, Trent, 1995; Horowitz, Vitkus, 1986; Joiner, 2000; Ferster, 1973; Lewinsohn, 1974) boyun eğme davranışı sergilemenin sebepleri arasında pasiflik ve depresyondan kaçınma isteği olduğu vurgulanmaktadır. Bu kaçınma davranışının pratik ve kişilerarası sorunların çözülmesini önlediği, devam eden kişilerarası çatışmaların alevlenmesine yol açtığı, statü ve sosyal desteğin azalmasına yol açtığı ve ödüllendirici ve olumlu pekiştiriciyle teması azalttığı hipotezi vardır. Bu durum aynı zamanda bireylerin kişiler arası problem çözmede kendilerine duydukları güvendedeki azlığı ve problemlerin çözümüne karşı sorumluluk almalarını etkileyebilecek etmenlerden olabileceği öngörülmektedir. Aynı zamanda bireyin problem çözerken sorumluluk almamasına, bir problemin çözümünde kendine güvenmemesine veya problem odaklı bir yaklaşım sergilemesine sebep olabilecek etmenlerin sebeplerinden olabilir.

Özellikle boyun eğici bireylerin disforik kişilik yapısına sahip olduğu düşünüldüğünde, (Bayraktar, 1992; Lyubomirsky ve diğ., 1999) bu tip bireylerin problem çözme yaklaşımlarının yapıcı şekilde gerçekleşmediği (Lyubomirsky ve diğ., 1999) problemleri ve problemlerin değerlendirilmesi de dahil olmak üzere özellikle baskı altındayken birkaç olası ve etkili çözüme güven duyulsa bile, sorunların çözülmesine yönelik isteklerinde azalma olduğu görülmektedir. Disforik kişilik yapısına sahip bireylerin bozulmuş kişiler arası problem çözme becerileri gösterdiğine

ve kişiler arası problemlerde zayıf çözümler ürettiğine dair çalışmalarda da mevcuttur (Lyubomirsky, Nolen-Hoeksema, 1995; Strack, Blaney, Ganellen, Coyne, 1985). Bu durum aynı zamanda çalışmanın bulgularına paralel olarak, boyun eğici bireylerin problemin çözümüne sorumluluk üslenmemesinin sebepleri arasında gösterilebilir.

Alayanzındaki bu bilgiler ele alındığında çalışma sonucunda ortaya çıkan bulgunun beklendik yönde olduğu söylenebilir. Dolayısıyla ergen boyun eğiciliği kişiler arası problem çözmeye için bir risk faktörü olduğu sonucu çıkarılabilir.

Çalışmada diğer bir doğrudan yolda kişiler arası problem çözmeni bütün alt boyutları (Probleme Olumsuz Yaklaşım, Yapıcı Problem Çözme, Kendine Güvensizlik, Sorumluluk Almama, Israrcı-Sebatkar Yaklaşım) anne-baba güvenli üssü doğrudan etkilemesidir. Araştırmanın bulgularına göre ergenlerin probleme olumsuz yaklaşımları, kendine güvensizlik ve sorumluluk almama baba güvenli üssünü doğrudan negatif yönde anlamlı yordarken, yapıcı problem çözmeleri ve Israrcı-sebatkar yaklaşım düzeyleri onların baba güvenli üssünü doğrudan pozitif yönde anlamlı yordamaktadır. Benzer şekilde, Ergenlerin probleme olumsuz yaklaşımları, kendine güvensizlik ve sorumluluk almama anne güvenli üssünü doğrudan negatif yönde anlamlı yordarken, yapıcı problem çözmeleri ve Israrcı-sebatkar yaklaşım düzeyleri onların anne güvenli üssünü doğrudan pozitif yönde anlamlı yordamaktadır.

Günlük yaşamın giderek karmaşıklaşması bireylerin her an yeni problemlerle karşılaşabilmesine neden olabilmektedir. Yaşam sürecinin en kritik dönüm noktalarından bir olan ergenlik döneminde bireyler, biyolojik, psikolojik ve sosyal problemleri çözmek ve bu döneme özgü talepleri karşılamak zorunda kalmaktadırlar. Bu kritik dönemde karşılaştıkları engelleri başarılı bir biçimde aşmak ve problemleri etkili bir biçimde çözebilmek ise güçlü bir problem çözmeye becerisine sahip olmayı gerektirmektedir (Andrews, Ainley, Frydenberg, 2004).

Kişiler arası problem çözmeye yer alan sorumluluk alma ve inisiyatif üstlenme gibi beceriler, bireyin özerklik gelişimi ile bağlantılıdır; çünkü bireyin problemler karşısında baş etme stratejilerini geliştirmesi kendine olan inancına ve özerk davranışlarına bağlıdır. Fuhrman ve Holmbeck (1995), üniversite eğitimi için ailelerinden ayrılan gençlerle ilgili yaptıkları çalışmada, evden ayrılmalarıyla birlikte öğrencilerin gittikleri yerlerde daha fazla davranışsal özerklik gösterdiklerini ve karar verme sürecinde daha fazla kişisel kontrolleri olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum davranışsal özerklik ve proaktif başa çıkma, yani kendi kontrolünü sağlama,

sorumluluğu üstlenme gibi davranışlar arasında ilişkinin olduğunu göstermektedir. Ergenlik döneminin belirgin özelliklerinden olan özerklik gelişimi ergenin kişiliğinin şekillenmesi bakımından önemlidir. Davranışsal özerklik, kişinin hayatında bağımsız kararlar alarak bu kararları uygulama ve aldığı kararlar için gerekli olan plana uyma becerisidir (Steinberg, 2005).

Araştırmanın bulgularına göre ergenlerin probleme olumsuz yaklaşımları, kendine güvensizlik ve sorumluluk almama anne ve baba güvenli üssü doğrudan ve negatif yönde yordamaktadır. Bu doğrultuda ergenlerde probleme olumsuz yaklaşım, kendine güvensizlik ve sorumluluk almama puanları yükseldikçe anne ve baba güvenli üs algılarında azalma olduğu söylenebilir. Bu durum ergenlik dönemiyle birlikte gelişen özerklik algısı ve ergenlik döneminde gelişen anne ve baba güvenli üs algılarından kaynaklanabilir. D'zurilla ve Nezu (2007) probleme olumsuz yönelen bireyleri, problem çözme sürecinde işlevsel olmayan inançlara sahip bireyler olarak tanımlamışlardır. Problemleri çözmeye ilişkin işlevsel olmayan bilişsel duygusal şemaların var olduğu ve sorunları tehdit edici unsur olarak algıladıkları, düşük öz yeterlik, negatif sonuç beklentisi ve düşük engellenme toleransı gibi niteliklerin olduğu genel bir bakış açısından oluştuğunu belirtmişlerdir. Kendine güvensiz yaklaşım da ise herhangi bir problemi çözebilme konusunda kişinin sahip olduğu güven eksikliğini ifade ederken, bu durum etkisiz problem çözme tarzlarından biridir. Bu kişiler, problem çözme stratejilerini ve tekniklerini oldukça aceleci ve dikkatsiz kullanırlar. Genellikle çok az sayıda alternatif çözüm yolları saptayabilirler. Uygulamaya koydukları çözümün sonuçlarını değerlendirme konusunda da yine dikkatsizce davrandıkları gibi bu konuda değerlendirme yapmada da yetersizlik gösterirler (D'Zurilla ve diğ., 1995). Sorumluluk almama ise; problem çözme konusundaki sorumluluk almamayı ifade etmektedir (Çam, Tümkeya, 2007). İşlevsel olmayan bir tarzıdır. Bu kişiler problem yokmuş gibi davranırlar. Problemi çözmek ve gerekeni yapmak için yüzleşmek yerine problem duruma aldırış etmezler. Bu tarzı benimsemiş olan kişilerde görülen davranışlar ise, karşılaşılan bir problemi çözmek için hemen bir girişimde bulunmayarak problemle uğraşmayı hep erteleyen, çaba harcamak yerine, hareketsiz olmayı ya da pasif davranmayı seçen, problemi çözecek birileri bulma anlamında "bağımlılık" geliştiren, problemleri çözme sorumluluğunu üzerine almayarak bu sorumluluğu başkalarına yükleyen, problemlerle yüzleşmek (karşı karşıya kalmak) yerine onlardan kaçınmayı yeğleyen ve artık problemle ilgili

hiçbir şey yapılamayacak hale gelinceye değin problemle uğraşmayı erteleme özellikleri mevcuttur (D’Zurilla ve diğ., 2004, D’Zurilla, Nezu 2007, Eskin, 2009).

Kişiler arası problem çözmede olumsuz yaklaşan bireylerdeki bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda ergenlik dönemi kişilerarası ilişkilerde başarılı olabilmek için oldukça fazla çaba sarf edilen önemli bir evre olarak da kendini gösterir (Erözkan, 2009). Bu nedenle birçok ergen; arkadaşları, ailesi ve diğer yetişkinlerle ilişki kurmakta güçlük yaşamakta ve kişiler arası problem çözme becerilerine ihtiyaç duymaktadır. Öte yandan ergenler çoğu zaman, sosyal çevrenin istediği biçimde davranmak için hoş karşılanmayan korku, öfke ve kıskançlık gibi duygularını bastırmak zorunda da kalabilmektedirler. Bu sorunlar karşısında ergenler yetersizlik, engellenme, çaresizlik, iletişim problemlerini ve öfke duygularını yoğun olarak yaşayabilmektedirler. (Cüceloğlu, 2004; Üstün, 2005). Ergenlik döneminde bireyin yaşadığı kimlik arayışı ve kendi benliğini oluşturma çabaları özerklik gelişimini hızlandırmaktadır. İçinde bulunulan koşullar ve sosyal psikolojik özellikler bireyin ergenlik döneminde daha çok kendine yetme ve özgür olma yaşantılarını desteklemektedir. Yani hem birey daha özerk olmak istemekte hem de sosyal alanda ortaya çıkan toplumsal ihtiyaçlar bireyin özerkliğinin temelini oluşturmaktadır. Bu dönemde bilişsel alanda bireyin kendi kararlarını alabilme potansiyeli artmakta, benlik ve kimlik gelişimi hızlanmakta, duygu ve davranışlar daha çok ergenin kendisi tarafından yönetilmeye başlanmaktadır (Grotevant, Cooper, 1985; Zimmer, Gembeck, Collins, 2003). Deci ve Ryan’a göre (2000), öz yeterlik kuramında özerklik temel bir gereksinimdir ve kişi, kendi eylemlerinin kaynağı olarak kendini görmektedir, ergenlik döneminde bağımsızlık çabalarının yoğunlaştığını ve ergenlerin özerklik kazanmak, kimlik oluşturma yolunda risk alma olasılıklarının da arttığını söylemiştir; ayrıca günümüz gençlerinin kendileri ve çevreleri ile ilgili olarak önceki kuşaklardan daha fazla sorumlulukla karşı karşıya oldukları belirtmiştir (Steinberg, 2005). Bireyselleşen toplumsal yapının gereği olarak kendini kanıtlamak, aktif olmak ve problem çözme becerilerini geliştirmek için bireyin sorumluluk almak, inisiyatifi elinde bulundurmak gibi kişisel özelliklerini geliştirmesi gerekmektedir.

Bağlanma teorisine göre, güvenli bir üsse erişim kritiktir, çünkü bireylerin dünyayı keşfetmelerini ve tehditle karşı karşıya kaldıklarında yardım veya rahatlık aramalarını sağlayan bir güvenlik duygusu sağlar (Bowlby, 1973). Başka bir deyişle, güvenli bir üsse sahip bireyler, zorluklarla karşılaştıklarında, birinin yardımına geleceği güvencesi

isle hareket ettiklerinde içerisinde buldukları stresörlerle daha kolay yüzleşebilmektedirler. Dahası, yakın ilişkiler içinde, güvenli bir üsse sahip bireyler duygularını daha açık ve esnek şekilde ifade edebilir, böylece olumsuz duyguları ile daha rahat baş edebilirler. Bu durum ergenlik döneminde, hızla gelişen sosyal ve duygusal beceriler ile birlikte ebeveyne duyulan bağımlılık ihtiyacını azaltarak ve yeni ortamları keşfetmeye ve ustalaşmaya duyulan güçlü bir ihtiyaç doğmasına sebep olmakla birlikte, keşif sisteminde sağlıklı büyümeyi teşvik eder. Bu değişiklikler bağlanma davranışları ve keşif ihtiyaçları arasında yeni bir denge gerektirir (Allen, Tan, 2016). Bu çalışmalardan yola çıkarak özellikle kişiler arası problem çözmede işlevsiz olan, probleme olumsuz yaklaşan, kişiler arası problem çözmede kendine güvensiz olan ve sorumluluk almayan bireylerin de belirtilen özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, bu bireylerin güvenli üslerine ulaşma konusunda daha az çaba sarf ettikleri çalışmanın bulguları ile de paralellik gösterecek şekilde söylenebilir.

Ergenlerde olumlu sayılacak kişiler arası problem çözme tarzlarından yapıcı problem çözme ve ısrarcı-sebatkâr yaklaşım ile anne ve baba güvenli üssü anlamlı ve pozitif yönde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapıcı problem çözme, akılcı bir problem çözme tarzıdır. Problem durumu gerçekçi bir bakış açısından görebilmeyi, üzerinde tartışma yapabilmeyi, sistematik olmayı ve problemin etkili çözümü için gerekli problem çözme becerilerini ve tekniklerini uygulayabilmeyi içermektedir. Yapıcı problem çözme tarzına sahip kişilerde görülen davranışlar değerlendirildiğinde; problem çözme basamaklarını doğru bir şekilde değerlendirerek çözüme ulaştırıcı stratejiyi belirleyebilen, çözümleri uygulama ve değerlendirme becerisine sahip ve problemleri daha kolay ve sağlıklı bir şekilde çözebilen bireyleri kapsamaktadır (Eskin, 2009). İsrarcı-sebatkâr yaklaşım ise, kişinin kişilerarası ilişkilerinde problem çözümü için ısrarlı bir şekilde çaba harcamayı ortaya koymaktadır. D'Zurilla diğ. (2004) bu kişilerin sorunlar karşısında olumlu bir tutum içerisinde olduğunu belirtmişlerdir. Bu yaklaşımın özellikleri değerlendirildiğinde; problemleri doğru biçimde algılayabilen ve göz ardı etmeyen, problemleri yaşamın bir parçası olarak gören, doğru kaynaklarla problemi yönetebilen, problemin çözümüne yönelik inançlarını kaybetmeyen, kendi potansiyelinin problemi çözmeye yeterli olacağına inanan ve problem çözümünde çaba sarfetmesinin gerekliliğinin farkında olan bireyler olarak tanımlanmıştır.

Heppner'e (1987) göre bireyin sahip olduğu bağlanma stili, karşılaştığı problemlere çözüm getirebilmesi açısından üzerinde durulması gereken diğer bir unsurdur. D'zurilla ve Nezu'ya (1990) göre uygun ya da uygun olmayan yöntemlere dayalı problem çözme becerileri kişilerarası ilişkilerde farklı içeriklere sahiptir. Akbaba (2004), kişilerarası ilişkilerinde etkili çözümler üretebilen bireylerin, sonuç ile olması gerekeni karşılaştırarak, karşılaştıkları problemlerinin çoğunu çözebileceklerine inandıklarını belirtmektedir. Bowlby (1969; 1980) ve Bowlby ve Parkes (1970) insanın sosyal bir varlık olması bağlamında iletişim kurma, kabul görme, bağlanma arasındaki ilişkiyi görme arzusunda olduğunu vurgulamakta ve bütün bu unsurların kişilerarası ilişkilerle gerçekleşebileceğini belirtmektedirler. Bu bulgular araştırmamızın bulguları ile paralellik göstermektedir. Kişilerarası ilişkiler geliştirmek, öteki (ler) ile iletişim kurmak, -bağlanma stilleri, iletişim becerileri ve kişilerarası problem çözme becerileri bağlamında- bireylerin en temel gereksinimlerinden olduğu bilinen bir gerçektir. Çünkü kişilerarası ilişkileri başlatma, geliştirme ve sürdürme, diğer bireyleri anlama ve diğerleri tarafından anlaşılma istemenin bireylerin özellikle psikolojik durumları üzerinde oldukça önemli ve olumlu katkıları vardır. Downey ve Feldman (1996), Erözkan (2004; 2007) ve Rohner (1999) kişilerarası ilişkilerde kabul görmenin, en temel güdülerden biri olarak tüm insanların doğasında yerini aldığını ve bunun da etkili iletişim becerileri ve kişilerarası ilişkiler sayesinde sağlanabildiğini vurgulamışlardır.

Her ne kadar güvenli üs üzerine yapılan araştırmanın asıl odak noktası küçük çocuklar olsa da ergenlerin ve genç yetişkinlerin ihtiyaç duydukları zaman ailelerine güvenmeye devam ettiği ve ebeveynlerinin güvenli bir üssüne sahip olmalarının, daha sonra uyum sağlamada önemli katkıları olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir (Allen, Tan, 2016; Rosenthal, Kobak, 2010). Ancak, daha önemlisi, ergenlikte, yardım veya desteğe ihtiyaç duyulduğu bir durumun ortaya çıkması sonucunda, güvenli üssün fiziksel varlığı, güvenli üssünün kullanılabilirliğine olan inancından daha az önemli hale gelir. Özellikle tehdit veya stres koşulları altında güvenli bir üsse erişimi olan ergenlerin, ebeveynlerinin zihinsel temsilleri veya ebeveyn algılarını daha duyarlı olarak algıladıkları düşünülmektedir. Tehdit veya stres yaşantılarında güvenli bir üssün mevcudiyeti, bireylerin zor durumlarında yardım aramalarına olanak veren bir yeterlilik duygusu uyandırır (Bowlby, 1973). Buna bağlı olarak, tutarlı bir güvenli üssü olan bireyler stresörler ile daha iyi başa çıkabilmekte ve tutarlı bir güvenli üssü olmayan bireylere göre duygularını daha iyi düzenleyebilmektedir (Cassidy, Berlin,

1994; Mikulincer, Shaver, 2016). Bu kişilik özelliklerinin baskın olmasının problem çözme davranışlarını da etkilemesi kaçınılmazdır. Aynı zamanda bu kişilerin sergiledikleri olumsuz davranışların karşı taraf üzerinde (anne-baba) bir etkiye yol açması da kaçınılmazdır. Dolayısıyla ergenlerin sahip olduğu problem çözme yaklaşımlarından yola çıkılarak anne baba güvenli üs değişkeni yordayabilir, açıklanabilir görünmektedir. Yapılan araştırma da bu hipotezi doğrulamıştır.

Çalışmadaki son doğrudan yol; ergenlerde anne-baba güvenli üssün boyun eğiciliği doğrudan yordamasıdır. Çalışmanın bulguları incelendiğinde ergen boyun eğiciliği baba güvenli üs ve anne güvenli üs ile negatif yönde anlamlı şekilde yordadığı görülmektedir. Bu doğrultuda ergenlerde anne ve baba güvenli üs puanları yükseldikçe boyun eğicilik davranışında azalma olduğu söylenebilir.

Literatür incelendiğinde ailelerine karşı güvensiz şekilde bağlanan ergenlerin daha boyun eğici olduğu (Ward ve diğ., 2000, 2001; Georgiou, 2008; Cruddas, Gilbert, McEwan, 2012; Shechtman, Dvir, 2006; Gilbert ve diğ., 2009) bunun yanı sıra güvenli şekilde bağlanan ergenlerin daha az şekilde boyun eğici davranış gösterdiğine dair (Kobak, Sceery, 1988; Irons, Gilbert, 2005; Waters ve diğ., 1991) çalışmalar mevcuttur.

Bağlanma teorisine göre, güvenli bir üsse erişim kritiktir, çünkü bireylerin dünyayı keşfetmelerini ve tehditle karşı karşıya kaldıklarında yardım veya rahatlık aramalarını sağlayan bir güvenlik duygusu sağlar (Bowlby, 1973). Başka bir deyişle, güvenli bir üsse sahip bireyler, zorluklarla karşılaştıklarında, birinin yardımına geleceği güvencesi işle hareket ettiklerinde içerisinde buldukları stresörlerle daha kolay yüzleşebilmektedirler. Dahası, yakın ilişkiler içinde, güvenli bir üsse sahip bireyler duygularını daha açık ve esnek şekilde ifade edebilir, böylece olumsuzluklarla karşılaştıklarında bunlar ile daha rahat baş edebilirler. Ayrıca kişileri ebeveynlerine güvenli bağlanmaları, ilerideki kişilerarası ilişki tarzlarını yakından etkilemektedir (Sümer, Güngör, 1999).

Tüm bu açıklamalar ışığında sonuç olarak; ergenlerde ebeveynlerine güvenli şekilde bağlanan ve anne babalarını güvenli bir üs olarak değerlendirmeleri, arkadaşlık ve aile ilişkilerinde boyun eğmeyi azaltıcı bir faktör olacağı, dolayısıyla araştırma sonucunda ortaya konan bulgunun mantıklı olduğu ortaya konmaktadır.

5.3. Dolaylı etkilere ilişkin tartışma

Aracılık etkisinin sınanmasında iki ayrı istatistiksel yöntem kullanılmaktadır. Aracılık testlerinde geleneksel yaklaşıma göre (Baron ve Kenny, 1986); bir değişkenin aracılık etkisinden söz edebilmek için dört şartın karşılanması gerekmektedir. İlk olarak bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki yol katsayısının anlamlı olması, ikinci olarak bağımsız değişken ile aracılık etkisi sınanacak değişken arasındaki yol katsayısının anlamlı olması, üçüncü olarak bağımlı değişken ile aracılık etkisi sınanacak değişken arasındaki yol katsayısının anlamlı olması ve dördüncü olarak bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasına aracı değişken dahil edilmesi ile oluşturulan modelde bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasında önceden var olan anlamlı ilişkinin ortadan kalkması veya anlamlı düzeyde etkinin azalması gerekmektedir. Bağımsız ve bağımlı değişken arasına aracılık etkisi sınanan değişken dahil edildiğinde etki anlamlılığını yitiriyorsa, tam aracılık etkisinin var olduğu; anlamını tamamen kaybetmiyor ancak azalıyor ise kısmi aracılıktan söz edilebilir. Her iki durumda da bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi aracı değişken üzerinden gerçekleşmektedir.

Aracılık saptanmasında çağdaş yaklaşım olarak kabul edilen (Fritz, MacKinnon, 2007; Hayes, Scharkow, 2013; Hayes, 2018; Preacher, Hayes, 2004) Bootstrap yöntemi bir yeniden örnekleme yöntemidir. Araştırma örnekleminde toplanan verilerden yeniden alt örneklemler oluşturularak model parametreleri her bir alt örnekleme test edilir ve ana örneklemden alınan sonuçlar ile karşılaştırılır. Bu sayede doğrudan ve dolaylı etkilerin anlamlılık düzeyleri test edilebilir. Sobel testi olarak da isimlendirilen bu teknikte bağımsız ve bağımlı değişken arasında anlamlı yol katsayısının bulunması şartı aranmaz. Bu tekniğe göre aracılık etkisinden söz edebilmek için Bootstrap Katsayısının üst ve alt sınırları arasında sıfır değerinin olmaması yeterlidir. Diğer bir ifade ile Bootstrap Katsayısının alt ve üst sınırları arasındaki çizgide sıfır değeri yoksa aracılık etkisinin olduğuna karar verilir. Sobel testi, aracı değişken eklendikten sonra bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkide düşüş gözlemlendiyse bunu tespit etmek için kullanılır (Sobel, 1982). Başka bir ifadeyle, bu test aracı değişkenin önemli olup olmadığını ölçer. Bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkiyi aracı değişken modele dahil edilmişken inceleyip yorumlanmasını sağlar. Sobel testinin istatistiksel gücü düşük olmasına rağmen, Baron ve Kenny'nin önerdiği adımlardan daha doğru kabul edilmektedir. Büyük örneklemlerde önemli etkileri tespit edebilmek için testin

yeterli güce sahip olması gerekir. Bu nedenle, Sobel testinin en önemli ve güçlü varsayımı normaldir. Çünkü, küçük örneklerde çarpıklık sorunu ortaya çıkması durumu söz konusudur. Buradan yola çıkarak en küçük etkileri bile tespit edebilmek için 1000 büyüklüğünde bir örneklemle, orta ölçekli etkileri tespit edebilmek için 100 civarında bir örneklemle, yalnız büyük etkileri ölçebilmek için ise 50 büyüklüğünde bir örneklemle çalışmak en önemli kuraldır (MacKinnon ve diğ., 2002).

Yukarıda açıklanan geleneksel yaklaşım açısından araştırmada elde edilen sonuçlar ele alındığında; ergenlerin probleme olumsuz yaklaşımları onların anne ve baba güvenli üssünü negatif yönde anlamlı yordadığı (Şart 1); anne ve baba güvenli üssün ergenlerin boyun eğicilik düzeylerini negatif yönde anlamlı yordadığı (Şart 2); aracı değişkenler olan baba güvenli üs ve anne güvenli üssün modele dâhil edildiğinde, anne ve baba güvenli üssün ergenlerin boyun eğicilik düzeyleri üzerindeki etkisi ortadan kalkmamakla birlikte anlamlı düzeyde azaldığı için baba ve anne güven üssün kısmi aracı bir role sahip oldukları saptanmıştır. Bootstrap tekniği kullanılarak yapılan analiz ile de problemlere olumlu yaklaşım ile ergen boyun eğiciliği arasındaki ilişkide baba ve anne güven üssün aracı bir role sahip oldukları görülmüştür. Bulgular başlığı altında görüldüğü üzere; aracılık etkisinin sınamak amacıyla kurulan problemlere olumsuz yaklaşım, ergen boyun eğiciliği, baba ve anne güvenli üs modelinde hesaplanan Bootstrap Katsayısının alt ve üst limitleri sıfır değerine temas etmemektedir. Bootstrap tekniğinin savunucularına göre bu durumda başka hiçbir şart aranmaksızın aracılık etkisinin varlığı kabul edilmektedir. Her iki teknik açısından da problemlere olumsuz yaklaşım ile ergen boyun eğiciliği arasında hem anne hem baba güvenli üs değişkeninin aracılık etkisine sahip olduğu kanıtlanmıştır.

Elde edilen bu sonuca göre anne ve babaların ergenler için güvenli üs olarak kabul edilmesinin ve öyle algılanmasının problemlere olumsuz yaklaşımın boyun eğicilik üzerindeki pozitif etkisini azaltacağı ve ortadan kaldıracağı söylenebilir.

Yapıcı problem ile ergen boyun eğiciliği arasında baba – anne güvenli üssün aracılığının sınanmasından elde edilen sonuçlar için de benzer durum söz konusudur. Geleneksel yöntemle göre H_1 , H_2 ve H_3 hipotezleri doğrulandığı için (Bağımlı, bağımsız ve aracı değişken arasında hesaplanan yol katsayıları anlamlı bulunduğu için) aracılık modeli sınanabilmiştir. Diğer bir ifade ile ergenlerin yapıcı problem çözmeleri onların baba ve anne güvenli üssünü anlamlı yordadığı, baba ve anne güvenli üssün ergen boyun eğiciliğine olan doğrudan etkilerinin de anlamlı bulunduğu

için aracılık modeli oluşturulabilmiştir. Ergenlerde yapıcı problem çözmenin ergen boyun eğiciliği üzerindeki toplam etkisinin; aracı değişkenler olan baba güvenli üs ve anne güvenli üssün modele dâhil edildiğinde anlamsızlaşmasından dolayı baba ve anne güvenli üssün tam aracı bir role sahip oldukları gözlenmiştir. Problemlere olumsuz yaklaşım ile ilgili modelde anne ve baba güvenli üs kısmı aracı role sahip iken yapıcı problem çözme modelinde tam aracı role sahip olduğu görülmektedir. Bootstrap tekniği kullanıldığında da ortaya çıkan değerler bu bulguyu gerçeklemektedir. Yapıcı problem çözme, baba ve anne güvenli üs – ergen boyun eğiciliği modellerinde hesaplanan Bootstrap katsayısının alt ve üst limitleri sıfır ile kesişmediği için baba ve anne güvenli üssün de yapıcı problem çözme ile ergen boyun eğiciliği arasında dolaylı bir etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Kişilerarası problem çözmenin diğer üç alt boyutu açısından da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Kendine güvensizlik ile ergen boyun eğiciliği ilişkisinde baba ve anne güvenli üssün aracılıklarına yönelik modelde Baron ve Kenny (1986)'nin yöntemine göre kısmi aracılık etkisi; sorumluluk almama ile ergen boyun eğiciliği ilişkisinde baba ve anne güvenli üssün aracılıklarına yönelik modelde de benzer şekilde kısmi aracılık etkisi gözlenmiştir. Buna karşılık kişilerarası problem çözme ısrarcı-sebatkar yaklaşım ile ergen boyun eğiciliği ilişkisinde baba ve anne güvenli üssün aracılıklarına yönelik model tam aracı rolün bulunduğunu ortaya koymuştur. Açıklanan bu modellerin tamamında da aracılık etkisinin varlığı Bootstrap tekniği ile ayrıca kanıtlanmış ve şüpheye yer bırakmayacak biçimde ortaya çıkmıştır.

Kişinin sahip olduğu bağlanma stilinin problem çözme becerilerini etkilediğini ortaya koyan birçok araştırma mevcuttur. Örneğin, Lopez (2001) güvenli bağlanan bireylerin problem durumlarında aktif çözücü olduklarını, bütüncü ve uzlaşmacı bir kişilik yapısı problemlere yaklaştıklarını belirtmişlerdir. Feyzioğlu (2008) ise bağlanma biçimi ve problem çözme becerileri arasında yüksek düzeyde korelasyon bulmuştur. Güvenli bağlanan bireylerin, dürtüleri ve duygularını yönetmede daha esnek olduklarını, çatışma durumlarında bile ilişkileri sürdürebildiklerini ve problemler karşısında yapıcı bir problem çözme yaklaşımı sergilediklerini bulgulamıştır. Shaver ve Mikulincer (2005) bakım verenin gerektiğinde ulaşılabilen, destekleyici, güven ve korunak sağlayabilen biri olması, çocuğun stres altında kaldığında uygun problem çözme becerisi geliştirmesine yardımcı olacağını belirtmiştir. Berant, Mikulincer ve Florian (2001)' de güvenli bağlanmaya sahip kişilerin, olumsuz stres tepkisi ile

durumu kabul ederek, problemlerle yapıcı bir şekilde başa çıkma ve duygularını açıkça ifade etme eğiliminde olduklarını belirtmişlerdir.

Bağlanma ihtiyacı veya “başka bir bireyle yakınlığı arama ve koruma” ihtiyacı aynı zamanda duygusal tepkilerimizi de etkiler (Bowlby, 1969). Çocuk ile bakıcı arasında geliştirilen bağlanma sistemi, bir tehdit karşısında güvenliğin sağlanması işlevine sahiptir ve bağlanma sistemi daha az verimli olduğunda, depresyon ve boyun eğici davranışlar meydana gelebilir. Bu, güvenli ve destekleyici ortamların gerginliği ve kaygıyı azalttığı anlamına gelir (güvenli üs). Böyle güvenli bir ortam kurulamadığında, bağlanma sistemi daha az verimlidir ve kişi reddedilme konusunda daha fazla endişe duyarak sosyal karşılaştırmalara daha fazla odaklanır (Irons, Gilbert, 2005; Sloman, Gilbert, Hasey, 2003). Bu nedenle, güvenli olmayan bir şekilde bağlanmış bireyler, kişisel olarak değersizlik veya yetersizlik hissi yaşayabilir ki bu da boyun eğicilik gibi depresif semptomların gelişmesine katkıda bulunabilir (Margolese, Markiewicz, Doyle, 2005, Sund, Wichstrom, 2002). Bu nedenle, ebeveynlere oluşturulan güvenli üssün kalitesi, ergene olumsuz duyguların yönetimine elverişli bir bağlam sunabilir (Duchesne, Larose, 2007). Sonuç olarak, literatür açıkça göstermektedir ki ebeveynlerine güvenli şekilde bağlanan ve onları güvenli birer üs olarak algılayan ergenlerin boyun eğiciliklerinin azaldığı ve kişiler arası problem çözmeleri ile boyun eğicilikleri arasındaki ilişkiyi değiştirdiği, bu araştırma tarafından şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya konmuştur.

6. GENEL SONUÇ

Bu çalışmada ergenlerde kişiler arası problem çözme ve ergen boyun eğiciliği arasındaki ilişki de anne baba güvenli üs aracı rolüne yönelik bir model sunulmuştur. Bu bağlamda birbirinden bağımsız iki çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışma I'de araştırmanın bağımlı değişkeni olan ergen boyun eğiciliğinin cinsiyet yaş, kardeş sayısına doğum sırası, sınıf düzeyine ve okul türüne göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığı ele alınmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre ergen boyun eğiciliği sınıf düzeyi, yaş ve doğum sırasına göre farklılaşırken, cinsiyet, okul türü ve kardeş sayısına göre farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Çalışma II'de kişiler arası problem çözme ile ergen boyun eğiciliği arasındaki ilişkide anne baba güvenli üssün aracılığı bootstrapping yöntemiyle test edilmiştir. Araştırmada kullanılan kişiler arası problem çözme envanterinin her alt boyutunun ayrı puanlanması sebebi ile 5 ayrı model oluşturulmuş ve modellerden yola çıkarak aşağıdaki sonuçlar ifade edilebilir.

- Ergen boyun eğiciliğın kişilerarası problem çözmenin alt boyutları olan problem odaklı yaklaşım, kendine güvensizlik, yapıcı problem çözme ve sorumluluk almayı doğrudan ve pozitif yönde yordarken, ısrarcı-sebatkar yaklaşımı ise yordamamaktadır.
- Ergenlerin probleme olumsuz yaklaşımları, kendine güvensizlik ve sorumluluk almama baba güvenli üssünü doğrudan negatif yönde anlamlı yordarken, yapıcı problem çözmeleri ve Israrcı-sebatkar yaklaşım düzeyleri onların baba güvenli üssünü doğrudan pozitif yönde anlamlı yordamaktadır. Benzer şekilde, Ergenlerin probleme olumsuz yaklaşımları, kendine güvensizlik ve sorumluluk almama anne güvenli üssünü doğrudan negatif yönde anlamlı yordarken, yapıcı problem çözmeleri ve Israrcı-sebatkar yaklaşım düzeyleri onların anne güvenli üssünü doğrudan pozitif yönde anlamlı yordamaktadır.
- Ergemlerde baba güvenli üs ve anne güvenli üs, ergen boyun eğiciliğini doğrudan negatif yönde yordamaktadır.

- Ergenlerde anne ve baba güvenli üs; probleme olumsuz yaklaşma ve ergen boyun eğiciliği bağlantısında kısmi aracı bir role sahiptir.
- Ergenlerde anne ve baba güvenli üs; yapıcı problem çözme ve ergen boyun eğiciliği bağlantısında tam aracı bir role sahiptir.
- Ergenlerde anne ve baba güvenli üs; kendine güvensizlik ve ergen boyun eğiciliği bağlantısında kısmi aracı bir role sahiptir.
- Ergenlerde anne ve baba güvenli üs; sorumluluk almama ve ergen boyun eğiciliği arasında bağlantısında kısmi aracı bir role sahiptir.
- Ergenlerde anne ve baba güvenli üs; Israrcı-sebatkar yaklaşım ve ergen boyun eğiciliği bağlantısında tam aracı bir role sahiptir.



7. ÖNERİLER

Bu araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar düşünülerek araştırmacılara, ebeveynlere ve eğitimcilere aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

Araştırmacılara yönelik öneriler;

- Bu araştırma boyun eğiciliği yüksek olan öğrencilerle gerçekleştirilip sonuçları karşılaştırılabilir.
- Bu çalışmada ergenlerde kişiler arası problem çözme ve anne-baba güvenli üs gibi boyun eğiciliği zayıflatabilecek değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Daha sonra gerçekleştirilecek çalışmalarda da ergenlerde boyun eğiciliği azaltabilecek değişkenleri belirlemeye yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Çalışma kapsamında ele alınan değişkenlerin tamamı ilk defa bir arada incelenmiştir. Dolayısıyla çalışmada öne sürülen modellerin genellenebilirliğini sağlamak için benzer kavramlarla tekrar sınındığı araştırmalar yapılabilir.
- Çalışma kapsamında ele alınan tüm değişkenler değiştirilebilir, geliştirilebilir ve azaltılabilir özelliktedir. Bu noktadan hareketle bireylerde boyun eğiciliği azaltıcı; kişiler arası problem çözme ve anne-baba güvenli üssü artıcı grupla psikolojik danışma ya da psiko-eğitim uygulamaları yapılabilir.
- Anne-baba güvenli üssün boyun eğiciliğe etkisini tam olarak gözlemleyebilmek için boylamsal çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- Literatür incelendiğinde anne-baba güvenli üs ve boyun eğici davranışlar arasındaki ilişkinin incelendiği herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu değişkenlerle yapılacak olan çalışmalarla bu araştırmayı destekleyen veya desteklemeyen sonuçlara ulaşılabilir.
- Bu araştırmada ergenlerin kişiler arası problem çözme, boyun eğicilik ve anne-baba güvenli üs değişkenlerini elde etmek için öz-bildirime dayalı ölçme araçları kullanılmıştır. Bundan sonra gerçekleştirilecek çalışmalarda bu değişkenleri elde edebilmek ve değişkenler arasındaki örüntüye katkı

sağlayabilmek için gözlem ve görüşme vb. tekniklerin kullanılacağı nitel araştırmalar yapılabilir.

Okul psikolojik danışmanlarına yönelik öneriler;

- Araştırma bulguları değerlendirildiğinde ergenlerde en yüksek boyun eğicilik puanlarının 9. sınıfta ve 14 yaşındaki ergenlerde görülmesi özellikle ortaöğretim basamağında bu grupta yer alan öğrencilere yönelik boyun eğiciliği azaltmaya yönelik grupla psikolojik danışma ya da psiko-eğitim uygulamaları yapılabilir.
- Ailelere yönelik güvenli üs bilinci oluşturacak, boyun eğiciliğin olumsuz yönlerini vurgulayıcı ve ergenlerin daha pozitif şekilde problemlerini çözme konusunda aile eğitimlerin verilmesi boyun eğici davranış düzeylerini olumlu yönde katkı yapabilir.
- Okul içerisinde öğrencilerin boyun eğici davranışlarını pekiştirmek yerine okul idaresi ve öğretmenlerinin öğrencilerin kendilerini rahatlıkla ifade edecekleri demokratik tutum içeren davranışları pekiştirmeleri ve öğrencileri okulların problemlerinin çözümünde bir paydaş olarak görmeleri boyun eğici davranışlarda azalmaya ve kişiler arası problem çözme becerisinin gelişimine katkı yapabilir.
- Okul psikolojik danışmanları tarafından, boyun eğici davranışların farkında olma ve azaltmaya, kişiler arası problem becerisini geliştirmeye ve ailelere yönelik olarak güvenli üssü sağlama konusunda müşavirlik, sınıf rehberliği, seminer, broşür hazırlama veya grupla psikolojik danışma uygulamaları yapılabilir.
- Güvenli üssün hem kişiler arası problem çözmeye hem de boyun eğiciliğe olan olumlu katkıları görülmüştür. Bu bakımdan ergenlerin birçoğunun olumlu davranış geliştirmesine yardımcı olabilecek olan güvenli üs sağlama ile ilgili geniş çaplı projeler gerçekleştirilebilir. Bu projelerde özellikle baş etme ve anne-baba-çocuk bağlanma programlarının hazırlanmasına, uygulanmasına ve programların eğitimcilere öğretilmesine yer verilebilir.
- Ergenlerin bağlandıkları figürlere karşı güvenli bir üs algısı oluşturmaya yönelik büyük kitlelere ulaştırmak ve kavramlara ait farkındalıkları artırabilmek amacıyla seminerler ve konferanslar düzenlenebilir

KAYNAKÇA

- Adair, John. 2000. **Karar Verme ve Problem Çözme**. çev: Nurdan Kalaycı, Güneş Korkmaz. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Adler, Alfred. 2002. **İnsanı Tanıma Sanatı**. İstanbul: Say Yayınları.
- _____. 2003. **Yaşama Sanatı**. çev. Kadir. Şipal. İstanbul: Say Yayınları.
- Adorno, T. W., Else Frenkel Brunswik, Daniel J. Levinson, R. Nevitt Sanford, Betty Aron (2019). **The Authoritarian Personality**. London, England: Verso.
- Ainsworth, Mary D. Salter, B. A. Wittig. 1969. Attachment And Exploratory Behavior Of One-Year-Olds In A Strange Situation. ed. B. M. Foss. **Determinants Of Infant Behavior**. London: Methuen.
- Ainsworth, Mary D. Salter, Mary C. Blehar, Everett Waters, Sally Wall. 1978. **Patterns of Attachment: A Psychological Study of The Strange Situation**. Oxford, England: Lawrence Erlbaum.
- Ainsworth, Mary D. Salter. 1973. **The Development of Infant-Mother Attachment. In Review of Child Development Research**. ed. B. M. Caldwell and H. N. Ricciuti. Universty Of Chicago Press, Chicago, Illinois.
- Ainsworth, Mary D. Salter. 1989. Attachments Beyond Infancy. **American Psychologist**. c. 44, s. 4: 709-716.
- _____. 1990. **Attachment in the Preschool Years**. ed. Greenberg MT, Cicchetti D, Cummings EM. Chicago, IL: Chicago University Press.
- Ainsworth, Mary D. Salter., Bell, S. M., ve Stayton, D. J. 1971. **Individual Differences In Strange- Situation Behavior Of One-Year-Olds**. ed. H. R. Schaffer. The Origins Of Human Social Relations. London and New York: Academic Press.
- Akboy, Rengin, Ebru İkiz. 2007. **Psikolojik Danışma ve Rehberlikte Çağdaş Bir Anlayış**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Aksoy, Bülent. 2003. Problem Çözme Yönteminin Çevre Eğitiminde Uygulanması. **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 14, s. 2: 83-98.
- Aksoy, Yasin Dahil. 2012. Ortaöğretim Öğrencilerinde Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerinin Suçluluk, Utanç, Boyun Eğicilik Davranışı ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuzmayıs Üniversitesi, Samsun.
- Allan, Steven, Paul Gilbert. 2002. Anger and Anger Expression in Relation to Perceptions of Social Rank, Entrapment and Depressive Symptoms. **Personality and Individual Differences**. c. 32, s. 3: 551-565.
- Allan, Sylvia, Paul Gilbert. 1997. Submissive Behaviour And Psychopathology. **British Journal of Clinical Psychology**. s. 36: 467-488.

- Allen, Joseph P. 2008. The Attachment System in Adolescence. ed. J. Cassidy, P. R. Shaver. **Handbook Of Attachment: Theory, Research, And Clinical Applications**. New York: Guilford Press: 419-435.
- Allen, Joseph P. Cynthia M. Moore, Gabriel P. Kuperminc. 1997. Developmental Approaches To Understanding Adolescent Deviance. ed. S. S. Luthar, J. A. Burack. **Developmental Psychopathology: Perspectives On Adjustment, Risk, And Disorder**. New York: Cambridge University Press: 548–567.
- Allen, Joseph P., Cynthia Moore, Gabriel Kuperminc, Kathy Bel. 1998. Attachment And Adolescent Psychosocial Functioning. **Child Development**. c. 5, s. 69: 1406–1419.
- Allen, Joseph P., Deborah Land. 1999. Attachment In Adolescence. ed. J. Cassidy, P. R. Shaver. **Handbook Of Attachment: Theory, Research, And Clinical Applications**. New York: Guilford Press 319–335.
- Allen, Joseph P., Joseph S. Tan. 2016. The Multiple Facets of Attachment in Adolescence. ed. J. Cassidy, P. R. Shaver. **Handbook Of Attachment: Theory, Research, And Clinical Applications Third Edition**. New York: Guilford Press: 399-415.
- Allen, Joseph P., Kathleen Boykin McElhaney, Deborah J. Land, Gabriel P. Kuperminc, Cynthia W. Moore, Heather O’Beirne-Kelly, and Sarah Liebman Kilmer. 2003. A Secure Base In Adolescence: Markers Of Attachment Security In The Mother–Adolescent Relationship. **Child Development**. c. 74, s. 1: 292–307.
- Allen, Joseph P., Nell Manning. 2007. From Safety To Affect Regulation: Attachment From The Vantage Point Of Adolescence. **New Directions for Child and Adolescent Development**. s. 117: 23- 29. DOI: 10.1002/cd.192
- Altınsoy, Yasemin. 2016. Ergenlerde Umutsuzluk ve Boyun Eğici Davranışlar İlişkisinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Nişantaşı Üniversitesi, İstanbul.
- Anderson, James C., David W. Gerbing. 1988. Structural Equation Modeling In Practice: A Review And Recommended Two-Step Approach. **Psychological Bulletin**. c. 3, s. 103: 411- 423.
- Andrews, Michelle, Mary Ainley, Erica Frydenberg. 2004. Adolescent engagement with problem solving tasks: the role of coping style. Self-efficacy, and Emotions. **Paper Presented At The Aare International Conference**.
- Arenofsky, Janice. 2001. Developing Your Problem Solving Skills. **Career World**. c. 29, s. 4: 18-32.
- Aronson, Elliot, Timothy Wilson, Robin M. Akert. 1997. **Social Psychology**. Longman: New York.
- Arslan, Coşkun. 2001. Öğretmenlerin ve Öğretmen Adaylarının Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi.
- Arslan, Coşkun., Erdal Hamarta, Emel Arslan, Yeliz Saygın. 2010. Ergenlerde Saldırganlık ve Kisiler Arası Problem Çözmenin İncelenmesi. **Elementary Education Online**. c. 9, s. 1: 379-388.

- Arslan, Emel., Coşkun Arslan, Ramazan Arı. 2012. Kişilerarası Problem Çözme Yaklaşımlarının, Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**. c. 12, s. 1: 7-23.
- Arslan, Yüksel. 2009. Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek ile Sosyal Problem Çözme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi.
- Atıcı, Arzu. 2011. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Boyun Eğici Davranışlarının Yordanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, İzmir.
- Atli, Abdullah, Alim Kaya, Zerrin B. Macit. 2010. İnönü University Faculty of Education The Research on Submissive Behaviour of Students in the Second Level of Elementary School. **İnönü University Journal of The Faculty of Education**. c. 11, s. 1: 61-79.
- Avcı, Mahsum. 2016. Lise Öğrencilerinin Kişilerarası Problem Çözme Becerilerinin Sosyometrik Statülerine Göre İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Atatürk Üniversitesi.
- Aviezer Ora, Abraham Sagi, Tirtsaj Joels, Yair Ziv. 1999. Emotional Availability And Attachment Representations İn Kibbutz Infants And Their Mothers. **Developmental Psychology**. c. 3, s. 35: 811-821.
- Bakırcıoğlu, Rasim. 2012. **Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Baron, Reuben M., David A. Kenny. 1986. The Moderator-Mediator Variable Distinction İn Social Psychological Research: Conceptual, Strategic, And Statistical Considerations. **Journal of Personality and Social Psychology**. c. 51, s. 6: 1173-1182.
- Bartholomew, Kim, Leonard M. Horowitz. 1991. Attachment Styles among Young Adults: A Test of A Four-Category Model. **Journal of Personality and Social Psychology**. c. 61, s. 2: 226-244.
- Bayraktar, Erhan. 1992. Geç Luteal Faz Disforik Bozukluğu. **Klinik Psikofarmakoloji Bülteni**. c. 2, s. 3.
- Beck, Aaron, T. 1976. **Cognitive Therapy and the Emotional Disorders**. New York: Penguin.
- Beck, Aeron T. 2008. **Bilişsel Terapi ve Duygusal Bozukluklar**. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Bedel, Ahmet. 2011. Kişiler Arası Sorun Çözme Beceri Eğitiminin Ergenlerin Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzlarına Etkisinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi.
- Bell, Alissa C., D'zurilla Thomas J. (2009). The Influence Of Social Problem- Solving Ability On The Relationship Between Daily Stress And Adjustment. **Cognitive Therapy and Research**. c. 33, s. 5: 439- 448.
- Bellido-Zanin, Gloria, Salvador Perona-Garcelán, Cristina Senín, Ana López, Miguel Ruiz-Veguilla, Juan Francisco Rodríguez-Testal. 2018. Childhood Memories Of Threatening Experiences And Submissiveness And Its Relationship To

- Hallucination Proneness And Ideas Of Reference: The Mediating Role Of Dissociation. **Scandinavian Journal of Psychology**. c. 59, s. 4: 407-413.
- Belsky, Jay, Rovine Michael, Taylor Dawn G. 1984. The Pennsylvania Infant and Family Development Project: III. The origins of individual differences in infant–mother attachment: Maternal and infant contributions. **Child Development**. c. 55, s. 3: 718–728.
- Ben, Ainsworth, Jemma E. Marshall, Daniel Meron, David S. Baldwin, Paul Chadwick, Marcus R. Munafò, Matthew. 2015. Evaluating Psychological Interventions In A Novel Experimental Human Model Of Anxiety. **Journal of Psychiatric Research**. c. 63: 117-122.
- Berant, Ety, Mario Mikulincer, Victor Florian. 2001. Attachment Style And Mental Health: A One-Year Followup Study Of Mothers Of Infants With Congenital Heart Disease. **Personality and Social Psychology Bulletin**. c. 27, s. 8: 956–968.
- Berber-Çelik, Çiğdem. 2010. Üniversite Öğrencilerinin Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Kendilik Algısı ve Boyun Eğici Davranışlar Üzerine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Bernier, Annie, Stephanie M. Carlson, Natasha Whipple. 2010. From External Regulation To Self Regulation: Early Parenting Precursors Of Young Children's Executive Functioning. **Child Development**. c. 81, s. 1: 326-339.
- Beştepe, Emrem, Evrim Erbek, Ömer Saatçioğlu, Hülya Akar Özmen, Nezi Eradamlar. 2010. Psikiyatrik yardım talebi olan, olmayan ve boşanma aşamasındaki çiftler arasında cinsiyet yönünden uyum, problem çözme becerisi, boyun eğici davranış ve öfke tutumunun karşılaştırılması. **Nöro-Psikiyatri Arşivi**. s. 1: 15-22.
- Bingham, Alma. 2004. **Çocuklarda Problem Çözme Yeteneklerinin Gelistirilmesi**. İstanbul: MEB Yayınları.
- Biringen, Zeynep, Jamie Damon, Wendy Grigg, Jen Mone, Sandra Pipp-Siegel, Shauna Skillern, Janie Stratton. 2005. Emotional Availability: Differential Predictions To Infant Attachment And Kindergarten Adjustment Based On Observation Time And Context. **Infant Mental Health Journal**. s. 4, c. 26:95–308.
- Bittman, Michael, Paula England, Nancy Folbre, Liana Sayer, George Matheson. 2003. When Does Gender Trump Money? Bargaining and Time in Household Work. **American Journal of Sociology**. c. 109, s.1: 186-214.
- Bittman, Micheal, Paula England, Nancy Folbre, Liana Sayer, G. Matheson. 2003. When Does Gender Trump Money? Bargaining and Time in Household Work. **American Journal of Sociology**. s. 109: 186-214.
- Bowlby, John. 1969. **Attachment and Loss, Vol. 1: Attachment**. New York: Basic Books.
- _____. 1973. **Attachment and Loss, Vol. 2: Separation**. New York: Basic Books.
- _____. 1980. **Attachment and Loss: Vol.3. Loss, Sadness and Depression**. New York: Basic Books.

- _____. 1988. **A Secure Base: Parent–Child Attachment and Healthy Human Development.** New York, US: Basic Books.
- Boxer, Paul, Marie. S. Tisak, Sera E. Goldstein. 2004. Is It To Be Good? An Exploration Of Aggressive And Prosocial Behavior Subtypes In Adolescence. **Journal of Youth and Adolescence.** c. 33, s. 2: 91-100.
- Bretherton, Inge. 2010. Fathers In Attachment Theory And Research: A Review. **Early Child Development and Care.** c. 1-2, s. 180: 9-23.
- Budak, Selçuk. 2003. **Psikoloji Sözlüğü.** Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Cassidy, Jude Jonathan J. Mohr. 2001. Unsolvable Fear, Trauma, And Psychopathology: Theory, Research, And Clinical Considerations Related To Disorganized Attachment Across The Lifespan. **Clinical Psychology: Science and Practice.** c. 8, s.3: 275–298.
- Cassidy, Jude, Lisa J. Berlin. 1994. The Insecure/Ambivalent Pattern of Attachment: Theory and Research. **Child Development.** s. 65: 971-991.
- Cassidy, Jude, Phillip. R. Shaver. 2016. **Handbook Of Attachment: Theory, Research, And Clinical Applications (3rd ed.).** New York, NY, US: The Guilford Press.
- Cassidy, Jude, Steven J, Kirsh, Krista L. Scolton, Ross. D. Parke. 1996. Attachment And Representations Of Peer Relationships. **Developmental Psychology.** c. 32, s. 5: 892-904.
- Cassidy, Jude. 2016. The Nature of the Child’s Ties. ed. J. Cassidy, P. R. Shaver. **Handbook Of Attachment: Theory, Research, And Clinical Applications Third Edition.** New York: Guilford Press: 3-24.
- Cassidy, Jude, Kimberly Wright, Maura Cosetti, Ressa Jones, Emily Kelton, Valerie Meier Rafal, Lisa Richman, Heather Stanhaus. 2005. Preschool Children’s Understanding of Conflicting Desires. **Journal Of Cognition and Development.** c. 6, s. 3: 427–454.
- Catarino, Francisca Barros, Paul Gilbert, Kirsten Mcewan, Rita Baiao. 2014. Compassion Motivations: Distinguishing Submissive Compassion From Genuine Compassion and It Association With Shame, Submissive Behavior, Depression, Anxiety and Stress. **Journal of Social and Clinical Psychology.** c. 33, s. 5: 399-412.
- Cicchetti, Dante, Fred A. Rogosch, Sheree L. Toth. 2006. Fostering secure attachment in infants in maltreating families through preventive interventions. **Development and Psychopathology.** c. 3, s. 18: 623–649.
- Connolly, Jennifer, Wyndol Furman, Roman Konarski. 2000. The Role Of Peers In The Emergence Of Heterosexual Roman Tic Relationships In Adolescence. **Child Development.** s. 71: 1395–1408.
- Contreras, Josefina M., Kathryn Kerns, A., Barbara L. Weimer, Amy L. Gentzler, Tomich Patricia Tomich. 2000. Emotion Regulation As A Mediator Of Associations Between Mother–Child Attachment And Peer Relationships In Middle Childhood. **Journal of Family Psychology.** c. 14, s. 1: 111–124

- Corcoran, Kathleen O'Connell, Brent Mallinckrodt, 2000. Adult Attachment, Self-Efficacy, Perspective Taking, and Conflict Resolution. **Journal of Counseling ve Development**. c. 78, s. 4: 473-483.
- Craig, Wendy, Debra Pepler, Julie Blais. 2007. Responding to Bullying: What Works? **School Psychology International**. s. 28: 465– 477.
- Creasey, Gary, Aimee Ladd. 2005. Generalized And Specific Attachment Representations: Unique And Interactive Roles In Predicting Conflict Behaviors In Close Relationships. **Personality and Social Psychology Bulletin**. s. 31: 1026–1038.
- Crowell, A. Judith, Dominique Treboux, Yuan Gao, Celene Fyffe, Helen Pan, Everett Waters. 2002. Assessing Secure Base Behavior In Adulthood: Development Of A Measure, Links To Adult Attachment Representations, And Relations To Couples' Communication And Reports Of Relationships. **Developmental Psychology**. c. 38: 679–693.
- Cruddas, Sarah, Paul Gilbert, , Kirsten McEwan. 2012. The Relationship between Self-Concealment and Disclosure, Early Experiences, Attachment, and Social Comparison. **International Journal of Cognitive Therapy**. c. 5, s. 1: 28–37.
- Cyr, Chantal, Eveline M. Euser, Marian j. Bakermans-Kranenburg, Marinus H. Van Ijzendoorn. 2010. Attachment Security And Disorganization In Maltreating And High-Risk Families: A Series Of Meta-Analyses. **Development and Psychopathology**. s. 22: 87–108.
- Çam, Sabahattin, Tümkaya Songül. 2006. Üniversite Öğrencilerinde Kişiler Arası Problem Çözme. **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c. 15, s. 2: 119-132.
- _____. 2007. Kişiler Arası Problem Çözme Envanteri 'nin (Kpçe) Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**. c. 28, s. 3: 95-111.
- _____. 2008. Kişiler Arası Problem Çözme Envanteri Lise Öğrencileri Formu 'Nun Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**. c. 5, s. 2: 1-17.
- Çekici, Ferah. 2009. Problem Çözme Terapisine Dayalı Beceri Geliştirme Grubunun Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Problem Çözme Becerileri, Öfkeyle İlişkili Davranış ve Düşünceler ile Sürekli Kaygı Düzeylerine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi.
- Çelik, H. Eray, Veysel Yılmaz. 2016. **Yapısal Eşitlik Modellemesi**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Damarlı, Özge. 2006. Ergenlerde Toplumsal Cinsiyet Rollerini, Bağlanma Stilleri ve Benlik-Kavramı Arasındaki İlişkiler. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi.
- Danışık, Nevim Demirci. 2005. Ergenlerin Sürekli Öfke İfade Tarzları ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- De Wolff, M. S., ve Marinus H. Van Ijzendoorn. 1997. Sensitivity And Attachment: A Meta-Analysis On Parental Antecedents Of Infant Attachment. **Child Development**. c. 4, s. 68: 571–591.

- Deci, Edward L., Richard M Ryan. 2000. The “What” And “Why” Of Goal Pursuits: Human Needs And The Self Determination Of Behaviour. **Psychological Inquiry**. c. 11, s. 4: 227-268.
- Demir, Ayhan. 1990. Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeylerini Etkileyen Bazı Etmenler. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- Demir, Dença. 2016. Evlilik Uyumu ile Bağlanma Stilleri ve Kişilerarası Problem Çözme Davranışı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi.
- Demirdağ, Muhammet Fatih. 2017. Bağlanma Teorisi'nin Kökenleri: John Bowlby ve Mary Ainsworth. Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. c. 1, s. 2: 76-90.
- Deniz, Mehmet Engin, Erdal Hamarta, Ramazan Arı. 2005. An İntvigation Of Social Skills And Loneliness Levels Of University Students With Respect To Their Attachment Styles İn A Sample Of Turkish Students. **Social Behavior and Personality: An Internetional Jounal**. c. 33, s. 1: 19-32.
- Dixon, Wayne A., Puncky Paul Heppner, Anderson, Paul Wayne. 1991. Problem-Solving Appraisal, Stress, Hopelessness, And Suicide İdeation İn A College Population. **Journal of Counseling Psychology**. c. 38, s. 1: 51-56.
- Doty, Richard M., Bill E. Peterson, David G. Winter. 1991. Threat And Authoritarianism İn The United States, 1978–1987. **Journal of Personality and Social Psychology**. c. 61, s. 4: 629-640.
- Dönmez, Burhanettin, Hasan Demirtaş. 2009. Lise Öğretmenlerinin Boyun Eğici Davranışlarına İlişkin Algıları. **Kastamonu Eğitim Dergisi**. c. 17, s. 2: 445 – 456.
- Duchesne, Stéphane, Simon Larose. 2007. Adolescent Parental Attachment and Academic Motivation and Performance in Early Adolescence. **Journal of Applied Social Psychology**. c. 37, 7: 1501 – 1521.
- Dykas Matthew J., Susan S. Woodhouse, Jude Cassidy, Harriet S. Waters 2006. Narrative Assessment Of Attachment Representations: Links Between Secure Base Scripts And Adolescent Attachment. **Attachment ve Human Development**. c. 8, s. 3: 221–240.
- D'zurilla, Thomas J, Arthur M. Nezu. 1982. **Social Problem-Solving İn Adults**. ed. In P. C. Kendall. Advances İn Cognitive-Behavioral Rese-Arch And Therapy. New York: Academic Press.
- D'zurilla, Thomas J, Arthur M. Nezu. 1990. Development And Preliminary Evaluation Of The Social Problem-Solving Inventory: Psychological Assessment. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**. c. 2, s. 2: 156-163.
- D'zurilla, Thomas J., Arthur M. Nezu, Alberto Maydeu-Olivares. 2004. **What is Social Problem Solving: Theory and Assessment**. ed. E. C. Chang, D'zurilla, Thomas J., L. J., Sanna. Washington, D.C.: American Psychological Association.
- D'zurilla, Thomas J., Collette. F. Sheedy. 1991. Relation Between Social Problem-Solving Ability and Subsequent Level of Psychological Stress in College Students. **Journal of Personality and Social Psychology**. c. 61, s. 5: 841-846.
- D'zurilla, Thomas J., Edward C. Chang. 1995. The Relations Between Social Problem Solving And Coping. **Cognitive Therapy and Research**. c. 19, s. 5: 547-562.

- D'zurilla, Thomas J., Eedwar C. Chang, J., Lawrence J. Sanna. 2003. Self-esteem and Social Problem Solving as Predictors of Aggression In College Students. **Journal of Social and Clinical Psychology**. s. 22: 424-440.
- D'zurilla, Thomas J., Marvin R. Goldfried. 1971. Problem Solving And Behavior Modification. **Journal of Abnormal Psychology**. c. 78, s. 1: 107-126.
- D'zurilla, Thomas J., Maydeu-Olivares, Alberto, D. Gallardo-Pujol. 2011. Predicting Social Problem Solving Using Personality Traits. **Personality and Individual Differences**. c. 50, s. 2: 142-147.
- Easterbrooks, M. Ann, Jean-Francois Bureau, Karlen Lyons-Ruth. 2012. Developmental Correlates And Predictors Of Emotional Availability İn Mother-Child İnteraction: A Longitudinal Study From İnfancy To Middle Childhood. **Development and Psychopathology**. s. 24: 65-78.
- Erdoğan, Doğan. 2016. Lise Öğrencilerinin Boyun Eğici Davranışlarında Depresyon ve Dürtüsellik Düzeylerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ersanlı, Kurtman. 2005. **Davranışlarımız, Gelişim ve Öğrenme**. Samsun: Eser Matbaacılık.
- Eskin, Mehmet. 2009. **Sorun Çözme Terapisi**. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Falk Gideon, Shoshana Falk. 1981. The Impact of Decision Rules on the Distribution of Power in Problem-Solving Teams with Unequal Power. **Group & Organization Studies**. c. 6, s. 2: 211-223.
- Feeney, Judith A. 1995. Adult Attachment And Emotional Control. **Personal Relationships**. c. 2, s. 2: 143-159.
- Ferster, Charles. B. 1973. A Functional Analysis Of Depression. **American Psychologist**. c. 28, s. 10: 857-870.
- Feyzioğlu, Semiha Emel. 2008. Ağlanma Stilleri, Problem Çözme Becerileri ve Hükümlülük Özellikleri Arasındaki İlişkiler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi.
- Fritz, Matthew S, David Mackinnon. 2007. Required Sample Size To Detect The Mediated Effect. **Psychological Science**. c. 18, s. 3: 233-239.
- Furman, Wyndol, Dviane Buhrmester. 1992. Age And Sex Differences İn Perceptions Of Networks Of Personal Relationships. **Child Development**. c. 63, s. 3: 103-115.
- Furman, Wyndol, Valerie A. Simon. 2009. Actor and Partner Effects of Adolescents' Romantic Working Models and Styles on Interactions with Romantic Partners. **Child Development**. s.3: 588 – 604.
- Gander, Mary J., Harry W. Gardiner. 1998. **Çocuk ve Ergen Gelişimi**. İmge Kitabevi Yayınları: Ankara.
- Garvin, Melissa, Amanda R. Tarullo, Mark Van Ryzın, Megan R. Gunnar. 2012. Post-Adoption Parenting And Socioemotional Development İn Post-İnstitutionalized Children. **Development and Psychopathology**. s. 24: 35- 48.

- Gençdoğan, Başaran. 2006. Lise Öğrencilerinin Sınav Kaygısı İle Boyun Eğicilik Düzeyleri ve Sosyal Destek Algısı Arasındaki İlişkiler. **VI. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c. 7, s. 1: 153 –164.
- Georgiou, Stelios N. 2008. Bullying And Victimization At School: The Role Of Mothers. **British Journal of Educational Psychology**. c. 78, s. 1: 109-125.
- Gilbert, Paul, Allan Sylvia. 1994. Assertiveness, Submissive Behaviour and Social Comparison. **The British Journal of Clinical Psychology**. s. 33: 295-306.
- Gilbert, Paul, Jenny Pehl, Sylvia Allan. 1994. The Phenomenology of Shame and Guilt: An Empirical Investigation. **British Journal of Medical Psychology**. s. 67: 23-36.
- Gilbert, Paul, Kirsten McEwan, Mitra, Ranjana, Anne Richter, Leigh Franks, Alison Mills, Rebecca Bellew, Croinne Gale. 2009. An Exploration Of Different Types Of Positive Affect İn Students And İn Patients With Bipolar Disorder. **Clinical Neuropsychiatry: Journal of Treatment Evaluation**. c. 6, s. 4: 135–143.
- Gilbert, Paul, Kirsten McEwan, R Mitra, A. Richter, L. Franks, A. Mills. 2009. An Exploration Of Different Types Of Positive Affect İn Students And İn Patients With Bipolar Disorder. **Clinical Neuropsychiatry**. c. 6, s. 4: 135–143.
- Gilbert, Paul, Steven Allan. 1994. Assertiveness, Submissive Behaviour And Social Comparison. **British Journal of Clinical Psychology**. s. 33: 295-306.
- _____. 2003. Anger and Anger Expression in Relation to Perceptions of Social Rank, Entrapment and Depressive Symptoms. **Personality and Individual Differences**. c. 32, s. 3: 551 – 565.
- Gilbert, Paul, Sylyia Allan, Dennis R. Trent. 1995. Involuntary Subordination Or Dependency As Key Dimensions Of Depressive Vulnerability? **Journal of Clinical Psychology**. c. 51, s. 6: 740-752.
- Gilbert, Paul, Sylyia Allan., S. Brough, S. Melley, J. N. V Miles. 2002. Relationship Of Anhedonia And Anxiety To Social Rank, Defeat, And Entrapment. **Journal of Affective Disorders**. c. 71, s. 1-3: 141-151.
- Gilbert, Paul. 1992. **Depression: The Evolution of Powerlessness**. Hove, Sussex: Erlbaum/New York: Guilford.
- _____. 1993. Defence And Safety: Their Function İn Social Behaviour And Psychopathology. **British Journal of Clinical Psychology**. s. 32: 131-153.
- _____. 2000. Evolution, Genes, Development And Psychopathology. **Clinical Psychology and Psychotherapy**. s. 7: 246–255.
- _____. 2000. The Relationship of Shame, Social Anxiety and Depression: The Role of The Evaluation of Social Rank. **Clinical Psychology and Psychotherapy**. s. 7: 174 – 189.
- _____. 2001. Depression and Stress: a Biopsychosocial Exploration of Evolved Functions and Mechanisms. **The International Journal of the Biology of Stress**. s. 4: 121–135.
- _____. 2001. Evolution And Social Anxiety: The Role Of Attraction, Social Competition, And Social Hierarchies. **The Psychiatric Clinics of North America**. s. 24: 723-751.

- Gilbert, Paul., M. S-P. Cheung, Tracey Grandfield, F. Campey, C. Irons. 2003. Recall Of Threat And Submissiveness In Childhood: Development Of A New Scale And Its Relationship With Depression, Social Comparison And Shame. **Clinical Psychology and Psychotherapy**. s. 10: 108-115.
- Gough, Brendan, Majella McFadden, Matthew McDonald. 2013. **Critical Social Psychology: An Introduction**. London: Red Globe Press.
- Görgülü, Tuğba. 2009. Tutuklu ve Hükümlü Erkek Bireylerin Depresyon Düzeyleri, Boyun Eğici Davranışları ve İntihar Olasılıklarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Gülep, Zeynep Pelin. 2017. Lise Öğrencilerinin Üst Bilişlerinde Boyun Eğici Davranışların ve Akademik Ertelemenin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Günaydın, Buket, Yöndem Zeynep Deniz. 2007. Ergenlerin Akran Bağlılığının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. s. 1, c. 7: 141-153.
- H. van Ijzendoorn, Marinus, Marian J. Bakermans-Kranenburg. 1996. Attachment Representations in Mothers, Fathers, Adolescents, and Clinical Groups: A Meta-Analytic Search for Normative Data. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**. c. 64, s. 1: 8-21.
- Hamarta, Erdal. 2009. Ergenlerin Sosyal Kaygılarının Kisiler Arası Problem Çözme ve Mükemmeliyetçilik Açısından İncelenmesi. **İlköğretim Online**. c. 8, s. 3: 729-740.
- Hamurcu, Habib, Nurten Sargın. 2011. Lise Öğrencilerinin Boyun Eğme Davranışları İle Psikolojik İhtiyaçları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c. 31, s. 2: 171-187.
- Hayes, Andrew F. 2018. Partial, Conditional, And Moderated Moderated Mediation: Quantification, Inference, And Interpretation. **Communication Monographs**. c. 85, s. 1: 4-40.
- Hayes, Andrew F., Michael Scharkow. 2013. The Relative Trustworthiness Of Inferential Tests Of The İndirect Effect İn Statistical Mediation Analysis: Does Method Really Matter? **Psychological Science**. c. 24, s. 10: 1918-1927.
- Hazan, Cindy, Phillip R. Shaver. 1994. Attachment As An Organizational Framework For Research On Close Relationships. **Psychological Inquiry**. c.1, s. 5: 1-22.
- Heppner, P. P., Neal, G. W., ve Larson, L. M. 1984. Problemsolving training as prevention with college students. **The Personnel and Guidance Journal**. s. 62: 514-519.
- Heppner, P. Paul, Charles J. Krauskopf. 1987. An Information Processing Approach To Personal Problem Solving. **The Counseling Psychologist**. c. 15, s. 3: 34-37.
- Heppner, Puncky Paul, Chris H. Petersen. 1982. The Development And İmplications Of A Personal Problem-Solving Inventory. **Journal of Counseling Psychology**. c. 29, s. 1, 66-75.
- Hofmann, Stefan G., Nina Heinrichs, Moscovitch David A. 2004. The Nature And Expression Of Social Phobia: Toward A New Classification. **Clinical Psychology Review**. c. 24, s. 7: 769-797.

- Hopkins, Juliet. 1999. The Child And Adolescent Psychotherapist And The Family: The Family Context. ed. M. Lanyado ve A. Horne. **The Handbook Of Child And Adolescent Psychotherapy: Psychoanalytic Approaches**. Florence, KY, US: Taylor ve Frances/Routledge: 81-85.
- Horney, Julie. 1992. Risk Perceptions Among Serious Offenders: The Role of Crime and Punishment. **Criminology**. c. 30, s. 4: 575-594.
- Horowitz, Leonard M., John Vitkus. 1986. The İnterpersonal Basis Of Psychiatric Symptoms. **Clinical Psychology Review**. c. 6: 443-469.
- Horowitz, Leonard M., Saul E. Rosenberg, Kim Bartholomew. 1993. Interpersonal Problems, Attachment Styles, And Outcome İn Brief Dynamic Psychotherapy. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**. c. 61, s. 4: 549-560.
- Howe D, Brandon M, Hinings D and Schofield G. 1999. **Attachment Theory, Child Maltreatment and Family Support: A practice and assessment model**. Basingstoke: Macmillan.
- Howes, Carolle; Sandra Soliday Hong. 2008. Early Emotional Availability: Predictive Of Pre-Kindergarten Relationships Among Mexican Heritage Children? **Journal of Early Childhood and Infant Psychology**. s. 4: 4-26.
- Hünler, Olga S., Tülin Gençöz. 2003. Boyun Eğici Davranışlar ve Evlilik Doyumu İlişkisi: Algılanan Evlilik Problemleri Çözümünün Rolü. **Türk Psikoloji Dergisi**. c. 18, s. 51: 99-108.
- IJzendoorn, H. Van Marinus. Marian J. Bakermans-Kranenburg. (1996). Attachment Representations İn Mothers, Fathers, Adolescents, And Clinical Groups: A Meta-Analytic Search For Normative Data. **Journal of Consulting ve Clinical Psychology**. c. 1, s. 64: 8-21.
- Irons, Chris, Gilbert Paul. 2005. Evolved Mechanisms İn Adolescent Anxiety And Depression Symptoms: The Role Of The Attachment And Social Rank Systems. **Journal of Adolescence**. s. 28, c. 3: 325-341.
- Isaksen, Scoot G., K. Brain Dorval, Donald J. Treffinger. 2011. **Creative Approaches To Problem Solving: A Framework For İnnovation And Change**. London, England: SAGE.
- Isaksen, Scott G., Donald J. Treffinger. 2004. Celebrating 50 Years of Reflective Practice: Versions of Creative Problem Solving. **Journal of Creative Behavior**. c. 38, s. 2: 75-101.
- Jacobson, Neil S., Gayla Margolin. 1979. **Marital Therapy: Strategies Based On Social Learning And Behavior Exchange Principles**. New York: Brunner/Mazel.
- Jane Ellen Smith, Robert J. Meyers, and Harold D. Delaney. 1998. The Community Reinforcement Approach With Homeless Alcohol-Dependent Individuals. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**. c.66, s. 3: 541-548.
- Joiner, Thomas E. 2006. Depression's Vicious Scree: Self-Propagating and Erosive Processes in Depression Chronicity. **Clinical Psychology: Science and Practice**. c. 7, s. 2: 203-218. doi:10.1093/clipsy.7.2.203.

- Jonesa, Jason D., Jude Cassidy. 2014. Parental Attachment Style: Examination Of Links With Parent Secure Base Provision And Adolescent Secure Base Use. **Attachment ve Human Development**. c. 5, s. 16: 437-461.
- Juffer, Femmie, Marian J. Bakermans-Kranenburg, Marinus H. van IJzendoorn. 2005. The Importance Of Parenting İn The Development Of Disorganized Attachment: Evidence From A Preventive Intervention Study İn Adoptive Families. **Journal of Child Psychology and Psychiatry**. c. 46, s. 3: 263–274.
- Kabasakal, Kemal. 2007. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlar ve Şiddetle İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem. 2008. **Günümüzde İnsan Ve İnsanlar, Sosyal Psikolojiye Giriş**. İstanbul: Say Yayınları.
- Kaplan, Bilge, Eda. Ş. Aksel. 2013. Ergenlerde Bağlanma ve Saldırganlık Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **Nesne Psikoloji Dergisi**. s. 1, c. 1:20-49.
- Kara, Hakan, Nevin Uzgören, Ergin Uzgören. 2013. Yöneticilerde Boyun Eğici Davranışların Kökenleri Üzerine Bir Araştırma. **International Journal of Social Science**. c. 3, s. 6: 263-284.
- Karabilgin, Sürel Ö., Hatice Şahin. 2012. Tıp Fakültesine Yeni Başlayan Öğrencilerin Problem Çözme Becerilerine İlişkin Algılarının ve Boyun Eğici Davranış Durumlarının Değerlendirilmesi. **Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi**. c. 32, s. 6: 1536-44.
- Karahan, T. Fikret. 1996. Lise Öğrencilerinin Kendini Kabul Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Kaya, Mine, Gülsen Güneş, Burhanettin Kaya, Erkan Pehlivan. 2004. Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlar ve Şiddetle İlişkisi. **Anadolu Psikiyatri Dergisi**. s. 5: 5-10.
- Kaya, Nurten, Türkinaz Aştı, Rengin Acaroğlu, Hatice Kaya, Merdiye Şendir. 2006. Hemşire Öğrencilerin Sosyotropik-Otonomik Kişilik Özellikleri ve İlişkili Faktörlerin İncelenmesi. **C.Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi**. c. 10, s. 3.
- Kayan, Hatice Gül. 2012. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Saldırganlık ve Boyun Eğici Davranışlarının Algılanan Anne-Baba Tutumları Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kaygısız, Fatmanur. 2019. Ergenlerin Psikolojik Sağlamlıklarının Boyun Eğici Davranışlar ve Öz Anlayış Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Kerns, Kathryn A., Laura E. Brumariu, Ashley Seibert. 2011. Multi-Method Assessment Of Mother–Child Attachment Links To Parenting And Child Depressive Symptom İn Middle Childhood. **Attachment and Human Development**. c. 4, s. 13: 315–333.
- Kerns, Kathryn, Laura E. Brumariu. 2016. The Attachment in Middle Childhood. ed. J. Cassidy, P. R. Shaver. **Handbook Of Attachment: Theory, Research, And Clinical Applications Third Edition**. New York: Guilford Press: 349-365.

- Kerns, Kathryn, Michelle Abraham, Andrew Schlegelmilch, Theresa A. Morgan. 2007. Mother–Child Attachment İn Later Middle Childhood: Assessment Approaches And Associations With Mood And Emotion Regulation. **Attachment and Human Development**. c. 9, s. 1: 33–53.
- Kızıldağ, Seval. 2009. Akademik Başarının Yordayıcısı Olarak Yalnızlık, Boyun Eğici Davranışlar ve Sosyal Destek. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kneeland, Steve. 2001. **Problem Çözme**. çev. Nurdan Kalaycı. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kobak, R. Rogers Nanette Sudler, Wendy Gamble. 1991. Attachment And Depressive Symptoms During Adolescence: A Developmental Pathways Analysis. **Development ve Psychopathology**. s. 3: 461–474.
- Kobak, R. Rogers, Amy Sceery. 1988. Attachment İn Late Adolescence: Working Models, Affect Regulation, And Representations Of Self And Others. **Child Development**. c. 59, s. 1: 135-146.
- Kobak, R. Rogers, Charlene Corey Hazan 1991. Attachment İn Marriage: Effects Of Security And Accuracy Of Working Models. **Journal of Personality and Social Psychology**. c. 60, s. 6: 861-869.
- Kobak, R. Rogers, Holland E. Cole, Rayanne Ferenz-Gillies, William S. Fleming, Wendy Gamble. 1993. Attachment And Emotion Regulation During Mother-Teen Problem Solving: A Control Theory Analysis. **Child Development**. c. 64, s. 1: 231-245.
- Kobak, R. Rogers, Sandra Duemmler. 1994. **Attachment And Conversation: Toward A Discourse Analysis Of Adolescent And Adult Security**. ed. K. Bartholomew, D. Perlman. London: Jessica Kingsley.
- Kobak, Roger, Natalie L. Rosenthal, Kristyn Zajac, Stephanie D. Madsen. 2007. Adolescent Attachment Hierarchies and the Search for an Adult Pair-Bond. **New Directions For Child And Adolescent Development**. s. 117: 57-72.
- Koç, Mustafa, Betül Bayraktar, Seda T. Çolak. 2010. Üniversite Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c. 1, s. 28: 257-280.
- Kutlu, Zeynep Seda. 2014. Lise 9.Sınıf Öğrencilerinin Zorbalık Düzeylerinin Problem Çözme Becerisi ve Boyun Eğici Davranışları ile İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Laible, Deborah. 2007. Attachment With Parents And Peers İn Late Adolescence: Links With Emotional Competence And Social Behavior. **Personality and Individual Differences**. s. 43, c. 5: 1185-1197.
- Laird, Robert D., Gregory S. Pettit, Jacquelyn Mize, Brown E. Glyn, Eric Lindsey. 1994. Mother-Child Conversations About Peers: Contributions To Competence. **Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies**. c. 43, s. 4: 425– 432.
- Landry, Susan, Karen E. Smith, Paul R. Swank. 2006. Responsive Parenting: Establishing Early Foundations For Social, Communication, And İndependent Problem-Solving Skills. **Developmental Psychology**. c. 42, s. 4: 627-642.

- Larson, Reed W. Maryse Richards H., Giovanni Moneta, Grayson Holmbeck, Elena Duckett. 1996. Changes In Adolescent's Daily Interactions With Their Families From Ages 10 To 18: Disengagement and Transformation. **Development Psychogly**. s. 32: 744-754.
- Lewinsohn, Peter M., Robert E. Roberts, John R. Seeley, Paul Rohde, Ian H. Gotlib, Hyman Hops. 1994. Adolescent Psychopathology: II. Psychosocial Risk Factors for Depression. **Journal of Abnormal Psychology**. c. 103, s. 302–315.
- Lewis-Morrarty, Erin, Kathryn A. Degnan, Andrea Chronis-Tuscano, Daniel S. Pine, Heather A. Henderson, Nathan A. Fox. 2015. Infant Attachment Security and Early Childhood Behavioral Inhibition Interact to Predict Adolescent Social Anxiety Symptoms. **Child Development**. c. 86, s. 2: 598-613.
- Lopez, Frederick G. 2001. Adult Attachment Orientations, Self-Other Boundary Regulation, And Splitting Tendencies In A College Sample. **Journal of Counseling Psychology**. c. 48, s. 4: 440-446.
- Ma, Hing Keung, Daniel T. L. Shek, Ping Chung Cheung, Christina Oi Bun Lam. 2000. Parental, Peer, And Teacher Influences On The Social Behaviour Of Chinese Adolescents In Hong Kong. **Journal of Genetic Psychology**. c. 161, s. 1: 65–78.
- Mackinnon, Andrew, Henderson A. S., Gavin Andrews. 1992. Parental 'Affectionless Control' As An Antecedent To Adult Depression: A Risk Factor Redefined. **Psychological Medicine**. s. 23: 135-14.
- MacKinnon, David, Chondra M. Lockwood, Jeanne M Hoffman, Stephen G. West, Virgil Sheets. 2002. A Comparison Of Methods To Test Mediation And Other Intervening Variable Effects. **Psychol Methods**. c. 8, s. 1: 1–35.
- Main, Mary, Jude Cassidy. 1986. Security In Infancy, Childhood And Adulthood: A Move To The Level Of Representations. ed. I. Bretherton ve E. Waters. Growing Points of Attachment Theory and Research. **Society for Research in Child Development**: 66–104.
- Main, Mary, Erik Hesse. 1990. Parents' Unresolved Traumatic Experiences Are Related To Infant Disorganized Attachment Status: Is Frightened And/Or Frightening Parental Behavior The Linking Mechanism? ed. M. T. Greenberg, D. Cicchetti, E. M. Cummings. The John D. and Catherine T. MacArthur Foundation series on mental health and development. **Attachment in the preschool years: Theory, research, and intervention**. Chicago, IL, US: University of Chicago Press: 161-182.
- Mamirova, Cıldız, Hasan Yılmaz. 2019. İtaatkârlar Daha Mı Mutlu? Pozitif Psikoloji Perspektifinden Boyun Eğicilik. **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**. c. 8, s. 1: 1153-1169.
- Margolese, Stephanie K., Dorothy Markiewicz, Anna Beth Doyle. 2005. Attachment To Parents, Best Friend, And Romantic Partner: Predicting Different Pathways To Depression In Adolescence. **Journal of Youth and Adolescence**. c. 34, s. 6: 637–650.
- Markiewicz, Dorothy Heather Lawford, Anna Doyle Beth, Natalie Haggart. 2006. Developmental Differences In Adolescents And Young Adults' Use Of Mothers, Fathers, Best Friends, And Romantic Partners To Fulfill Attachment Needs. **Journal of Youth and Adolescence**. s. 35: 121–134.

- Maydeu-Olivares, Alberto, Thomas J. D'Zurilla. 1996. A Factor-Analytic Study Of The Social Problem-Solving Inventory: An Integration Of Theory And Data. **Cognitive Therapy and Research**. c. 20, s. 2: 115-133.
- McCreary, Donald R., Nancy D. Rhodes. 2001. On the Gender-Typed Nature of Dominant and Submissive Acts. **Sex Roles: A Journal of Research**. c. 44, s. 5-6: 339-350.
- McElwain, Nancy L. Booth-LaForce, Cathryn. 2006. Maternal Sensitivity To Infant Distress And Nondistress As Predictors Of Infant-Mother Attachment Security. **Journal of Family Psychology**. c.2, s. 20: 247-255.
- Mcguire, James, Ruth Hatcher. 2015. Offense-Focused Problem Solving: Preliminary Evaluation Of A Cognitive Skills Program. **Criminal Justice And Behavior**. c. 28, s. 5: 564-587.
- Mcmurran, Mary, James Mcguire. 2005. **Social Problem Solving And Offending Evidence, Evaluation And Evolution**. England: John Wiley ve Sons Ltd.
- Mikulincer, Mario, Elka Sheffi. 2000. Adult Attachment Style And Cognitive Reactions To Positive Affect: A Test Of Mental Categorization And Creative Problem Solving. **Motivation and Emotion**. c. 24, s. 3: 149-174.
- Mikulincer, Mario, Phillip R. Shaver. 2016. **Attachment In Adulthood: Structure, Dynamics, And Change**. New York: Guilford Press.
- Milgram, Stanley. 1974. **Obedience to Authority: An Experimental View**. Harpercollins.
- Mize, Jacquelyn, Gregory S. Pettit. 1997. Mothers' Social Coaching, Mother-Child Relationship Style And Children's Peer Competence: Is The Medium The Message? **Child Development**. c. 68, s. 2: 312- 332.
- Moreno, Amanda J., Mary M. Klute, JoAnn L. Robinson. 2008. Relational And Individual Resources As Predictors Of Empathy In Early Childhood. **Social Developmant**. c. 17, s. 3: 613-637.
- Morgan, Clifford T. 2013. **Psikolojiye Giriş**. çev. Sirel Karakaş, Rükzan Eski. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Mountrose, Phillip. 2000. **6 İle 18 Yaş Çocuklarıyla Sorunları Çözmede Beş Aşama**. İstanbul: Kariyer Yayınları.
- Murphy Siobhan, Jamie Murphy, Mark Shevlin. 2015. Negative evaluations of self and others, and peer victimization as mediators of the relationship between childhood adversity and psychotic experiences in adolescence: The moderating role of loneliness. **British Journal of Clinical Psychology**. s. 54: 326-344.
- Nezu, Arthur M., Christine M. Nezu, Michael G, Perri. 1989. **Problem-Solving Therapy For Depression: Theory, Research, And Clinical Guidelines**. New York: Wiley.
- Nock, Matthew K., Wendy Berry Mendes. 2008. Physiological Arousal, Distress Tolerance, And Social Problem- Solving Deficits Among Adolescent Self-Injurers. **Journal Of Consulting And Clinical Psychology**. c. 76, s.1: 28- 38.
- O'Connor, Lynn, Jack Berry, Joseph Weiss, Paul Gilbert. 2002. Guilt, Fear, Submission, and Empathy in Depression. **Journal of Affective Disorders**. c. 71, s. 1-3: 19-27.

- Odacı, Hatice. 2007. Submissive Behaviors, and Negative Automatic Thoughts Among Adolescent Boys and Girls: A Study with a Turkish Sample. **Social Behavior and Personality**. c. 35, s. 8: 1021 – 1026.
- Osborn, F. Alex. 1963. **Applied İmagination; Principles And Procedures Of Creative Problem-Solving**. New York, NY: Charles Scribner's Sons.
- Öğülmüş, Selehaddin. 2006. **Kişiler Arası Sorun Çözme Becerileri ve Eğitimi**. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Özbay, Haluk ve Emine Öztürk. 1992. **Gençlik**. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Özbay, Yaşar. 2002. **Kişisel Rehberlik, Psikolojik Danışma ve Rehberlik**. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Özgülük, S. B., Ö. Erdur- Baker. 2010. Gender And Grade Differences İn Children's Alternative Solutions To İnterpersonal Conflict Situations. **Procedia Social and Behavioral Sciences**. s. 5: 511–514.
- Özkan, İlkey, Ayşe A, Özen. 2008. Öğrenci Hemşirelerde Boyun Eğici Davranışlar ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki. **TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni** c, 7, s. 1: 53 – 58.
- Öztürk-Kılıç, Emine. 1994. Ergenlik Döneminde Aile ve Arkadaş İlişkileri. **Türk Psikiyatri Dergisi**. c. 5, s. 2: 113-118.
- Palmonari, Augusto, Erich Kirchler, Maria L. Pombeni. 1991. Differential Effects Of İdentification With Family And Peers On Coping With Developmental Tasks İn Adolescence. **European Journal of Social Psychology**. s, 21: 381-402.
- Parke, Ross D., Jude Cassidy, Virginia M. Burks, James L. Carson, Lisa Boyum. 1992, Familial Contribution To Peer Competence Among Young Children: The Role Of İnteractive And Affective Processes. ed. R. D. Parke ve G. W Ladd. **Family-Peer Relationships: Modes O Flinkage**. Hillsdale, NJ: Erlbaum: 107-134.
- Pavio, Allan. 2006. **Mind And İts Evolution: A Dual Coding Theoretical Approach**. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Pederson, D. R., G. Moran. 1995. A Categorical Description Of İnfant–Mother Relationships İn The Home And İts Relation To Q-Sort Measures Of İnfant–Mother İnteraction. ed. E. Waters, B. E. Vaughn, G. Posada, K. Kondo-Ikemura. Caregiving, Cultural, And Cognitive Perspectives On Secure-Base Behavior And Working Models: New Growing Points Of Attachment Theory And Research. **Monographs of the Society for Research in Child Development**. c. 2, s. 60: 111–132.
- Peker, Âdem, Yüksel Eroğlu, Nihan Çitemel. 2012. Boyun Eğici Davranışlar ile Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişkide Cinsiyetin Aracılığının İncelenmesi. **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**. c. 9, s. 1: 205-221.
- Polat, Oğuz. 2001. **Çocuk ve Şiddet**. İstanbul: Der Yayınları.
- Posada, German, Jill Trumbell, Magaly Noblega, Sandra Plata, Paola Pe~na, Olga A. Carbonell, Ting Lu. 2016. Maternal Sensitivity and Child Secure Base Use in Early Childhood: Studies in Different Cultural Contexts. **Child Development**. s. 1, c. 87: 297–311.

- Pratto, Felicia, Jim Sidanius, Lisa M. Stallworth, Bertram F. Malle. 1994. Social Dominance Orientation: A Personality Variable Predicting Social And Political Attitudes. **Journal of Personality and Social Psychology**. c. 67, s. 4: 741-763.
- Preacher, Kristopher J., Andrew F Hayes. 2004. SPSS and SAS procedures for estimating indirect effects in simple mediation models. **Behavior Research Methods, Instruments, & Computers**. c. 36, s. 4: 717-731.
- Psouni, Elia, Adela Apetroaia. 2014. Measuring scripted attachment-related knowledge in middle childhood: The Secure Base Script Test. **Attachment and Human Development**. c. 16, s. 1: 22–41.
- Psouni, Lina, Comoutos Former Zourbanos Nikos, Yannis Theodorakis. 2015. Attitudes And Intentions Of Greek Athletes And Coaches Regarding Doping. **Health**. c. 7: 1224-1233.
- Raikes, H. Abigail, Elita A. Virmani, Ross A. Thompson, Holly Hatton 2013. Declines In Peer Conflict From Preschool Through First Grade: Influences From Early Attachment And Social Information Processing. **Attachment ve Human Development**. c. 15, s. 1: 65–82.
- Raikes, H. Abigail, Ross A. Thompson. 2008. Attachment And Parenting Quality Predict Children’s Problem- Solving, Attributions, And Loneliness With Peers. **Attachment and Human Development**. s. 10: 319–344.
- Raja, Nada Shyamala, Rob McGee, Warren R. Stanton. 1991. Perceived Attachments To Parents And Peers And Psychological Well-Being In Adolescence. **Journal of Youth and Adolescence**. s. 21: 471-485.
- Rohner, Ronald P. (1986). **The Warmth Dimension: Foundations Of Parental Acceptance–Rejection Theory**. Newbury Park, CA: Sage.
- Rohner, Ronald P. Khaleque, Abdul Cournoyer, David E. 2005. Parental Acceptance-Rejection: Theory, Methods, Cross-Cultural Evidence, and Implications. **Ethos**. s. 33, c. 3: 299-334.
- Rohner, Ronald Preston, Tatiana Melendez-Rhodes. 2008. Parental Acceptance-Rejection+ Theory Studies Of Intimate Adult Relationships [Special issue]. **Cross-Cultural Research**. s. 42, c. 1.
- Rosenthal, Natalie L., Kobak Roger. 2010. Assessing Adolescents' Attachment Hierarchies: Differences Across Developmental Periods And Associations With Individual Adaptation. **Journal of Research on Adolescence**. c. 20, s. 3: 678-706.
- Rubin, Kenneth H., Linda Rose-Krasnor. (1992). Interpersonal Problem Solving And Social Competence In Children. ed. V. B. Van Hasselt, M. Hersen. Perspectives in developmental psychology. **Handbook Of Social Development: A Lifespan Perspective**. New York, NY, US: Plenum Press.
- Russell, Dan, Carolyn E. Cutrona, Jayne Rose, Karen Yurko. 1984. Social And Emotional Loneliness: An Examination Of Weiss's Typology Of Loneliness. **Journal of Personality and Social Psychology**. s. 46, c. 6: 1313-1321.
- Sarı, Mediha. 2012. Empatik Sınıf Atmosferi ve Arkadaşlara Bağlılık Düzeyinin Lise Öğrencilerinin Okul Yaşam Kalitesine Etkisi. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi**. c. 18, s. 1: 95-119.

- Sarıyar, Betül. (2015). Lise Öğrencisi Ergenlerde Atılçanlık, Sosyal Fobi ve Boyun Eğici Davranışları Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Sayar, Burak. 2012. Üniversite Öğrencilerinin Mizah Tarzları ile Umutsuzluk ve Boyun Eğici Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Schoenmaker, Christie, Femmie Juffer, Marinus H. van IJzendoorn, Mariëlle Linting, Anja van der Voort, Marian J. Bakermans-Kranenburg. 2015. From Maternal Sensitivity İn Infancy To Adult Attachment Representations: A Longitudinal Adoption Study With Secure Base Scripts. **Attachment ve Human Development**. s. 3, c. 17: 241–256.
- Schofield, Gillian, Mary Beek. 2014. **The Secure Base Model: Promoting Attachment And Resilience İn Foster Care And Adoption**. London: BAAF.
- Schvaneveldt, Jay D., Gerald R. Adams. 1983. Adolescents And The Decision-Making Process. **Theory Into Practice**.c. 22, s. 2: 98-104.
- Schwartz, Robert Marc, John M. Gottman. 1976. Toward A Task Analysis Of Assertive Behaviour. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**. c. 44, s. 9: 10-920.
- Scott G. Isaksen, Wouter S. Aerts. 2011. Linking Problem-Solving Style and Creative Organizational Climate: An Exploratory Interactionist Study. **The International Journal Of Creativity ve Problem Solving**. c. 21, s. 2: 7-38.
- Seibert, Ashley C., Kathryn A. Kerns. 2009. Attachment Figures İn Middle Childhood. **International Journal of Behavioral Development**. s. 33, c. 4: 347-355.
- Selby, E. C., Donald J. Treffinger, Scott G. Isaksen. 2007. **An assessment of problem solving style – Technical Manual**. Sarasota, FL: Center for Creative Learning.
- Shaver, Phillip R. Mario Mikulincer. 2005. Attachment Theory And Research: Resurrection Of The Psychodynamic Approach To Personality. **Journal of Research in Personality**. c. 39, s. 1: 22–45.
- Shechtman, Ziparo, Varda Dvir. 2006. Attachment Style As A Predictor Of behavior İn Group Counseling With Preadolescents. **Group Dynamics: Theory, Research and Practice**. c. 10, s. 1: 29 – 42.
- Simpson, Jeffrey A., W. Steven Rholes, Dede Phillips. 1996. Conflict İn Close Relationships: An Attachment Perspective. **Journal of Personality and Social Psychology**. c. 71, s. 5: 899-914.
- Sloman, Leon, Paul Gilbert, Gary Hasey. 2003. Evolved Mechanisms İn Depression: The Role And Interaction Of Attachment And Social Rank İn Depression. **Journal of Affective Disorders**. c. 74, s. 2: 107-21.
- Sloman, Leon., John Price, Paul Gilbert, Gardner Rusell. 1994. Adaptive Function Of Depression: Psychotherapeutic Implications. **American Journal of Psychotherapy**. c. 3, s. 48: 401-416.
- Smith, K. Peter, Helen Cowie, Mark Blades. 2003. **Understanding Children’s Development**. Oxford: Blackwell Publishing.
- Sobel, Michael E. 1982. Asymptotic Confidence Intervals For İndirect Effects İn Structural Equation Models. **Sociological Methodology**. c. 13: 290-312.

- Solomon, Judith, George Carol. 2008. The Measurement Of Attachment Security And Related Constructs In Infancy And Early Childhood. Ed. J. Cassidy ve P. R. Shaver. **Handbook Of Attachment: Theory, Research, And Clinical Applications**. New York, NY, US: The Guilford Press: 383-416.
- Sonmaz, Sibel. 2002. Problem Çözme Becerisi ile Yaratıcılık ve Zekâ Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi.
- Spence, Susan H., Jeanie K. Sheffield, Caroline L. Donovan. 2003. Preventing Adolescent Depression: An Evaluation Of The Problem Solving For Life Program. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**. c. 71, s. 1: 3-13.
- Sroufe, L. Alan. 2005. Attachment And Development: A Prospective, Longitudinal Study From Birth To Adulthood. **Attachment ve Human Development**. s. 7: 349-367.
- Stams, Geert-Jan J. M., Femmie Juffer, Marinus H. van IJzendoorn. 2002. Maternal Sensitivity, Infant Attachment, And Temperament In Early Childhood Predict Adjustment In Middle Childhood: The Case Of Adopted Children And Their Biologically Unrelated Parents. **Developmental Psychology**. c. 5, s. 38: 806-821.
- Steinberg, Laurence. 2005. Cognitive And Affective Development In Adolescence. **Trends in Cognitive Sciences**. c. 9: 69-74.
- Steven L. Nock. 2000. The Divorce, Marriage And Parenthood. **Journal of Family Therapy**. s. 22: 245-263.
- Stevens, Anthony, John Price. 2000. **Evolutionary Psychiatry: A New Beginning**. London: Routledge.
- Stevens, Micheal. 1998. **Sorun Çözümleme**. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Stevenson-Hinde, Joan, Shouldice Anne. 1995. Maternal Interactions And Self-Reports Related To Attachment Classifications At 4.5 Years. **Child Development**. c. 66, s. 3: 583-596.
- Stovall, K. Chase, Mary Dozier. 2000. The Development Of Attachment In New Relationships: Single Subject Analyses For 10 Foster Infants. **Development and Psychopathology**. s. 12: 133-156.
- Sukhodolsky, Denis G., Howard Kassinove, Bernard S. Gorman 2004. Cognitive Behavioral Therapy For Anger In Children And Adolescents: A Meta-Analysis. **Aggression and Violent Behavior**. c. 9, s. 3: 247- 269.
- Sund, Anne Mari, Lars Wichstrom. 2002. Insecure Attachment As A Risk Factor For Future Depressive Symptoms In Early Adolescence. **Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry**. c. 41, s. 12: 1478-1485.
- Sungur, Nuray. 1997. **Yaratıcı Düşünce**. İstanbul: Evrim Yayınları.
- Sümer, Nebi, Derya Güngör. 1999. Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örnekleme Üzerinde Psikometrik Değerlendirmesi ve Kültürlerarası Bir Karşılaştırma. **Türk Psikoloji Dergisi**. c. 14, s. 43: 71-106.
- Şahin, Deniz, Gülden Berkem Güvenç. 1996. Ergenlerde Aile Algısı ve Benlik Algısı. **Türk Psikoloji Dergisi**. c. 11, s. 38: 22-34.

- Şahin, Nesrin Hisli, Ayşegül Durak. 1995. Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği; Üniversite Öğrencileri İçin Uyarlanması. **Türk Psikiyatri Dergisi**. c. 20, s. 1: 28-36.
- Şeleci, Zehra. 2014. Evli Bireylerde Bağlanma Stilleri ile Boyun Eğici Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Takahashi, Fumito, Shunsuke Koseki, Hironori Shimada. 2009. Developmental Trends İn Children's Aggression And Social Problem-Solving. **Journal of Applied Developmental Psychology**. s. 30: 265–272.
- Tarabulsky, George M., Annie Bernier, Marc A. Provost, Johanne Maranda, Simon Larose, Ellen Moss, Marie Larose, Re'jean Tessier. 2005. Another Look Inside The Gap: Ecological Contributions To The Transmission Of Attachment İn A Sample Of Adolescent Mother–İnfant Dyads. **Developmental Psychology**. s. 1, c. 41: 212–224.
- Tekin, Murat, Kemal Filiz. 2008. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarının Antrenörlük Eğitimi ve Spor Yöneticiliği Bölümlerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Umutsuzluk ve Boyun Eğici Davranış Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. **Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**. c. 6, s. 1: 27-37.
- Tezcan, Gözde. 2015. Çocukluk Döneminde Sosyal Kaygının Gelişiminde Ebveyn Kabul Red Algısı: Otomatik Düşüncelerin Aracı Rolü. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Topuz, Şenay, Neslihan Yılmaz Sezer, İlknur Münevver Gönenç, Nuriye Büyükkayacı Duman. 2018. The Effect On Submissive Behavior Of Emotional Intelligence Of Midwifery Students. **Journal of Health Sciences**. c. 27, s. 3: 228-233.
- Topuz, Şenay, Neslihan Yılmaz Sezer, İlknur Münevver Gönenç, Nuriye Büyükkayacı Duman. 2018. The Effect On Submissive Behavior Of Emotional Intelligence Of Midwifery Students. **Journal Of Health Sciences**. s. 27: 228-233.
- Torun, Serap, Sevban Arslan, Evsen Nazik, Meltem Akbaş, Sibel Ö. Yalçın. 2012. Hemşirelik Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Boyun Eğici Davranışlarının İncelenmesi. **Cumhuriyet Tıp Dergisi**. c. 34: 399-404.
- Troop, Nicholas A., Steven Allan, Janet L. Treasure, Melanie Katzman. 2003. Social Comparison and Submissive Behavior in Eating Disorders Patients. **Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice**. c. 76, s. 3: 237-249.
- Tuzcuoğlu, Semai, Bülent Korkmaz. 2001. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğrencilerinin Boyun Eğici Davranış ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi. **M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**. 2001. s. 14: 135-152.
- Tümkaya, Songül, Birsal Aybek, Metehan Çelik. 2010. Yoksul Ailelerden Gelen Ergenlerde Psiko-Sosyal Bir Olgu Olarak Umutsuzluk ve Boyun Eğici Davranışların İncelenmesi. **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**. c. 7, s. 1: 970-984.
- Tümkaya, Songül, Metehan Çelik, Birsal Aybek. 2011. Lise Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlar Otomatik Düşünceler Umutsuzluk ve Yaşam Doyumunun

- incelenmesi. **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c. 20, s. 2: 77-94.
- Türküm, Ayşe Sibel. 2005. Do optimism, social network richness and submissive behaviors predict well-being? Study with a Turkish sample. **Social Behavior and Personality**. c. 6, s. 33: 619-628.
- Ulusoy, Yağmur, Emine Durmuş. 2011. Kişilerarası Bağımlılık Eğiliminin Beş Faktör Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi. **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 12, s. 2: 1-21.
- Van den Dries, Linda, Femmie Juffer, Marinus H. Van IJzendoorn, Marian J. Bakermans-Kranenburg. 2009. Fostering security? A Meta-Analysis of Attachment in Adopted Children. **Children and Youth Services Review**. s. 31: 410-421.
- Vereijken, Carolus M. J. L., J. Marianne Riksen-Walraven Kiyomi Kondo-Ikemura. 1997. Maternal sensitivity and infant attachment security in Japan: A longitudinal study. **International Journal of Behavioral Development**. c. 1, s. 21: 35-49.
- Verhage, Marije L., Carlo Schuengel, Sheri Madigan., R. M. Pasco Fearon, Mirjam Oosterman, Rosalinda Cassibba, Marian J. Bakermans-Kranenburg, Marinus H. van IJzendoorn. 2016. Narrowing The Transmission Gap: A Synthesis Of Three Decades Of Research On Intergenerational Transmission Of Attachment. **Psychological Bulletin**. c. 142: 337- 366.
- Verissimo, Manuela, Ernanda Salvaterra. 2006. Maternal Secure-Base Scripts And Children's Attachment Security In An Adopted Sample. **Attachment ve Human Development**. s. 8, c. 3: 261-273.
- Wall, Judith E., Wayne E. Holden. 1994. Aggressive, Assertive, and Submissive Behaviors in Disadvantaged, Inner-City Preschool-Children. **Journal of Clinical Child Psychology**. c. 23, s. 4: 382-390.
- Walters, Kenneth S., Heidi M. Inderbitzen. 1998. Social Anxiety And Peer Relations Among Adolescents: Testing A Psychobiological Model. **Journal Of Anxiety Disorders**. c. 12, s. 3: 183-198.
- Ward Anne, Rosalind Ramsay, Janet Treasure.2000. Attachment Research In Eating Disorders. *British Journal of Medical Psychology*. c. 73, s. 1: 35-51.
- Ward, Anne, Ramsay Rosalind, Susan Turnbull, Miriam Steele, Howard Steele, Janet Treasure. 2001. Attachment In Anorexia Nervosa: A Transgenerational Perspective. **British Journal of Medicine and Psychology**. c. 74, s. 4: 497-505.
- Waters, Everett Kiyomi Kondo-Ikemura, German Posada, John E. Richters. 1991. Learning To Love: Mechanisms And Milestones. ed. M. Gunnar ve L. A. Sroufe. **Minnesota Symposium on Child Psychology: Vol. 23. Self Processes And Development**. Hillsdale, NJ: Erlbaum: 217-255.
- Waters, Everett, E. Mark Cummings. 2000. A Secure Base From Which To Explore Close Relationships. **Child Development**. s. 71, c. 1: 164-172.
- Waters, Everett, Susan Merrick, Dominique Treboux, Judith Crowell, Leah Albersheim. 2000. Attachment Security In Infancy And Early Adulthood: A Twenty-Year Longitudinal Study. **Child Development**. c. 71, s. 3: 684-689.

- Waters, Harriet S., Everett Waters. 2006. The Attachment Working Models Concept: Among Other Things, We Build Script-Like Representations Of Secure Base Experiences. **Attachment ve Human Development**. c. 8, s. 3: 185-197.
- Waters, Harriet Salatas Rodrigues, Lisa M. Ridgeway, Doreen. 1998. Cognitive Underpinnings Of Narrative Attachment Assessment. **Journal of Experimental Child Psychology**. s. 71, c. 3: 211-234.
- Wolff, Marianne S. De, Marinus H. van IJzendoorn. 1997. Sensitivity And Attachment: A Meta-Analysis On Parental Antecedents Of Infant Attachment. **Child Development**. s. 4, c. 68, 571–591.
- Woodhouse, S. Susan, Matthew J. Dykas, Cassidy Jude. 2009. Perceptions Of Secure Base Provision Within The Family. **Attachment and Human Development**. c. 11, s. 1: 47-67.
- Yavuzer, Haluk. 2000. **Çocuk Psikolojisi**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yedekler, Beliz, Erkan Pehlivan. 2014. The Relationship Between Submissive Behavior and Exposure to Physical Violence in Adolescents in a Semi Rural Area of Malatya. **Medicine Science**. c. 3, s. 3: 1382-95.
- Yekeler, Beliz, Erkan Pehlivan. 2014. The Relationship between Submissive Behavior and Exposure to Physical Violence in Adolescents in a Semi Rural Area of Malatya. **Medicine Science**. c. 3, s. 3: 1382-95.
- Yekeler, Beliz, Erkan Pehlivan. 2014. The Relationship between Submissive Behavior and Exposure to Physical Violence in Adolescents in a Semi-Rural Area of Malatya. **Medicine Science**. c. 3, s.3: 1382-95.
- Yeşilyurt, Nimet. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları ile Otomatik Düşünceleri ve Stresle Baş Etme Tarzları Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldırım, Arzu, Papatya Karakurt, Rabia Hacıhasanoğlu. 2009. Comparison Of The Problem Solving Skills With Feeling And Expression Of Anger İn Nursing Students. **Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences**. c. 12, s. 1: 57-65.
- Yıldırım, İbrahim, Tuncay Ergene. 2003. Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarının Yordayıcısı Olarak Sınav Kaygısı, Boyun Eğici Davranışlar ve Sosyal Destek. **Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 25, s. 25: 224-234.
- Yıldırım, İbrahim. 2004. Lise Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışların Yaygınlığı. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 26, s. 26: 220–228
- Yılmaz, Nalan. 2004. Öfke ile Başa Çıkma Eğitiminin ve Grupla Psikolojik Danışmanın Ergenlerin Öfke ile Başa Çıkabilmeleri Üzerindeki Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- Yılmaz, Ahmet Selçuk, Mehmet Engin Deniz. 2019. Güvenli Üs Olarak Aile Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. **V. Uluslararası TURKCESS Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin Kitapçığı**. Bildiri No: BT218
- Yılmaz, Sevtap, Eda Çeçen., Ece Yılmaz, Merve Yurttaş, Gamze Bayır, Neriman Akansel, Hicran Yıldız. 2010. Boyun Eğici Davranışlarda Cinsiyete Göre Farklılık Var Mı? Hemşirelik Bölümü Örneği. **Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi**. Sempozyum Özel Sayısı. 342.
- Yörükoğlu, Atalay. 1994. **Çocuk Ruh Sağlığı**. İstanbul: Özgür Yayıncılık.

Zembat, Rengin, Polat Özgür Unutkan. 2005. **Problem Çözme Becerilerinin Gelişimi. Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar.** İstanbul: Morpa Yayınları.

Zimmermann, Peter, Markus Maier, A., Monika Winter, Klaus E. Grossmann. 2001. Attachment And Adolescents' Emotion Regulation During A Joint Problemsolving Task With A Friend. **International Journal of Behavioral Development.** s. 25: 331-343.



EKLER

Ek 1. Kişiler Arası Problem Çözme Envanteri Örnek Maddeleri

Bir problem yaşadığımda kendimi çaresiz hissedirim.

.....

Bir problem yaşıyorsam benim için bunun bir tek çözüm yolu vardır.

.....

Bir problem durumunda ne olursa olsun, haklılığımı ispat edip üste çıkmak için sonuna kadar kendimi savunurum.

.....

Biriyle bir problem yaşadığımda karşı taraf özür dilemedikçe durumu değiştirmek için uğraşmam.

.....

Ek 2. Anne Güvenli Üs Ölçeği Örnek Maddeleri

Annem benim duygularımı anlar.

...

Annem benim ne hissettiğimi anlamaz.

...

Annem beni karşılıksız ve içten sever.

...

Annemden yardım istediğim zaman, annem yardım etmek istemez.

....

Ek 3. Baba Güvenli Üs Ölçeği Örnek Maddeleri

Babam benim duygularımı anlar.

...

Babam benim ne hissettiğimi anlamaz.

...

Babam beni karşılıksız ve içten sever.

...

Babamdab yardım istediğim zaman, annem yardım etmek istemez.

....

Ek 4. Ergen Boyun Eğiciliği Ölçeği Örnek Maddeleri

Hatalı olmadığımı bildiğim halde, hatalı olduğumu kabul ederim.

.....

İnsanlara kızgın olduğumda, bunu onlara söyleyemem.

.....

Sosyal ortamlarda konuşmaları ben başlatmam.

.....

Küçük hatalar için sürekli özür dilerim

.....

Ek. 5 Kişisel Bilgi Formu

Değerli öğrenciler,

Sizlerden, bu tez kapsamında 3 ölçme aracını içtenlikle cevaplamanızı rica ediyoruz. Cevaplarınızla vereceğiniz bilgiler yalnızca bilimsel amaçlı kullanılacak, bireysel değerlendirmeler yapılmayacaktır. Bu nedenle, **adınız, soyadınız ve numaranız vb. gibi kişisel bilgilerinizi vermenize gerek yoktur.**

Kimliğinizi açığa çıkartan bireysel hiçbir soru olmadığı için içten ve samimi yanıt vermenizi ümit ediyor ve bu yanıtlarınızla lise öğrencilerine yönelik sağlıklı bilimsel bilgi almamıza katkı sunacağınıza inanıyoruz

Katılmakta olduğunuz bu araştırmada yer alan ölçme araçlarındaki tüm ifadelere lütfen hiçbirini atlamadan cevap veriniz.

Araştırmaya gönüllü olarak katılımınızın çok önemli olduğu için katılmak istemeyen öğrencilerin formu uygulayıcıya iade edebilirler.

1. Cinsiyet: Kız () Erkek ()
2. Sınıf Düzeyi: 9 () 10 () 11 () 12 ()
3. Okul Adı:
4. Yaşınız:
5. Kardeş Sayısı:
6. Kaçınıcı Çocuksunuz:
7. Anne: Hayatta () Hayatta Değil ()
8. Baba: Hayatta () Hayatta Değil ()
9. Anne Baba Ayrı: Evet () Hayır ()

ÖZ GEÇMİŞ

Adı-Soyadı : Ahmet Selçuk YILMAZ

Doğum Yeri ve Yılı : Ankara / 1984

Eğitim Geçmişi:

Yüksek Lisans 2008-2011 Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü,
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Lisans 2003-2008 Selçuk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik
ve Psikolojik Danışmanlık

Mesleki Geçmişi:

- Psikolojik Danışman 2008-2011 Efor Rehabilitasyon
Merkezi
- Okul Psikolojik Danışmanı 2011-2012 Konya Başakşehir Koleji
- Okul Psikolojik Danışmanı 2013-2020 MEB

Bilimsel Kuruluşlara Üyelikleri:

- Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği

Seçilmiş Yayınları:

- Zeren Ş.G., Amanvermez Y., Buyruk Genç A., Ermumcu E., Kalay T., Satici B. ve Yılmaz A. S. (2017). Yükseköğretimde kariyer merkezlerinin incelenmesi: İstanbul ili örneği. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 7(3), 554-564.
- Arslan C., Yılmaz A. S. (2015). Analyzing decision making styles and self-esteem at decision making of university students regarding to shyness and self-esteem level, 8(4): 227-234.
- Yılmaz A. S, Deniz M. E. (2019). Güvenli üs olarak aile ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. V. Uluslararası Turkcess Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin Kitapçığı. Bildiri No: BT218
- Engin Deniz, Yavuz Erişen, A. Selçuk Yılmaz. (2017). Okul Psikolojik Danışmanlarının Öz-Anlayış ve İş Doyumlarının Yordayıcısı Olarak

Psikolojik Dayanıklılık. International Congresses on Education 2017. 18-21
May 2017 Budapest/Hungary

Sertifika Bilgileri:

- **Kariyer Geliştirme Danışmanlığı- GCDF Turkey (170 saat).** Bahçeşehir Üniversitesi, Center for Credentialing and Education, Inc. 12 Kasım 2009 – 13 Haziran 2010.
- **Aile Danışmanlığı Eğitimi** – CİSEAD Derneği (Cinsel Sağlık ve Aile Danışmanlığı Derneği), 11 Şubat – 11 Mart 2012, Uz. Dr. Cenk Kiper.
- **Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı** – Zihinsel Engellilere Destek Derneği, 02-07 Şubat 2009. Yrd. Doç. Dr. Sema Batu.
- **Bilişsel Davranışçı Terapi** – Albert Ellis İnstitute- Aralık 2009.